

HÜSEYİN RAHİMİ GÜRPINAR

Yazarın 100. yıldönümünde, onun diliyle seri halinde yeni yayınlamaya başladığımız romanlarından ilk çıkan kitaplar şunlardır.

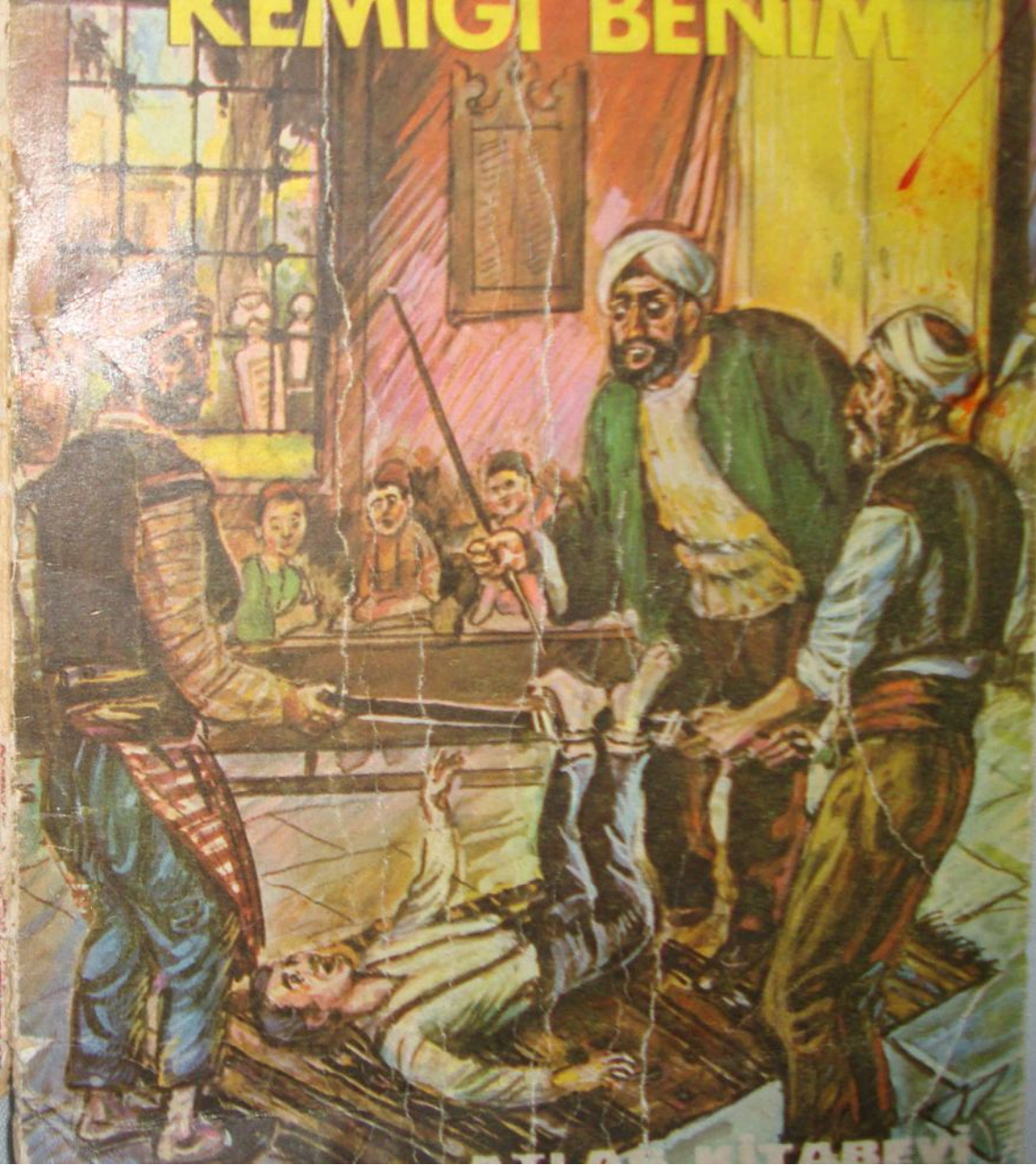
ULUŞ	10 Lira
ATAĞI	7,5 »
ELİ MİYİM?	12,5 »
KALP	10 »
MİŞ KADIN	2,5 »
	7,5 »
AZARI	10 »
NEMLİK	10 »
FİLOZOF	10 »
İK İSKELET	10 »
ANIN MİHVERİ KADIN MI,	
ARA MI?	7,5 »
KU BABA	4 »
A İNİNDE	8 »
ENİN KEMİĞİ BENİM	5 »
L BİR YELDEĞİRMENİDİR	10 »
L TİCARETİ	5 »
ARANI	5 »
A SÖNDÜK	5 »
ATTAN SAYFALAR	4 »
N BULANLÜ	5 »
T	5 »
ODUĞUN SEYAHATI	2,5 »
NLAN MAYKUN MUYDU?	10 »
N ERKEKLEŞİNCE	2,5 »
NLAN VAKİ	2,5 »

KAYNANAM NASIL KUDURDU?	5 Lira
KESİK BAŞ	7,5 »
KOKOTLAR MEKTEBİ	8 »
KUYRUKLU YILDIZ ALTINDA BİR	
EVLENME	5 »
MELEK SANMIŞTİM ŞEYTANI	4 »
METRES	12,5 »
MEZARINDAN KALKAN ŞEHİT	7,5 »
MUHABBET TİLSİMİ	6 »
MUREBBİYE	7,5 »
HAMUSLA AÇLIK MESELESİ	3 »
HİMETŞİNAS	6 »
OLDÜREN OPÜCÜK	4 »
ÖLÜLER YAŞIYOR MU?	10 »
OLUM BİR KURTULUŞ MU?	5 »
SEVDA FEŞİNDE	10 »
SON ARZU	7,5 »
ŞEYTAN İŞİ	4 »
ŞIK	4 »
ŞİPSEVDİ	15 »
TESADÜF	8 »
TORAMAN	5 »
TUTUŞMUŞ GÖNİLLER	8 »
TUNELDEN İLK ÇIKIŞ	3 »
UTANMAZ ADAM	10 »

Diğer kitaplar hazırlanıyor.

HÜSEYİN RAHİMİ GÜRPINAR

ETİ SENİN, KEMİĞİ BENİM

HÜSEYİN RAHİMİ GÜRPINAR

ETİ SENİN, KEMİĞİ BENİM

Genişletilmiş İkinci baskı

HÜSEYİN RAHİMİ VE ESERLERİ

Hüseyin Rahmi Gürpınar 1864 yılında İstanbul'da doğdu. Babası, Sait Paşa adında bir subaydı. Annesini üç yaşındayken kaybetti. Çocukluğu teyzesinin yanında geçti. Mülkiye Mektebinde (Siyasal Bilgiler Fakültesi) okudu. Kısa bir zaman memurluk yaptı. 1908'den sonra gazetecilik ve romanlarının geliriyle geçindi.

İlk eserini on iki yaşındayken yazdı. İlk yayınlanan yazısı «İstanbul'da bir Frenk» adını taşıyordu ve 1883 yılında Ceride-i Havadis gazetesinde yayınlanmıştı. Ahmet Mithat Efendi ile tanıştıktan sonra ilk büyük romanı «Şık» Tercüman-ı Hakikat gazetesinde tefrika edilmeye başlandı. O zaman yirmi iki yaşındaydı.

Ömrünün sonuna kadar yazdığı romanları ve hikâyeleriyle kendini her sıfırdan okuyucuya sevdiren Hüseyin Rahmi'nin kişiliğinde pek belirgin noktalar vardır: İstanbul'un konuşma dilini, kenar mahalle kadınlarını büyük bir ustalıklarla canlandırır. Bütün romanlarında eşsiz ve dikkatli bir gözleme dayanarak, gerçekçi çığırda yürümüştür. Bir de mizah unsuru; olayları alaylı bir çerçeve içinde vermek, karakterinin başlıca özelliğidir. Duygudur, Mithat Efendi gibi, o da zaman zaman olayın akışını bir yana bırakarak, felsefe bilgilerini sayfalarına aktarmaktan hoşlanır. Yazılarında ortaoyunu ve karagözün anlatım tekniğinden de yararlanmıştır. Konularında İstanbul dışına hiç çıkmamıştır. Gürpınar 1944 yılında Heybeliada'daki köşkünde ölmüş, Heybeliada mezarlığına gömülmüştür.

Atlas Kitabevi, büyük romancının 100. doğum yıldönümünde bütün eserlerini seri halinde basarak, Türk milletine sunmaya karar vermiş bulunuyor. Büyük halk romancısının eserlerindeki konular ve kişiler her zaman canlı ve taptaze kalmıştır. Ancak, aradan geçen uzun yıllar içinde, dil bakımından, bugünkü kuşakların kolayca anlayamayacağı duruma gelmişti. Sayısı elliyi aşan bu romanları seri halinde yeniden yayınlamayı kararlaştırdığımız zaman, bu eserleri, yetkili kalem sahiplerine bugünün diline aktartmayı da öngördük. Bu sadeleştirme işinde «Kendisi sağ olsaydı, bugün nasıl yazardı» düşüncesi, ölçü olarak kullanılmıştır. Mustafa Nihat Özön, Tahir Nejat Gencan, Zahir Güvemli, Mukerrem Kâmil Su ve Hüsamettin Bozok'tan meydana gelen bir kurul bu işi üzerine almış bulunuyor. «ETİ SENİN, KEMİĞİ BENİM» ilk defa 1963 yılında yayınlanmıştı. Bu yeni baskı HÜSAMETTİN BOZOK tarafından derlenen yazılarla genişletilerek bugünün diline aktarılmıştır.

Türk edebiyatında kendi türünde tek isim olan Hüseyin Rahmi Gürpınar üstüne bugüne kadar pek çok araştırma yapılmış, birçok eser yazılmıştır. Beyazıt Devlet Kütüphanesi Müdürü Muzaffer Gökmen 1966'da bunları bir arada gösteren «Hüseyin Rahmi Gürpınar» adlı 250 sayfalık bir bibliyografya kitabı yayınladı.

Üniversite öğrencileri de Hüseyin Rahmi hakkında tezler hazırlamışlardır. Bizim tespit edebildiğimiz tezler ve hazırlayanlar şunlardır:

1 — Mustafa Gürses 1938 - 1939 mezuniyet tezi, Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın hayatı ve eserleri (Liste, Tahlil ve tenkitler), Dünya görüşü, Sanatı, Roman tekniği ve üslûbu.

2 — Sudî Baybars 1948. Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın yarattığı tipler. İçtimai tabakalara göre tasnif. Zihniyetlerine göre tasnif. Mizaçlarına göre tasnif, Milli-yetlerine göre tasnif, Cinslerine ve yaşlarına göre tasnif, aralarındaki müste-rek noktalar. Hüseyin Rahmi'nin tiplerinin izahı ve tip yaratma vasıtaları: Fiz-yolojik âmillere göre, Sosyolojik âmillere göre, Psikolojik âmillere göre. Kılık, kıyafet, Düşünüş, Konuşma, Netice, Bibliyografya.

3 — Satı Erişen (Şubat 1954 - 1955). Hüseyin Rahmi'de Aşk: Hüseyin Rah-mi'nin edebiyat görüşü. Hayat görüşü, Hüseyin Rahmi'de aşkın yeri, Hüseyin Rahmi'nin aşk görüşü, Evlilik müessesesi, evlilik dışı münasebetler, Hüseyin Rahmi'de aşk unsurları, Şahıslar, Şahısların bir tasnifi. Aşkın safhaları; Aşkın vesileleri, İlk karşılaşma. Yerleri, Şekilleri, İlânı aşk, duygular, Engelleri, Nefis mücadelesi, Buluşmalar, Visalden sonra.

4 — Neriman Gürtunca, Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın küçük hikâyeleri: Hi-kâyelerinde ele aldığı mevzular, Aile meseleleri. Batıl itikatlar, Geçim derdi. Diğer mevzular. Hüseyin Rahmi'nin hikâyelerinde ortaya koyduğu tipler:

Mahalle kadınları, Kocakarılar ve kaynanalar, Hizmetçiler, dadılar; Uşaklar, Çapkın erkekler ve havalı kadınlar, Hocalar ve Şeyhler. Çocuklar ve Hayvanlar, Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın tiplerini canlandırma vasıtaları, vücut yapısı, kılık ve kıyafet tasvirleri, Konuşma. Netice.

Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümündeki tezler:

1 — Cavide Güngör: Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın yedi eseri hakkında kısa bir tetkik, 1947 - 1948.

2 — Süheylâ Yazıcı: Hüseyin Rahmi'nin Hikâyeciliği, 1951.

3 — Sabahat Özdem: Hüseyin Rahmi'de Züppe ve Softa tipleri, 1953.

4 — Aylâ Pireoğlu: Hüseyin Rahmi'nin romanlarında kadın tipleri, 1963...

5 — Nihat Yalçınkaya: Tatbiki Güzel Sanatlar Akademisi. Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Hayatı.

ETİ SENİN, KEMİĞİ BENİM

İşte eski kafaların çocuk eğitimi üstüne barbarca kararı. Geçmiş zamandan, her nedense, dört rakamının uğuru denen-miş olacak ki, çocukları dört yaşında dört aylık okula başla-tırlardı. Henüz kundak kokan bu yavru, tokatının şaplağı bir çeşit cennet diploması vehmedilip bağnaz kavuklunun yukarda-ki şartlarla vahşi eğitimine bırakılırdı. O nasırlı, merhametsiz elin şiddetle indiği körpecik yanağa yer yer kan otururdu. Açan gül işte bu cinayetin sembolüydü. Dayacağı cennete sokan ahmak kimdir ki hain hocalar onu kendi lehlerine, çocukların aleyhi-ne düzenleyerek oradan çıkarıyorlar.

«Eti senin kemiği benim» anlaşmasına gelince, artık bunu büsbütün bir kasaplık alış-veriş buluyorum.

Kafalarımızda yer etmiş, geçmişten kalma çok yanlış alış-kanlıklarla doluyuz. Masum yavruların ilk solukta öğretimle-rine, cennet - cehennem karıştırılıyordu. Aptal avlayan kör bağnazlığın bu iki armağan ve ceza aracından başka akla, bilime uygun ne silâhı vardır ki? Üstünde yaşadığımız toprağın al-tıyla ilgili yasalarla yönetilmekle ısrar edenler, aramızda hâlâ eksik değildir Bakarsınız ki, birkaç dil bilir, yüksek okullarda öğretmenliği, dört beş de kitabı vardır, ama inanç damarını bi-raz kurcalarsanız saçmaladığını görürsünüz.

Girit'te okula başlatıldım. Altı yaşında İstanbul'a geldim. Yakup Ağa okuluna verildim. Burası okul değil, o zamanın za-vallı çocukları için falakaları, hezaren değnekleri, sopaları, sı-rıklarıyla bir ceza eviydi. Büyüdükten sonra bile kapısının önünden geçerken ürpermelere tutulmaktan kendimi alamaz-dım.

Bina taş, asyai ufak bir medrese mimarisinde, duvarları kalın, pencereleri küçük, sağırı çok, merdiveni yok, toprakla beraber... Bu türbemsî loşluğun kasveti içinde boğulurduk.

Dış kapıdan dar bir bahçeye girilir. Yüksek duvarların ara-sından güneşsizlik siskası, yaprakları tırtıllı, bükük bir ağaç sizi karşılar. Biraz ötedeki çatal taşlı duvarın helânın ağır kokusu, gelenlere buranın sağlık durumunu anlatır.

Bu dikdörtgen yapının bir küçük kenarı sokağa bakar.

Karşı küçük kenarı büsbütün sağırdır. Büyük kenarlarından birinde yalnız kapı vardır. Karşıkı yanın pencereleri gene o ad-daki cami mezarlığına açılmıştır. Biz yavrular ölümlerle aynı yü-zeydeyiz. Hemen pencereden elini uzat, bu ahret bahçesinden bir dal baldıran kopar. Ders sıraları alçaktır. Yerle bera-ber. Her çocuk evinden getirdiği minderin üzerine diz çökerek kör hafız gibi sallana sallana dersini okur. Etrafı işkence alet-leriyle donanmış yüksek makamında oturan Kayserili ihtiyar hoca, koca sarığının altından buruşuk, ekşi bir suratla hep öfkeli bakan gözlerini üzerimizde dolaştırınca hepimiz titre-şiriz. O bizim için umacıların umacısıdır. Hiç boş durmağa gel-mez. Hep mırıldanarak, öne, arkaya sallanmalı... Dinlenir gibi biraz avare duran çocuğun beyninden aşağıya hemencecik üç metrelik koca sırtık iner. Kabahatli öğrenci, sekiz çocuk aşırı bir sırada bulunuyorsa, sarığın ucu ona varıncaya kadar yolda birçok suçsuzları da haşlar. Bu sarığın takırtısı, dayak yiyenin haykırışıyla dörtünela kalkan hayvanlar gibi hepimizi birden coşturur. Okulun havası gürül gürül,

Elif küsün enni, elif kesa inni, elif kütü tünnü,

Bey küsün benni, bey kesa binni, bey kütür bünnü,

Tey küsün... v. b.

şamatasıyla dolup taşmağa başlar.

Hoca kulaklarımızı kanatmak için sağ el baş ve işaret par-maklarının tırnaklarını özellikle bu canavarlık için uzatır. Ba-zan bu pençenin yırtıcılığıyla kulak memesi, yapışığından ay-rılır. Cılk yara olur. Kulağı iki keskin tırnak kısılcasına aldık-tan sonra başı sertçe sağa sola sarsar, sonra da, yanaklarda patlayan iki şimşegin alevi gözlerden çıkar. Yavrucak sersem-ler, oraya yığılır. Bohça gibi kaldırırılar onu.

Bu işkence altında can vermiş çocukların hikâyelerini işit-miş olanlarımız az değildir. Aramızda, çekile çekile uzayan ku-lakları insani biçimini kaybetmiş öğrenci vardı. O zamanın kaba ruhlu hocaları, okuma almayan kalın kafalıları dersi böy-le işkenceyle kulaktan akıtarak belletmenin kabil olacağına direnirlerdi. Yobaz akı bu ya... Oysa zekâları durgun çocuk-lar bu vahşi öğretim sistemiyle büsbütün aptallaşıyorlardı.

FALAKA

Çocuklara ayrılan bu işkence aleti uçtan uca ip bağlanmış bir sopadır. Suçlunun ayakları bu sopayla ipin arasına geçirir. Sopa buruldukça ayaklar bileklerinden falakaya sıkışır. Son burmada çocuk kısıkırarak bu kapana tutulmuş olur. Su-çun derecesine göre potin, lâpçin varsa, çıkarılır. Değneklerin çıplak tabanlarda her şaklayışında çocuk acı çığlıklarla kıvrıla kıvrıla kendini yerden yere vurur. Kesik kesik hıçkırıklar, tı-kanmalar, boğuk iniltiyle yalvarır:

— Aman hocafendi, vurma, köpeğin olayım. Of, ölüyo-rum. Anneciğim, anneciğim... Allah aşkına vurma hocafendi, bir daha yapmam... Vallahi ezberlerim. Ah anam, ah... A-man...

Sonunda ses kesilir. Debelenmeler durur. Baygını kaldı-rırlar.

Cennete uygun görülen dayak işte budur. Uygur yürekle-rin dayanacağı manzara değil. Bu acıklı satırları mübalâğalı görenler varsa dayaktan ölmüş çocukların velileri tarafından katil hocalar aleyhine açılan dava kütükleri bugün de bu-nabilir.

Türk çocuğunun okul adına geçirdiği bu engizisyon çağını hatırlayan elbette benden başka sağ olan ihtiyarlar da vardır. Yaradana sığınıp da kulak tozuna indirilen bir sille ile cennete uçurulmuş yavrucakların facialarını uydurulmuş kurt masal-ları sanmayınız.

Bu kadar dayak karşılığında öğrendiklerimiz, hiç bir ke-limesini anlamadan papağanlar gibi öttüğümüz arapça sözler-dir. Amme, Tebareke, Kaseme cüzlerini, Tecvid, Mızraklı ilm-ü hal okuruz. Aklında kaldığına göre tecvidde «ihfa, izhar, bab-ı medd-i tabii» vardır.

«Med» lerin dört elif miktarı çekilip çekilmiyeceği oku-yuşunda yanılanlara hoca, bu çekilişi fiilen kulaklarda göste-rir, yanaklarda güller açtırır. İlm-ü hal, abdesin, guslün şart-ları, (henüz sekiz yaşındayız yahu) guslü gerektiren şer'i se-bepler. «mazmaza, istinşak, sair bedenini pak etmek»... Setri-avret, kıbleye durmak... Su bulunmadığı yerde nasıl teyemmüm edilir? Ve, hades vaki oldukça...

Okuma bitiminde balmumu eski dersten kaldırılır, yenisine yapıştırılır.

Allah allah, «kısas» a bakınız ki, bizim evvel zamanda yediğimiz dayakların acısını bugünkü öğrenci, öğretmenlerden çıkarıyor.

Körpe zekâların gelişme güçleri bu ortaçağ öğretimiyle en küçük yaşlarda böyle körettirilirdi. Hatta bugün çoklarının dünya işlerini ahret kaygılarına bağlı tutmaları o zamanın çok erken başlamış sıkı din telkinleriyle doğru yargılama gücünü kaybetmiş olmalarının sonucudur.

Bu bakar körlüğe taassup adı veriliyor. Ulusal bünyemizin sinsi sinsi işleyen kapanmaz yarası...

Söyledim. Pencere önündeki mezarlığın ölüleriyle bir yüzeydeyiz... Isırganlara, dikenlere, baldıranlara, ballıbabalara gömülü mezar taşları üzerinde okumamızın ilk uygulamasını heceliyoruz. Hep bu ölüleri diri tanıdıklar gibi belledik. İşte Kemankes Halil Efendi, işte koca kavuklu Sekban Yusuf Ağa, Kadiriye dervişlerinden Hüsnü Baba... İşte gençliğine doymadan gönül kuşu huld'e (*) uçan Nadire Hanım. İşte cennet kuşu yavruca Sıtkı... Bu yeşillik denizi içinden bize bakar gibi başları görünen kimileri çarpılmış bu yosunlu, küflü taşların ahret yazılarını yalan yanlış sökmeğe uğraşmak bizim için bir çeşit alıştırırmaydı. Pencereyi açınca ölü gübresiyle semirmiş bu coşkun otların dalları içeri sokulurdu. Ne ağır kokuydu o mezardan gelen havanın burnumuza doldurduğu.

Bazan mahalle imamı yeni cübbesi, temiz sarığıyla yüzünün sevinci örtülmez bir telâşla görünür.

Bizim hoca sorar:

— Hayri Efendi ne var?

— Şevki Paşa sizlere ömür... Fatih'e namaza yetiştireceğiz...

— Ya... Fıkarası çoktu... Allah rahmet eylesin, cümlemizi imandan ayırmasın?

— Amin...

(*) huld, sekiz cennetten biri.

Başka bir gün cami tabutluğundaki eski teneşiri yüklenmiş bir hamalın geçtiği görülür.

Hoca merakla:

— Hayri Efendi, gene kim?

— Şurada yatalak fakir bir adam vardı...

— Kurtulmuş...

İmam bugün neşesiz ve gündelik kılığıyladır.

Okulun bahçesine günün saatine göre simit, razakı hoşafı, pelte sucuğu... satıcıları gelir. Gündeliklerimizle alır yeriz. Ama bu herifleri sevmeyiz. Çünkü onlar falaka uçlarını tutan zebanilerimizdir. Hoca bu menhus işi onlara gördürür.

Okul içinde yüksekçe konmuş musluklu bir küp, yanına zincirle asılı bir bakır maşrapa vardır. Hepimiz ondan su içeriz.

Helâ tek olduğu için oraya tuhaf bir usulle gidilir. Kapıya, bir yanına «geldi», öbür yanına «gitti» yazılı bir tahta asılıdır. Dışarı çıkacak çocuk bu tahtayı «gitti» durumuna koyar, yürür. Bu tahta «geldi» durumuna dönmedikçe başka çocuk dışarıya çıkamaz. Bu usul bazan haylıca acı tuhafliklara yol açar. Çocuğun biri sıkışmıştır. Ama tahta «gitti» gösteriyor. Bu yavru elleri çişin zorladığı yerde, beli iki büklüm, yüzü kıpkırmızı, son tetikte olduğunu anlatır bir yalvarışla hocanın karşısına dikilir:

— Hocafendi...

Hoca nemrut bir suratla tahtayı göstererek:

— «Gitti» yi görmüyor musun? Çekil, yerine otur...

Akıntıyı tutma gücünü kaybetmiş çocuk yaşların bir kısmını gözlerinden salıvererek yerinde kaynar gibi dalgalı dalgalı:

— Hocafendiciğim...

İnsafsız herif bu sefer koca sırığa el atınca yavru sopayla haşlanmadansa altını ıslatmanın daha az kötü bir felâket olacağını anlar. Aşağıdan yukarıdan sıza sıza yerine döner. Bu kazarların sayısını ancak kirli don yıkayan analar bilir.

O yaşlarda hıfza (Kuran ezberlemeğe) çalıştırılanlarımız olduğu gibi hattatlığa da özendiriliriz. «Çifte aherli» denilen

kaba, yeşil, al, mor elvan kâğıtlar üzerine, yontulmuş kâğıt kalem ve bezir isi mürekkeple yazarız. Bize iri harfli sülüs meşikleri (alıştırmaları) verirler. Sözler hep anlamadığımız Arapçadır.

Bu kaba kâğıtlar cilâli ve ekonomiktir. Üzerlerindeki yazılar süngerle silinir. Kurutulur. «Mühre» denilen iri katır boncuğunu sürte sürte cilâlandırılarak yeni gibi tekrar kullanılır.

Çocuklar arasında (hatta bazı büyükler arasında da) yaygın yanlış bir inanış vardır. Çok mürekkep yalayanlar, kâğıt kalemlerin içinden çıkan sazlara yutanlar bilgin olurlarmış... Ah biz zavallı çocuklar, süngerin yapacağı bu işi çok kez dilimize gördürürdük. O pis kokulu mürekkebi yalardık, yalardık, kâğıttan çıkan sazlara yutardık, yutardık, bu çok kötü alışkanlığın sağlık tehlikesinden o zaman nasıl kurtulduğumuzu bilemiyorum ama bugün içimizden hiç bir bilgin çıkmadığı gerçeğiyle karşılaşan bir mahcubum. Hatta gene bugün de bu kötü inanıştan kalma bir söz olacak ki cahilliği yüzüne vurulmak istenen kimseye:

— Behey adam, hiç de mi mürekkep yalamadın? derler...

Hâlâ içimizde bu anlayışla kafaları sakat kalmış olanlarımız bulunabilir. Ama artık bugünkü göztaşılı mürekkepler ne yalanır, ne yutulur. Püfçü hocalar, himmetlerine baş vuran hastalara, sevgililerine şirin görünmek isteyen tutkunlara ah-tapeta yazılı kâğıtlarla çok mürekkep yutturmuşlardır. Olur a, maneviyatı da maddiyat gibi mideden almak anlayışı...

Okula devamım yılı geçti. Bu kasvetli, falakalı, sopalı, belâli çatı altı mizacıma hiç uygun gelmedi. Sıkılıyordum. Hele akşamları okunur selât-ü selâmlarla dolu bir azat duası vardır. Bir hoy goygoycu makamıyla okuruz. Tam bir saat sürer. Zihnime yabancı gelen bu uzun ilâhının hemen tek bir cümlesini ezberleyemedim. Ama dayak korkusuyla ben de çocukların çıkardıkları genel makamın içine güftesiz kuru şamata sesimi katarak işi harazaya boğuyordum. Aman Allah, hoca bu kalpazanlığımın farkına vardı. O koca incir lâlesi birdenbire beynimden aşağıya indi. Fes bir tampon işini gördüyse de sırtının ucu enseme kaydı. Orasını kikiştirerek akrep sokar gibi

haşladı. Elimle yokladım. Parmaklarıma kan bulaydı. Ah, yalananmıştım.

Haminnem kızının yani asıl annemin ölümünden sonra uğradığı büyük sinir krizleri geçirmiş «emotivé» bir kadındı. Öfkelenince onun sözünü, horlayışlarını tutacak hiç bir düşünce ve nezaket barajı tasavvur olunamazdı. Uluorta ahır, yürtüyüverirdi. Hazır cevaptı, nükteli söyler, karşısındakileri güldürürdü. Beni öksüz büyüttmüş olduğu için üzerime titrer, toz kondurmaz, pek kıymetli tutardı. Eve yaralı, üzgün dönüşümde ne olduğumu sordu. Hüngür hüngür dizlerine kapanarak faciayı anlattım. Vay vayyyy!...

«— Veriniz bana bir sopa, ben de gidip o herifin kafasını patlatayım, sarığını boynuna geçireyim.» naralarını atmaya başladı. Ev halkı okulun azat olduğunu, hocanın şimdi yerinde bulunmayacağını zor anlatarak çok güçlüklerle tutabildiler onu. Gözlüğünü taktı. Bir düziye yaramı muayene ederek haykırtıyordu:

— Hay eli kırılalı zebani, bıçakla oyar gibi yavrumun ensesine yara açmış (*).

Çabuk hazırlandı. Elimden tuttu. Eczaneye götürdü beni. Pansiman yaptırttı. Boynumu merhemler, pamuklar, taftalar, gazlı bezlerle sardırdı.

Ertesi sabah yeldirmesini giydi. Başını örttü. Eline kalm bir baston aldı. Yine benim elimden tuttu, okul yolunu tutturduk. Gözlerinden taşan öfkenin sinirli yüzüne verdiği bunalıtlı ifadeyle kapıdan içeri girince, bu gelişten hoca, kopacak fırtınayı anladı. Haminnem kavukluya yaklaştı. Biraz eğilerek:

— Çocuğumun ensesine yara açmışsın, dedi.

Kavuklu, hocalık vakarını bozmaz bir sertlikle cevap verdi:

— Olur a... Okuldur bu... Adam olsun...

Büyük annem krizin büyük dalgasıyla:

— Bana bak Kayserili, ben adamın ellerini arkasına bağlattırır da sılasına gönderirim. Elâlemin çocuklarını pasturmalık eşek yavrusu mu sanıyorsun? Ben onu nasıl büyüttüm. Bu yaşa getirinceye kadar çektiğimi Allah bilir. Görmüyor mu-

(*) Bu barbar hocalar devrinin yara izini hâlâ enseme taşıyım.

sun? Zayıf, çöp kadar çocuk? Biz ona güllen dokunmayız.

Bütün çocuklar susmuş, dinliyorlardı. Öğrenci karşısında hocalık haysiyetine karşı savrulan tahkirlerden dayanıklılığı sarsılmaya başlayan Kayserili'nin başında kavuğu karagözvari bir depreşti, ve bağırды:

— Çocuğun bu kadar kıymetliyse al götür kadın...

Hafiften başlayan, yavaş yavaş yükselen bu konuşmanın sonu neye varacaktı? Küçük aklımla kaygılanıyordum. Haminnemin elinde bir bastonu, hocanın hesapsız sopaları vardı.

Aklına korku getirmez bir çekinmezlikle haminnem cevap verdi:

— Götüreceğim, ama seni de burada bıraktırmıyacağım. Maarif Nâzırı akrabamdır. Yarayı göstereceğim. Cezasını isteyeceğim.

Kavuk asıl şimdi yerinden birkaç kez zıpladı.

Haminnem devam etti:

— Bir iki aşır ezberlemiş olmaktan başka ne meziyetin var? Etrafındaki şu falakalara, sopalara, sııklara bak, bir de şu birer damlacık yavruların masum yüzlerine bak. Sarıklı haydut! Okul hocasından çok Büyücü oyununun kavuklusuna benziyorsun. Bu yaşta çocuklara guslün farzları ve onu gerektiren şer'i sebepler okutturulur mu? Çocuk bizden bazı şeyler soruyor, cevap vermeğe utanıyoruz. Çocuk terbiyesi nerede, siz nerede? Kavukla, sopayla adam korkutuyorsunuz. Tulum-bacı bozuntuları...

Hocanın suratına bağrılan bu hakaretlerin sevinciyle, çocuklar arasında fıkır fıkır gülüşme kaynaşmaları dalgalanıyordu.

Kendini o postun derebeyi bilen hocanın gözleri, haminnemin elindeki bastonla kendi sopalarını mukayeseye kaptırdığı sırada, okuldan içeri İhsan Bey girdi. Büyük annemin elinde büyüyen okullu genç, gürbüz yüzbaşı. Olayı işitmiş, hemen koşmuş. Artık galibiyet yüzde yüz bizimdi.

İhsan Bey, haminnemin yavaşça kolundan çekerek:

— Hadi anacığım, gidelim. Senin buraya gelip de bu yobazı karşıma alman bir küçüklüktür, dedi.

Rahmetli büyük annem bu sahip çıkmadan biraz şişti. Şı-mardı. Azametle hocaya dönerek:

— Sarıklı zebani, seni öldürtürüm. Sakalından şu dut ağacına astırır da ibret için seyrine baktırırm.

Tehdidini savurdu. İhsan Bey bizi okuldan çıkarırken hocaya döndü, nefretini sesinin sertliğiyle anlatarak:

— Bu masumlardan önce asıl sen sopa terbiyesine muhtaçsın. Hele bu mahalleden bir çocuğun burnu kanadığını işiteyim, vallahi gelir, anamın şimdi söylediği cezayı tatbik ederim, dedi.

O gün hocanın öğrenci gözünde kaç paralık itibarı kaldığını bilmiyorum. Eve döndük.

O hafta okulu değiştirdiler. Çingiraklı Bostan'ın yanındaki taş mektebe verildim. Sonra Pertevniyal Valide Rüstiyesi... Bu okulun falakası, adının sultanlığına uygun bir gösterişte gümüş kaplamalı; kırbaacı da, yine sapı gümüşlü fil organındandı. Kurucusuna rahmet, ama bu dayak âletinin gümüşlendirilmesindeki alay nedir? Falakaya yatan, dayak yedim ama gümüşlü kırbaçla yedim diye övünebilirse de bu lüksün acıyı daha az hissettirdiğine kimseyi inandıramaz.

Kim bilir ne kadar sayısız Türk çocuğunun ıstırap yaşlarıyla ıslanmış barbar hocalar devrinin bu işkence âletini, bugün müzelerde seyredenler elbette bu acı belge önünde insan-cıl bir duyguyla ürperti geçirirler. Çünkü onda vücutları kırbaçlanmış geçen yüzyıl yavrularının yeni nesil kardeşlerini heyecanlandıracak sızlanmayla ağlayan bir tarih belgesi vardır.

Bu okuldan kalma bir anım var ki aklıma geldikçe hâlâ gülerim.

Farsça dersindeyiz. Hocamız Sait Dede. Pek mübarek bir Mevlevî; nur gibi bir adam. Karıncayı incitmez. Ders aldık. Manga manga yere oturduk. Müzakere yapıyoruz. İçimizde on altı, on yedi yaşında bir zıpır var, Muhtar... Enine boyuna bir genç irisi... Aman Allahım, uçarı mı uçarı. Çakır mandayı andıran lokma gözleriyle bir kere yüzünüze baktı mı, sizin için iyi bir şey düşünmediğini hemen anlarsınız. Derse, müzakereye zırnık kıymet vermez. Hiç orali değildir. Muhtar, aramızda

kollarını havaya kaldırdı. Göğsünü şişire şişire çatırdatarak, tatlı tatlı, gerine gerine, süzgül:

— İçim sıkılıyor Varayım biraz piyasayı dolaşayım, dedi. Hep birden sorduk:

— Azada daha üç saat var. Sokağa mı çıkacaksın?

— Azadı sizin gibi avallar bekler. Benim cami avlusu kumarbazlarından Beyazıt'taki papağanlı Aceme kadar bin türlü dalaverem var. Bu dört duvar arasında kapana tutulmuş fare gibi üç saat durabilir miyim hiç? Siz burada müzakere havayırı kesiniz? Ben şimdi hocadan yalnız izin değil, biraz da cep harçlığı alır, öyle giderim...

Muhtar kalktı. Önünü kavuşturdu. Fesini bastırdı. Biraz yanpiri külhani duruşuyla hocanın karşısına dikildi. Kuş uykusu uyuyan mübarek Mevlevi derviş gözlerini açtı. Muhtar pek gizli bir sır söyleyenlere özgü, çekingen bir suratla hocanın kulağına eğildi. Önemli bir şey fısıldadı. Şekerlemesi piç olan zavallı adamın hemen kaşları çatıldı. Havaya uzanan iki eliyle, Muhtar'a «defol, git...» emrini verdi. Ama muzip oğlan, bu sefer çarpıttığı boynu ile daha çavanozlaşarak hocanın kulağına bir ikinci fis geçti... Mübarek adam lâhavle çekerek başını sağa sola sallaya sallaya elini cebine daldırdı. Çıkardığı püsküllü bir ibrişim keseden Muhtar'ın eline bir gümüş para sundu. Bizim hayta, teşekkür patileri çakarak tığ gibi dershaneye kapısından fırladı.

Biz, kapalı oynayan bu acayip komedi karşısında merak-tan kıvraniyoruz. Muhtar, mübarek adamı kafese koydu. Bu, şüphesiz, ama ne dedi?

Ertesi günü okulda sabırsızlıkla çapkını bekliyoruz. Nihayet geldi. Yakaladık. Hep bir ağızdan soruyoruz:

— Anlat bize bre imansız, hocaya ne dedin?

O ahmaklığımıza güler bir alayla cevap veriyor:

— Bu kadar enayi, hiç bir şey anlıyamadınız ha?

— Vallahi anlamadık...

— İlk eğilişimde: «Affedersiniz efendim, gençlik hali bu... Su iktiza etti» dedim. Hoca hiddetle: «Haydi, defol hamama git» dedi. İkinci eğilişimde de: «Baş üstüne efendim, ama param yok» dedim...

İLK ORUCUM

Ancak iki buçuk yaşında vardım. Bazı şeyleri bulanık ve bazılarını hemen açıkça hatırlıyorum. Ailece geniş bir iftar sofrasının etrafına dizilmiştik. Ben annemin kucagındaydım.

Susamlı, bademli yağlı simitler güzel kokularıyla yakut, kehribar, zümrüt reçeller hoş görünümleriyle iştahlarımızı okşuyordu. Ortada çit yoktu. Herkes birbirine küsmüş gibi, gözler yarı aralık, yüzler somurtkan, ağızlar susmuş, bekliyor; yalnız bazı dudakların kıpırdadıklarını görüyordum.

Ben, niye beklendiğini bilmediğimden, ya da çocukluk iştahımı yenemediğimden olmalı ki, parmağımı en yakın reçel tabağına teklifsizce banıverdim. Babam hemen elime sertçe bir kaşık tersi indirdi. Bunun ne demek olduğunu anlamak için döndüm. Annemin yüzüne baktım. Onun şefkatli gözlerinden iki iri damla yuvarlandığını gördüm. Uslandırma vuruşunu ben yemiştım ama anneciğim benden önce ağlıyordu. Onun bu dokunaklı gözyaşları elimin acısından çok beni etkiledi. Babamın yaptığı fenalığın benim suçumdan daha büyük olduğunu anladım. İşte o zaman yüzüm buruştu. Dudaklarım büküldü. Ayaklarımla siniyi döverek çılgılığı kopardım.

Anem beni hemen sini başından kaçırdı. İki haminnem, halalarım, teyzem, hepsi, hepsi arkamızdan koştu. Babam sofrada yapayalnız kaldı. Önüme tabak tabak reçeller, tatlılar, yemişler getiriyorlar, ter ter tepinerek avazım çıktığı kadar katılıyordum.

Babam tiryakilik titizliğiyle yaptığına pişman oldu. O da beni susturmak için yalvaranlara katıldı. Ama iftarın tadı kaçtı. Top patladı. Hepsi oruç bozmasını unutarak benimle uğraşıyorlardı.

Anamın babamın önceki çocukları hep havale illetinden gitmiş oldukları için ben pek kıymetliydim.

İşte bu ilk dayak bana hatırlayabildiğim birinci ramazanı zihnimde tutmaya yaradı.

Bu olaydan altı ay kadar sonra, annemi ebediyen kaybettim. O, pek sevdiği oğlunu başkalarının kucaklarına bırakarak hayat denilen bu bilmeceğin göksel sırlarındaki gittikçe uzaklanan ve gidenlerden hiç birinin ne olduğu bilinmeyen yerlere karıştı.

Altı yaşına geldim. Her yıl ramazanı ne büyük sabırsızlıkla bekledim. Hiç sevmediğim okul, bu ayda hafifler, yarım azat olurdu. Her tarafın kandillerle donandığı bu kutsal ay benim için zenginlik, bereket, israf, sefahat, eğlence, oburluk, ziya-fet ayı idi.

Bu hayatta ilk tattığım zevk «sanat» küçük yüreğime ferahlık veren edebiyat, bizim köşe başındaki karagözdü. Biz bir evde üç oğlan bir kız, dört çocuk, kapısı önündeki feneri yanar yanmaz bu Şeyh Küşteri meydanının ilk safına sıralanırdık. O, saçakları kararmış isli perde, bizim için elektriklerle aydınlanmış bir Grand Opera'nın zevk ve neşe saçan parlak sahnesi demekti. Onun arkasında icrayı ahenk eden bir hım-hım, bir hanende ile bir pörsük deften ibaret orkestra, masum ruhlarımızı sefa ile doldururdu. Biz bir çocukluk cahilliğiyle gülmeden kırılırdık. Ama efendim, bizim o köşebaşındaki karagöz, o ne ağzı bozuk, o ne zevzek bir küfürbaz, bir utanmaz... O bir kez külâhını oynatıp kel başını göstererek, yumruğunu sallayarak:

— Yürrrrrrü bre anacağınızı...

Vadisinden dalıp da edebiyatını kıvamlandırmaya başladı mı, karşısında insan değil, çocuk değil taş olsa utancından kızarırdı.

Bilmiyorum o zaman edepsizlikle tuhaflik niçin birbirinden ayırılmıyordu? Özellikle biz yaşta yavruların karşısında... O kaba, o hiç bir şeyden çekinmeyen, o pek iğrenç sövüp saymalara, kabalıklara, o yüzsüzlüklere, Karagözün ayrı gayrı gözetmeden kadına erkeğe koyu koyu sulanmalarına, nasıl müsaade ediliyordu? «Karagöz'ün Ağalığı oyununda, halayığı Cemalfer'e diz uğdurmasını terlemeden seyretmek mümkün müydü? İki delikanlının müstehçen bir konuşmayla tavla oynamaları ve bütün rezaletin, tasvire ruh ve doğruluk vermek için ıslatılan o yarı saydam bez arkasında baştanbaşa olup bitmesi... Ve daha... Ve daha...

O zaman, resmî, gayri resmî kimsede sansür fikri olmadığını şimdi anlıyorum. Biz küçük seyirciler, yalnız oğlan çocuklar değildik. Aramızda irili ufaklı kızlar da vardı.

İğrençlikle rezaleti ayırdedecek bir yaşa gelip de karagözün bu iğrenç yönlerinden yakındığım zaman benden daha,

yaşlı olanların:

— A çocuk, sen ne gördün? Birkaç yıl daha önce doğaydın herkesin örtülmesi zorunlu tutulduğu bir organın genel saklanması kuralından Karagöz'ü muaf bulacaktın. Ve bu imtiyaz onun tuhaflığına o kadar büyük bir etki eklerdi ki... gülmeden bayılırdık.

Oh, ne mutlu bana ve göremeyenlere... Ulusal sanatımızın bu geleneğini görmekten yoksun kalışıma hiç üzgün değilim.

Abdülmecit zamanında İstanbul'a gelmiş olan, Fransa'nın ünlü edebiyatçılarından Théophile Gautier «Constantinople» adlı eserinde bu rezaletten üstü kapalı, pek temiz bir tenkitle söz ediyor. Gözleri taze açmış siyah çiçeklere benzeyen kızların, güzel melekgaızların, bu arsız perdenin tuhaflığı önünde el çırparak güldüklerini şaşarak anlatıyor.

İlk orucumu dokuz yaşında tuttum. Bu da ömrümde hiç unutamıyacağım günlerden biridir. Oruç, ben yaşta çocukların yapılmasına dayanamadıkları büyük bir sevaptı. Eğer bir gün tutmağa dayanabilirsem hacı ninem, büyük babamın anası, bu orucu benden bir mecidiyeye satın alacaktı. Çünkü küçüklerin oruçları büyüklerinkinden daha makbul olduğunu söylüyorlardı.

Ben yirmi kuruşun, bu büyük kazancın tamahiyle tutmağa karar verdim. Ama büyük annemle teyzem: «Zayıftır, dayanamaz» diyerek karşı koyuyorlar. Yalvarıyordum, yakarıyordum, beni sahura kaldırmıyorlardı. Kaldırsalar da elimden tutup sofraya başına götürünceye kadar yeniden uyuyormuşum. Nasılsa bir akşam hacı ninemle anlaşmayı sağladık. Sahur yemeğine yetişebildim. Sofradan kalktık. Beni kibleye karşı durdurdular, yarının orucunu niyetlendirdiler. Ben o günü iftar topu patlayınca kadar bir şey yememeğe, Allaha ve kullarına karşı söz verdim. Bu söz verişimin yerine getirilmesi benim gibi midesi zayıf, çelimsiz bir çocuk için ne zor, ne müthiş olduğunu bilmiyordum.

Bu sevaplı niyetten sonra büyük bir sevinçle döşeğe yat-tım, sabah oldu. Büyükler oruçlarının yarısını uykuya tutturmak için hep yatıyorlardı. Ben her zamanki gibi dip diri kalk-tım. Oyuncaklarımla oynadım. Aşağı yukarı indim, çıktım. Bahçede gezindim. O şen, gürültülü ramazan gecesinin bu sessiz

sabahı ne kadar kasvetli, sıkıntılı oluyor. Yavaş yavaş sahurun tokluğu geçerek içim ezilmiye başladı. Öğleye doğru sabrım tükendi. Gitgide açlığım dayanılmaz bir dereceyi buldu. Aç kedi gibi önünde dolaştığım dolaptan ne güzel kokular geliyordu. Her sabah orada karnımı doyururdum. Dolabı açtım. Kapısı gıcırdadı. İftardan kalma reçeller, sucuklar, sahur artığı köfteler, el sürülmemiş kâselerde hoşaf lar vardı. Hepsinin kokusu misk gibi burnuma doldu. Baygınlığım arttı. Allaha verdiğim sözü düşündüm. Nal gibi mecidiyeyi gözlerimin önüne getirdim... Hayır. hayır, midemin acısı her şeye üstün geliyor. Üç, dört köfte ile bir pide parçası aşırarak gidip bahçenin kuytu bir köşesinde yemeğe karar verdim. Büyük, pek büyük bir günah işlediğimi biliyordum. Helecanlar içinde sahana uzandım. Arkamdan menhus bir ses çıktı:

— Hu, küçük bey, ne yapıyorsun orada ayol? Bugün sen oruçlu değil misin?

Döndüm, ah sesi kısılasıca fellah... Nezahat, arkamda simsiyah, up uzun duruyor... Arapla zıtlaşacak dakika değildi. En tatlı yalvarış sesimle:

- Dadıcığım, ayaklarını öpeyim, kimseye söyleme.
- A, olur mu hiç? Günah değil mi?
- Akşam hacı ninemden bir mecidiye alacağım...
- Yarısını bana verirsen söylemem...

Mecidiyeyi bütünü bütün kaybetmektense yarısını kazanmak her halde kârlıydı. Parayı bölüşeceğimi Araba vaadettim.

Nezahat oda kapısının önünde gözcülük etti. Dolaptan köfte, pastırma, reçel, ne buldumsa sıkı sıkıya tıkındım. Üstüne de bir kâse hoşaf diktim...

O akşam orucumun şerefine iftarda çerkes tavuğu, kaymaklı güllâç varı. Hacı ninem özel dolabından bir kutu devai misk çıkarmış, bitişik Mustafa Paşa'nın hanımefendi orucumun sevabına katılmak için bana ödül olarak kocaman bir madden tabakla ince has baklava göndermişti...

İftar zamanı yaklaştı. Sofraya dizildik. Ben hacı ninemin yakınında idim. Bu doksanlık kadının gözleri iyi seçmezdi. Bütün şefkatiyle yüzüme baktı, baktı:

— Oğlanın benzi limon gibi sararmış... Yavrucak hiç de şikâyet etmedi, dedi.

Gözlerim karşımda, ayakta duran Nezahat'e kaydı. Arap iri dudaklarını yutacak gibi ağzının içine alarak boynunu yana çarpıttı. Kahkahalarını birer birer içine sindiriyordu.

Top gümlledi. Hacı ninem zemzem fincanını ilkin benim dudaklarıma uzattı. Sonra kendi ağzına götürdü.

Üç gün sonra küçük kadın nineme on kuruşa bir oruç daha sattım. Giderek mübarek orucum ucuzluyordu. Birincisi gibi ikincisinin bedelini de Nezahat'le paylaştık. Çünkü artık sahtekârlık sırdaşlığı ikimizi birbirimize bağlamıştı.

Masumcasına bu küçük olayın içinde kamu güvenliğini bozan bir rüşvet alan, bir de rüşvet veren vardı. Bozuk oruç satmak ne tatlı bir günah işlemektir. Ah, bu hayatın bozulması ne küçük yaşta başlıyor.

HAYAT VE ÖLÜM

Yokken var olan bizler varken yok olmaktan niçin korkuyoruz? Yeni doğanda hayat bilinçsiz başlıyor, onun nereden ve nereye geldiğinden hiç haberi yok... Duygularımızın hayatla temasından sonra bu dramın üzerine perde inerken derece derece sönen bilincimizin bizde bıraktığı olumsuz izlenimlerin etkisiyle titriyoruz. Tıpkı bir çocuğun mevhum bir umacıdan korkması gibi... Bu değişim nedir, iyiden kötüye mi gidiyoruz? Kötüden iyiye mi? Hayat ve ölümden hangisi bizim için daha yaman, daha şefkatli? İşte bilmediğimiz gerçek... Bunu bilsek doğuma sevinmek, ölüme yerinmek gafletiyle üzülmeyiz. Ölüde ölümü hissedecek organizma kalmamış olduğu için o kendinin öldüğünü bilmez. Ölüm ancak dirilere dehşet veren objektif, acıklı bir manzaradır. Bilincin serabından büsbütün kurtuluncaya kadar bu kuruntunun ıstırapıyla eziliyoruz.

Doğa, hayatta en büyük lezzet heyecanını verdiği şehvet ile en önemli rolü oynatıyor. İşleminden söz etmeyi kanunun müstehçen saydığı şehvetin adını değiştirerek şairler ona aşk diyorlar. Şimdiki yalancı ahlâk ondan ancak bu ad altında söz etmeğe tahammül edebiliyor. Küçümser ulusların tarihlerinde gördüğümüz şehvet çekici «licence» lara bakılınca bir gün bu ayıbın da tavsayacağına hükmedilebilir.

Doğmak bazı filozoflara göre acıklı bir kaza, bazılarına göre büyük bir talih... Telkinimiz ne olursa olsun, doğanın elinde pasif bir oyuncuğuz. Bir yandan selviler altında çukurlar kazılırken, öbür yanda ebe sandalyelerinde ağır çekenler boşluğu dolduruyorlar.

Aslında ölüm nedir? Hiç bir ölü bize onun en küçük gerçek bir anlatımını yapmamıştır. Ölüme dehşet yükleyen biziz. Ondandır korktukça o daha korkunç olur. Onu unutmaya çalışmamıza yormayız. Sözüne bile etmek istemeyiz. Doğanın bu en büyük olayı üzerine gözlerimizi açacak yerde tersine yumuyo-

ruz. Vücudumuzu teslim alacağı dakikaya kadar onu akla getirmeyi uğur saymayız. Ölümden bu aşırı korkumuz onu hiç tanımamaktan geliyor. Büyük filozof diyor ki: Hayatı bilmek için ölümle tanışıp konuşmalıyız. Bizse tekrar dirilmek hülyasıyla içinde hiç yaşayamayacağımız bir ahret dünyası icadı vesilesine kapılıp gidiyoruz.

Bir başkası da: Ölüme bu dehşet görünümü getiren hekimlerle papazlardır, diyor. Onu hayalimizin korkunçlaştırdığı dehşetlerden soyarak incelemeliyiz. Kendisinden önce can çekişme acılarından ölüm sorumlu değildir. Bütün hastalıklar gibi bu son işkenceler de tamamiyle hayata aittir. Ölüme yenilmemek için sırnaşıp duruverir. Bizi dehşetlere düşüren işte bu didişmenin seyredilmesidir. Can çekilince acılar birden kesiliverir, ondan öteye bir şey yok. Bazı çaresiz kötü olaylarda acı çekenleri kurtarmak için öldürmek istemiyorlar mı? Ölümün gerektiğinde kurtarıcılığına baş vurulan bir kuvvet olduğunu görüyoruz. Çok ıstırapla can verenlere, kurtuldu, demiyor muyuz? Çekilen bu en son, bu en zalim işkencelerle ölmek hassası yoktur. Hep bu dayanılmaz acılar, bakılmaz manzaralar ondan önce gelen azaplardır. Yine tekrarlayalım ki bu can çekişme halleri ölmek sözcüğünden değil, ona yerini vermek istemiyen hayatın gitmemesinden ileri geliyor. Çok yorgun zamanlarımızda bizi rüyasına, hiçliğine alıp götüren derin uykuya suç bulabilir miyiz? Kaymakta olduğumuz bayıra turnaklarımızı geçirerek tutunuyoruz.

Bir filozof söylüyor: Devasız hastalıkların sonunda işkenceyi uzatan bugünkü tıp ile tabiplerdir. Çünkü «çıkmadık canda ümit vardır» örneğine takılarak sönmesi yaklaşmış hayat ocağına hâlâ kömür atıyorlar. Bilgiler ilerledikçe «condamné» hekimle sona ermiş hastalıklarda belki tıp uzattığı işkenceyi kısa kesecek çareler düşünecektir.

Erhamerrahimin sevgili kulları için uygun gördüğü hastalık işkencelerinin çeşitleri saymakla bitmez. Kuduzdan, kanserden başlayarak patoloji sayfalarına bir göz atınız. Bunlara tutulmuş olanların ölüme kavuşuncaya kadar çektikleri can acısına hiç tanık oldunuz mu? Veremin kurbanını ne acı çırpınmalarla boğduğu faciasında bulundunuz mu? Tanıdığım bir

ana devasız bir dertle debelenerek hırıldayan yavrusu için döşegi başında, eller havada şöyle haykırıyordu: — Allahım, bu masumun ne günahı var ki çektiriyorsun? Yetişir artık, al emanetini.

Doğa küskütük bir kör müdür? Görüp de aldırmayan bir merhametsiz midir? Bazı işlerinde büyük zekâ seçilir. Bazılarında şaşılacak bir aptallık: Yaptığını yine kendi yıkan bu mimar her iki işinde de zahmetsiz görünüyor. Bazan onda ne mantık vardır, ne insaf... Kul akli ile yaradan işini incelemek kabil olmuyor. Bir munda biti, bir sıksa sivrisineği doyurmak için bir şehir halkını ölüme aşılaktan, bir orduyu zehirlemekten çekinmez. İçinde gafletle bocaladığımız hesaba gelmez, akla uymaz bu sırlar nedir? Özüne eremediğimiz meçhullere yalan yanlış birer kulp takıyoruz. Bilmediğimizi, hoşumuza giden masallarla donatıyoruz. Cennet vaadi, cehennem korkusuyla yüzyıllardır insanları düzeltmeğe uğraşıyorlar. Dünyanın şu şekline bakınız, bu vaat ve tehditlerin söz etkilerindeki tam ters çıkışlara ne deneceğini düşününüz.

Gerçek normal varlığının dıştan gelen vaatlerden, tehditlerden almayarak sırf kendi vicdanı tertemiz bilinç, kaynaktan fışkırandır. Bunun için her türlü hurafelerden silkinmiş erkin bir ruhun aldanmaz, aldatmaz kudreti gerektir. Dünyada ahreti yaşayan ulusların yabancı mandaları altındaki acıklı durumları büyük bir ibret dersidir. Ama kör yaradılışlara ışıktan söz etmek ne fayda verir?

Gizli kuvvetin iki cinsi şiddetle üreme hizmetine zorladığına göre, onda dünyayı yaratıklarıyla doldurmaya çalışır bir amaç seçiliyor. Ve yine neden sayısız ölüm unsurlarıyla ekin biçer gibi bu yetiştirdiklerine tabii ölüm sınırına varmadan tırpan atıyor? Bu densizliklerin acısını biz zavallı kullar çekiyoruz. Onda ne sorumluluk, ne de acıma duygusu var. Çünkü o, birini öldürürken birini yaratmak gücünde pek büyük bir dinamodur. Bu yaratma bolluğu içinde bizim tek tek hayatımızın bir karınca kadar önemi yok... Yaratan aynı kimliği yeniden diriltmek ihtiyacında değildir. Bu batıl inanç bizim do-

ğaya, gerçeğe karşıt bir direnmedir. Ölümsüzce yaşamak istediğimizin bir delilidir. Böyle bir yargıya kapılmak gücünde olmayan hayvanlar bu noktada bizden üstündür. Doğanlar ne reye gideceklerini düşünmeden ölürler

Kişisel, tekil hayat için evrende bir ölümsüzlük örneği göstermiyoruz. Genel hayat, evet bu ezeli ve ebedidir. Ama tek olarak kalmak, yaratan güce özgüdür. Madde kuvvetin, isterseniz maneviyatın elinde demirbaş eşya gibidir. Ebedi oluşmalarında daima biçim değiştirirse türlü belirsizler gösterir. Ama maya hep odur. Bir kadavranın dağılan parçalarından yeni hayatlar fışkırır. Şu anda vücutlarımızı meydana getiren unsurlar, bu evren fabrikasında bize gelinceye kadar kimbilir ne çeşit imâlâtta kullanılmıştır. Yaratana şöyle bir soru sorulabilir:

— Aman Allahım, ölüleri çürütüp dirileri bu kokuşmuştan mı yaratıyorsun? Biz göçmüşlerin mirasçısıyız. Ama onlar kimlikleriyle bizde yaşamıyorlar, biz de bu kalıbı bırakıp gittiğimiz zaman parçalarına mirasçı olacaklarda yeniden kimliğimizi bulamıyacağız. Maya bir ama hayatın «identite» si başka: Ne onlar bizdirler, ne biz onlarız. Doğanın bize bağışladığı hayat bir defalıktır. Biz gitmezsek geleceklere nöbet düşmez. Ölüünün kalıntısı diriye dönüyor. Diri aldığını yeniden ölüme geri veriyor. Bu devamlı dolaşımı herhangi bir yerinde durdurmak kabil değildir. Bu doğal değişmez sebebiyle dünya ve ahrette aynı kimliğin kesimsiz ebedi hayat sürmesine imkân yoktur. Doğanın kitleden ayrı imtiyazları ile öncü bilinen peygamberler, tanrılaşmaya yeltenen cihangirler ölümün herkes için mukadder biçiminden başka türlü, istisnai olarak can vermemişlerdir. İçinde yaşadığımız şu müsbet âleme kazık kakan bir tek insan görülüyor. Aynı kişinin ikinci hayatta dirilmesi konusuna gelince, anlatandan çok akla inananları kandırmak zor oluyor. Ruh konusu ise, bu küçücük yazıya değil, kitaplıklara sığdırılamayacak bir karışıklıktır. Yalnız bedensiz ruhun, ne teşrih masasında, ne de mezarda hiç bir belirme şekli görülmediğini kısaca söylemekle yetinebiliriz.

Aynı kalıpta ölümsüzleşmek düşünde direnenlerin doğa kanunlarından zerrece nasipleri yok. Ruhsal kimliklerini kaybeden kalıntılarımızı yaratıcı kudret ebedi değişikliklerinde

dilediği biçimler ve renklerde kullansın, niçin aynı vücut kafesinde sonsuz bir utangaçlığa mahkûm olalım?

Büyük bilgin Camille Flammarion, doğanın bu alış verişini şöyle anlatıyor:

«Bütün yaratıklar arasında duraksız genel ve ebedi bir değiş tokuş hüküm sürüyor. Ölüm hiç bir şeyi saklayarak dindirmiyor. Yüzyılların yıktığı ihtiyar bir meşe ağacının çürümüş kalıntılarından saçılan oksijen molekülü yeni doğan bir çocuğun körpecik sarışın başının teşkiline karışıyor. Ölüm döşegine uzanmış bir can çekişenin sıkışık göğsünden dağılan asit karbonik molekülleri has bahçenin güzel tarhında kırmızı gül olup açılıyor. Hayat kanunları böylece bir birlik, bir kardeşlik yönetiyor.

Ebedî hayat ebedî ölümle uzuvlanıyor. Tozlar yine tozlara dönüyor. Sonsuz uzaylardaki dünyalar bu sonsuz hayatın nur ve neşesiyle durmayıp yenilenerek dolaşıyorlar.

ÖLÜLERİN DİRİLERE BIRAKTIKLARI HASRET ACISI

Ölümün en can eritici acısını ölenler değil, geriye kalan diriler çeker... Ruhumuzun bütün kaynar ateşiyle üzerine titrediğimiz sevgili bir vücudun göz önünde toprakla örtülüşü... İnsanın dayanıklılığına isyan ettiren bu ne büyük faciadır. Hayatın yıldırıcı çekilmez cilvelerine ancak onun varlığıyla katlandığımız tek neşe işte birden söndü...

Bir daha yüzünü göremiyeceğiniz bir sonsuzlukla kayboluverdi.

İçinize küllenmez bir kor bıraktı. Bu matem ateşinin dinmez sızısıyla artık bütün ömrünüzce yaralı bir zavallısınız...

Denizin hırçınlandığı bir gündü. Ada sahilinden dalgaların heyecanını seyre dalmıştım. İki eleman çarpışıyor. Toprak sessiz, katı, dalgalar heyecanla hışır hışır, köpüre köpüre karalara saldırıyorlar. Ama her saldırılarında ezilerek, dağılarak perişan, çökmüş, geriye atılıyorlar. Bütün saldırılarında

sanki işlenmiş bir günahın pişmanlığıyla bağrılarını taşlara, topraklara çarpa çarpa af dileyen bir yalvarış iniltisi sezer gibi oldum. Toprak bu yalvaran saldırılarına merhametsiz bir inatla hep geri çeviriyor. Bu sahne nedir? Cansız sandığımız elemanlarda gizli bir ruh belirtisi mi? Hareket var... Sesi var... Beni derin düşünceye daldıran ifade var... Yazık ki doğayla konuşacak bir erginlikte değiliz. Onlar her şeyi söylüyorlar gibi, biz anlamıyoruz.

Gözlerimiz, kulaklarımız hayatın sır saklayan kâbusu ile bulanık dalgaların bu çırpıntılarında belki geçirdikleri sayısız değişimlerin bin bir hikâyesi var... Kendini yerlere çarpa çarpa yayılan bu matem töreni belki işlenmiş bir günahın kefareti ibadetidir. Bugün şu görünen bu dalgalar belki işte odur. Hakkı, kullarını gücendirmiş günahkâr.

ÇOCUKLARA YASAK

Hanım — Aşağıda bir gürültü var, nedir?

Hizmetçi kadın — Küçük bey ağlıyor. Haykırıyor...

Hanım — Bu oğlan da ne kadar densiz oldu. Büyüdükçe akıllanacağına büsbütün çılgın oluyor... O, deminden bey babasıyla beraber Şehzadebaşı'na sinema tarafına gitmedi miydi?

Hizmetçi — Gittiydi. Bilmem ne olmuş? Geri geldi. Orada da bir huysuzluk etmiş olmalı...

— Beybabası nerede?

— O yok... Yalnız uşakla çocuk geldi.

— Şekib'i bana çağır bakayım. Ne olduğunu anlayayım.

Annesi — Şekip, neye geldin yavrum?

Şekip — Beni oyuna koymadılar...

— Ay, niçin?

— Koymadılar anneciğim...

— Neden canım?

— (Ağlayarak) Bu gece içeriye çocukları koymıyacağınız diye bir kâğıda yazıp oyun kapısının önüne yapıştırmışlar.

— Kim bilir içeride ne kadar gürültü ediyorsunuz da âlemin başı dinç olmak için işte çocuk almamağa karar vermişler...

— Öyle değil, anneciğim... İçeriye giremiyen başka çocuklar da benim gibi ağlıyorlardı. Bizi niçin içeri koymadıklarını sordum, (utangaç utangaç önüne bakarak)... Şey, dediler ki...

— Ey, ne dediler?

— (Sıkılarak) Nasıl söyleyeyim?

— Söyle, canım...

— İçeride ayıp şeyler gösteriyorlarmış da!

— Sus kepaze, ağzını yırtarım şimdi. O nasıl lâkırdı öyle?

— Böyle yalan uydurmaya utanmıyor musun?

— Yalan söylemiyorum vallahi...

Hizmetçi kadın hanımın kulağına eğildi:

— Çocuğun sözü doğru. Ben bunu başka yerden de işittim. Bizim komşu efendi gitmiş de hanıma söylemiş...

— Zihnimi karıştırma kadın. Sen ne dediğini bilmezsin ki... Receb'i çağır, orta kapının önüne gelsin.

Hanım — Çocuğu niçin oyuna koymadınız?

Recep — Bu akşam oyun çocuklara yasakmış...

Hanım — Neden?

Recep — Neden olduğunu pek bildiğim yok.

Hanım — Hiç bir şey duymadın mı?

Recep —

Hanım — Söylesene.

Recep — Herkes bir güne lâf söylüyor da...

Hanım — Ne diyorlar?

Recep — İçeride pehlivan karılar varmış da, birbirinin imüğünü sıkıyorlarmış da...

Hanım — Karıdan pehlivan olur mu?

Recep — Olur hanımefendi, olur... Ahır zamana geldik. Artık her şey oluyor.

Hanım — Sen hiç içeri girip ne olduğunu seyrettin mi?

Recep — Hayır, girmedim. Komşunun uşağı girmiş de o anlattı.

Hanım — Ey, ne varmış içerde?

Recep — Pehlivan kadınlar dolaşıyorlarmış da efendim...

Hanım — Daha?

Recep — Dahası efendim, girenin abdesti bozuluyormuş... Ne bileyim ben...

Pencereden:

— Komşu hanım, hu!...

— A canım...

— Efendin evde mi?

— Evde... Şehzadebaşı'na o maskaralar gelesi bizimkini geceleri bir yere salıvermiyorum ki...

— Hay Allah senden razı olsun, ben de sana onu sormaktım. Bizim bey bu gece orada.

- Nerede?
- Şehzadebaşı'nda oyunda...
- Ay kardeş, niçin salıverdin?
- Ne bileyim ben? Odada yalnız mısın?
- Yalnızım. Sokağa salıvermediğim için bizimki suratını bir karış astı. İçeride oturuyor. Gazete okuyor.
- Oyunda ne varmış kardeş? Bizim çocuğu bu akşam içeri koymamışlar. Geri, eve göndermişler. Ağlayıp oturuyor...
- İsalet... İsalet... Çoluğun çocuğun gireceği şey değilmiş maazallah...
- Ne imiş... ne imiş? Ne imiş bu canım?
- Her türlü, beyinizi bir daha oraya salıvermeyiniz. İşte o kadar...
- Hele bu akşam eve gelsin de ben ona göstereyim.

(Beyin sinemadan dönüşünden sonra)

Bey — Hanım, nedir o suratınız? Hasta mısınız?

Hanım —

Bey — Bir cevap verecek kadar da haliniz yok mu?

Hanım —

Bey — Bilmeyerek bir kusurda mı bulunduk?

Hanım — (Büyük bir eda ile) Estağfurullah! Siz kusurda bulunur musunuz hiç! Siz erkekler ne yapsanız aynı keramet-tir, kusur olsa olsa bizden... kadınlardan çıkar... Hemen azı-cık benzimi donuk görseniz hemen hastalığıma yorarsınız. Ni-çin bilmem ki? İnsanın biraz canı sıkılırsa hasta olması ge-rekmez ya!

Bey — Ne var, can sıkılacak bir şey oldu?

Hanım — Hayır, sizinle ilgili değil... Kadınla bir iş...

Bey — Can sıkıntısının kadıncası, erkekçesi olur mu? Söyleyiniz, ben de anlayayım.

Hanım — Bizim oğlan... Şekip canımı sıktı. Tutturdu ağ-ladı... ağladı...

Bey — Hay yaramaz hay...

Hanım — Sizinle beraber oyuna gittiydi. Niçin geri gön-derdiniz bilmem ki?

Bey — İşte aksi olacak, bu akşam oyuna çocuk almıyor-lar...

Hanım — Neden?

Bey — Ben de bilmem... İşte münasebetsizlik bu ya... Gü-rültü etmesinler diye galiba?

Hanım — Sokaklara yapıştırdıkları ilânlarda bu gece içe-ri çocuk alınmayacağını yazmışlar da... Sebebinin bildirmemiş-ler mi?

Bey — Hayır...

Hanım — Siz içeri girdikten sonra sebebin ne olacağını keşfedemediniz mi?

Bey — (Biraz gülümseyerek) Hayır...

Hanım — Neye gülüyorsunuz?

Bey — Gülmek suç mu?

Hanım — Ama anlamlı bir gülüş...

Bey — Haydi bakalım... Bu gülüşten de bir anlam çıkarı-nız.

Hanım — (Davranışını birdenbire pek ciddileştirerek) Bu gece sinemada size ne gösterdiler Allah aşkına?

Bey — Hiç canım... Saçma sapan şeyler... Kırklar, deniz-ler, memleketler...

Hanım — Bu saçma sapan şeyleri çocuk da sizinle birlik-te seyreder miydi?

Bey — Ederdi ama, ne bileyim ben, işte onları koymadı-lar...

Hanım — Siz istediğiniz kadar saklayınız. Bizim komşu efendi gitmiş. Ne gördüyse eve gelince hanımına anlatmış. İş-te bir daha erkeğini öyle yerlere salıvermiyor.

Bey hanımın kızgınlık sebebinin şimdi anlayarak:

— Çatkinliğinizin sebebi bu muydu?

Hanım — Bundan büyük bir sebep daha ne olabilir?

Bey — Ha, büyüttünüz bakalım...

Hanım — Büyütmeye gerek var mı? Mert bir adamsanız ne gördüğünüzü anlatınız bakalım...

Bey — Her şey kadına anlatılır mı ya?

Hanım — Kadına anlatılmaz, Çocuğa gösterilmez, kim bi-lir ne kepaze şeyler...

Bey —

Hanım — Niye susuyorsunuz?

Bey — Aman hanım, sıkma beni...

Hanım — Sıkacağı mı sıkacağı var mı? Gördüğünüz kepazelikleri mutlaka bana anlatacaksınız... Bu düğüm gönlümde kaldıkça sizinle yaşayamayacağım... Anlatınız, işime gelirse affederim.

Bey — (Şakaya buluşturarak) Ya gelmezse?

— O zaman ne yapacağımı ben bilirim.

— Haydi canım, haydi, çılgınlığa gerek yok. Diyorum sizde...

— Bu kadar ant verdim. Yine söylememekte direniyorsunuz. Demek ki bulduğunuz hal... gördüğünüz şey ağza alınır kepezelliklerden değil? Ben biliyorum, biliyorum, saklama, ilkin pehlivan kadınlar birbiriyle (gülüşmeler).

— Evet?

— Yarı çıplak halde kadınlar birbiriyle alt alta üst üste güreşirken siz seyrettiydiniz ha...

Bey pek utanmışcasına:

— Evet...

— Hay Allahtan korkmaz... (Titrek bir sesle) Daha ne gördünüz?

— Aman, hanım...

— Bey, işte görüyorsunuz ki fena oluyorum... Hepsini anlamadıkça benim için bu gece uyku, rahat hiç bir şey kabil olmayacağını anlayınız işte...

— Mademki bu kadar ısrar ediyorsunuz ne gördümse dosdoğru söyleyeceğim.

Hanımın birden bire benzi uçarak:

— Söyleyiniz...

— Perdede bir kadın soyundu. Banyoya girdi. Bir erkek de paravananın üstünden seyretti...

Hanım bayılır gibi bir halde:

— Siz de seyrettiniz mi?

— Tabii...

— (Kıpkırmızı bir yüzle) Tuvv utanmaz! (İki eliyle yüzünü örterek) Sus, sus, yetişir artık... Fena oluyorum.

Hemen oda kapısından dışarı fırlar. Bey, neye uğradığını bilmeyerek alıklaşıp karısının arkasından baka kalır.

ÜFÜRÜKÇÜLÜĞÜM

Hayatımla hiç bir ilgileri yoksa yıldızlar gözlerime niçin ışıldıyorlar?

Maurice Maeterlinck

Ben bunu inanmıyarak, hatırı için yaptım. Kanunun yasaklanmasından önce ve ücretsiz... Mesleğime, mizacıma hiç uymayan bir tuhaflik... Ama dinleyiniz:

Uygar yabani kitleler arasında yer bulmuş, inanılabilir, inanılmaz ne kadar garip, acayip, doğru, eğri inançlar, gelenekler, görenekler varsa bunlardan bazı bilgelikler çıktığı da reddedilmez bir gerçek derecesine varmıştır.

Örneğin üfürükçülük... Yedi sekiz yaşında, cılız bir çocuğum. İkide birde boğaz olurum, boynum şişer... Beni arabaya korlar, doğru Galata mevlevihanesine (şimdiki Tünel meydanı) gideriz. Şeyh Kudretullah Efendi, yaşı yüzü geçkin, canlı bir mumya, buruşuk, esmer, kadit dudaklarıyla bir şeyler okuyarak üzerime üfler, püf, püf, püf... Halsiz, kesik, ılıkça bir nefes yüzümü okşar. Eve döner iyileşirim. Bu örnekten, üfürükçülerin savunmasını yapacağımı anlamı çıkarılmasın. Yalnız, aklımın almadığı bazı şifa mucizelerinden söz edeceğim. «Sceptique» bir adamım. Her telkine yüreklerini açanların safliklarına gülerim. Uğradığım bir mucize olayı bile hâlâ beni tamamiyle inana getirmede, getiremedi.

Frenklerin «guérissons miraculeuses» dedikleri bu şifa mucizeleri üstüne birkaç doktorla da görüştüm Ama sadre şifa verecek bir izaha eremedim. Olay az raslanırmış, ama olurmuş. Fransızca inanılır bir eserden konuyla ilgili şu satırları alıyorum:

«Her ülke ve her tarihte mucizelerin olduğuna inanılmıştır. Lourdes (*) gibi öteki şifalı kaynaklar, ayazmalar gibi kutsal ve ziyaret yeri sayılan bazı yerler de kısa ya da uzun bir süre hastaların mucizeli bir etkiyle iyileştikleri söylentileri vardır. Ama Ondokuzuncu Yüzyılın erdiği bilimsel büyük iler-

(*) Fransa'da kutsal tanıyan böyle bir mucize yeri. Emile Zola'nın bu adla bir romanı vardır.

lemeler bu söylentileri kökünden çürütüp bitirmiş, mucizenin varlığını değil, var olabilmemesinin ihtimalini bile kesin olarak reddetmiştir.»

«Böyle bir saniya düşmek termodinamik kanunlarının ebedî hareketleri imkânsız kılmalarını dilemek kabilinden olur. Ve fizyolojik kanunlar da bu şekillerde mucize olmasına engeldir deniyordu. Ve şimdi bile birçok fizyolojistlerin, hekimlerin kanaatleri bu merkezdedir.»

«Ama bugün vardığımız gözlemler karşısında bu kanaat tutunamamaktadır. Lourdes'daki Tabipler Odası pek önemli harika olayları kaydetmiştir.»

«Okunan duanın kemik tüberkülozu «péritonéale» irinli yaralar, cüzzam, kanser gibi çeşitli patolojik olaylarda görülen etkisi, istisna denecek bir hızla şifaya ermiş olan hastalar üzerinde bugünkü anlayışımız derecesinde yapılan gözlemler tesbit edilmiştir. Şifanın çabukluğu kişiden kişiye pek az değişiklik göstermektedir. Çoğunlukla büyük bir ıstıraptan sonra birkaç saniye, birkaç dakika, en çoğu birkaç saatte şifaya erilerek yaralar kapanmakta, genel belirtiler kaybolmakta, iştah geri gelmektedir. Bazan organik faaliyet, ihtilâlleri anatomik afetten önce savmaktadır. Kanser gangliom'ları çoğunlukla şifa süresinden iki üç gün sonraya kadar sürmektedir. Olayın birinci gerekli şartı duadır. Hastanın da dua etmesi gerekmez. Dindar ya da itikatsiz olmasının da mucizeye olumlu olumsuz bir etkisi yoktur. Duanın birinci etki şartı okuyanın, nefis feragati ehlinde olması yani yüksek derecede riyazete ermiş bulunmasıdır. Bu feragatin en elverişlileri zenginlerden, aydınlardan çok mütevazı, cahil, fakir, aptalca kimse arasında görülmektedir. Bu erdemleri taşıyan duadan bazan şaşırtıcı bir mucize fişkırmaktadır.»

«Yüksek bir hikmet karşısındayız. Psikolojik ve organik ilerleme ile olay arasında henüz bilinmeyen bir ilişki bulunduğu gerçeği görünüyor. Ve bu da sağlık uzmanlarının, hekimlerin, eğitimcilerin meşgul olmayı asla akla getirmedikleri manevi faaliyetin objektif önemini gösteriyor.»

Şimdi biraz da kendi aklımızla düşünelim. Bu türlü şifa mucizeleri inkâr kabul etmez bir kesinliktedir deniyor. Bunu böyle bilmekle birlikte dua edenin Musevi, İsevi, Muhammedî

yani haham, papaz, hoca olması, fenomenin mutlak Lourdes bazilikasında geçmesi şart değildir. Bu çeşit olayların olması da çok enderdir. Ve hiç bir din bu kerameti özellikle kendine mal edemez. Lourdes kaç yüzyılda kaç olumlu şifa mucizesi göstermiştir? Bu konuda bir açıklık yok. Enderden ender böyle büyük sır olaylarının genelleştirilmesine kapılmamalıdır.

Lourdes kilisesinin maneviyetinden yardım dilemeğe koşan her hastanın iyileşemeyeceği gerçeğini tekrarlamak da gerekmez. Yalnız bu noktada acı bir düşünceye tutulmaktan da kendimizi alamıyoruz.

Maneviyat, riyazete ergin bir din adamının duası bereketiyle en korkunç illetleri bir anda geçiriyor. Cüzzam, kanser ve benzerleri, sözleri bile insanı titreten hastalıkların müthiş işkenceleriyle kıvrana kıvrana can verenleri kurtarmak için yine bir erginin duasını mı bekliyor? Dua demek, Tanrıya rica demektir. Allah da dünya yüzünde yapılan iltimas ve rica ile iş görme zaafına tutulmuş insanlara özgü bir huyda mıdır? Şaşılacak şey... İyilik ve kötülük ondan geldiğine göre çokluğun ıstırap feryatlarına karşı bu tınmazlık Erhamürrahimin yanı sıra merhametlerin en merhametlisi sıfatına varar mı? Uluhiyetin saniyede geçirmek gücüne inandığımız bu zalim hastalıkları yeryüzünden büsbütün yok etmesi gücüne de iman getirmek istersek de... Bazı filozofları koyu koyu söyleten karanlık işler... Her zaman da hikmetinden sual olunmaz deyip geçilemiyor.

Öteki dünyadaki cennet, ceheennem ilânından sonra dünyada kullarına sayısız hastalık azapları çektirmekte ne hikmet var? İnanmakta ne kadar iyi niyet göstersek de çekilen her illetin bir günahın cezası olduğunu kabulde vicdanlar baş kaldırıyor. Çünkü çok günahkârları sağlık ve rahatlıkta, sayısız masumları sefalet ve azapta görüyoruz.

Lourdes Tabipler Odasının bildirdiğine göre bir anda şifa mucizelerine inanmak güç olduğu kadar inanmamakla da ruhumuzdaki düğümü çözmek rahatına eremiyoruz. Bilimin, teknolojinin çözümleyemediği bu sır tek değildir. İnsanlık bilgilerinin eşiklerinde dolaştığı duygularımıza kapalı kalan daha çok sır kapıları var: Telepati, altıncı duygu, bir olayı ön-

ceden aynen gösteren rüyalar, perili evler, dolaşan hayaletler, isprizma v.b. normal duygularımızdan kaçan karanlık sorunlar bu soydandır. Bu konuların merakında olanlara şu eserleri salık veririm. (*)

Bütün çevremiz dalga titreşimleriyle sarılıdır. Etrafımızda çok doğa sırları dönüyor ama onları duyabilecek beşten fazla organımız yok. Örneğin şu satırları yazdığım saatte odamda birçok dalgalar dolaşıyor. Bunları işitebilmek için bir alıcıya ihtiyacım var.

Dıştan olacağı bilinen ama içten sınırı bilinmeyen fenomenleri kesenkes inkârla karşılamak bilginlerimizin inceleme adımları önüne duvar örmektir.

Bu doğa üstü olayların şarlatan kafalarda kendi çıkarlarına uygun yorumlara uğratılması tehlikesinden de söz etmek isterim. Pasif yorumları altında bulunduğumuz bu gizli kuvvetler din ayırımı gözetmiyorlar. Hahamın, papazın, hocanın, şeyhin birbirinden hiç farkı yok. Doğanın iyilikleri, kötülükleri ayırım gözetmeksizin bütün yaratıkları içindir. Her din dünya ve ahret nimetleri, imtiyazları ve cenneti âlâyı sırf kendine ayırdıktan sonra bütün ötekileri cehenneme doldurur. Bu egoistlik inanına kapılmış mutaassıp bir Katolik, bir Müslümana sürtünmekle kendini kirlenmiş sayar. Keza kaba sofu, koyu mutaassıp bir Müslümanın karşıt duygusu da tıpkı böyle dir. Allah varsa her yaratığın Allahıdır. Hiç bir dinin lehine tekel kabul etmez. Dinler arasındaki bu aşırılık ve anlaşmazlık inancıyla tarih yaprakları kıpkızıl kesilmiştir. Olympos tanrılarına inanmadığı için baldıran suyu ile idam edilen Sokrates'i hatırlayalım. Onun inanmadığı mitolojiye bugün inanan kaldı mı? Günün eskiyen dinlerini de sağduyuya göre yenileyecek yüzyıllara doğru gidiyoruz. Zaman şimdiki de tamamiyle ef-saneleştirecektir.

(*) Essai sur les apparitions — Schopenhauer.
Les forces naturelles inconnues — C. Flammarion.
La Mort.
La vie de l'espace — M. Maeterlinck.
Notre sixième sens — Ch. Richet
Les phénomènes de hantise — E. Bozzano.

Başına bir salaşpur paçası dolayarak ağrıya, sızıya, kulunca, saraya, havaleye okuyan üfürükçülüğü bu az raslanır doğa mucizelerinin bir etkeni sanmak hatasına düşmemelidir. Çoluğun çocuğun korku damarına bastıran kurşuncu Habibe Molla da o üfürükçünün dişisidir

Şimdi kendi püfçülük serüvenime geliyorum. Heybeli'deki evim yapılıyor. Büyük bir kaya parçasını oymak için kültümlerle dokuz Kürt çalışıyor. Ben de bazan bir kenara çekilerek dağ yaran bu Ferhatları seyrediyorum. Gide gele artık onlarla dost olmuştum. Hepsinin adını biliyorum. Bir salaş odaları var. Geceleri orada yatıyorlar. Bazan akşam paydoslarından sonra onlarla görüşmeğe geliyor, çoğu Birinci Dünya Savaşında bulunmuş bu saf insanların sohbetlerinden hoşlanıyorum.

Veli adında sempatik bir Kürtle özellikle dostum. Veli yapı çalışmalarından başka aşağı mahalleye de uğruyor. Ufak tefek ev işlerimi de görüyor. Bir iki gün başka işlere tutuldum. Yapıya çıkamadım. Veli de gözükmedi. Meydanda yok. Sordum. Hastalandı, çalışmıyor, dediler. Salaşa girdim. Veli yatıyordu.

— Nen var? dedim.

Kirli bir mendille bağlı somun gibi üfürmüş yanağını gösterdi. Sonra da paçavralara sarılı ayağını uzattı. Büyük bir temel çivisi batmış, kemiğe kadar derin işlemiş. «Antiseptik» ne olduğunu bilmeyen bu zavalı Kürt, yarayı iki gün eskitmiş.

Eve döndüm. Veli'nin halini anlattım. Bizde hazine yağı var, sürünüz, bir şeyi kalmaz, dediler. Bir dalgınlığıma raslandı. İyi düşünemedim. Temiz bir sargıyla hazine yağını aldım. Tekrar kapiya çıktım. Bu ilâcı yaraya iyice sürüp bağladık.

Veli bel bel yalvarışla bakarak:

— Yüzüm çok ağrıyor. Okumuş adamsınız, beyefendi bana bir nefes ediveriniz... diye yalvardı.
Bu saf gönülü kırmamak için:
— Peki, otur karşıma, dedim.

Baş parmaklarımla iki şakağına bastırarak ahtepeta patkütü bir şeyler okudum. Ama Kur'an'dan bir sure değil. Üç defa yüzüne püfledikten sonra:

— Allah şifalar versin, haydi gökyüzüne bak... dedim.

Eve dönerken aklım başıma geldi. O morarmış kirli yara ya antiseptik bir temizlemeden sonra yağı sürmeliydim. Hazine yağı? Bu da nedir? İlk defa işittiğim bir ilaç. Mikroplu bir şey olmasın? Eyvah, kadın sözüne uydum! Beni bir kuruntudur aldı. O geceyi merakla geçirdim. Ertesi gün Veli'yi yokladıktan sonra bir doktora göstermeğe karar verdim. Düşüne düşünce yokuşu çıktım. Yapı yerine gelince hayret, hayret, hayret... Böyle katmerli hayretlere tutuldum. Veli, yüzünden mendili, ayağından sargıyı atmış, çalışıyor.

Hemen koştu. Ellerime sarıldı. Birini bırakıp ötekini öpüyor. Yüzünün şişi inmiş. Ayak yarası kurumuş...

Benim için, bu adam yalana alışmış bir romancıdır, gümbür gümbür atıyor, demeyiniz. Mucizeye benzeyen bu olayın üzerinden yirmi yıl geçmiş olmakla birlikte tanıklardan henüz sağ kalanlar var. Belki Veli de yaşıyordur. Keramet bende mi? Hazine yağında mı? Bir gecede o ufunetli yüz şişinden eser kalmamasında yağın etkisi yok. Kerameti üzerime almaya da imkân göremiyorum. Çünkü ben eğlenerek, inansız bir ağızla ahtepeta okudum. Veli'ye gelince, din inançları pek güçlü bir insana hiç benzemez. Zannımca şöyle düşünüyorum: Binlik tespihler devredenlerden bazan akıllarını bozanlar oluyor. Hikmet çekilen kelimenin kutsal anlamında değil, beyinin öteki ilişkilerden sıyrılarak aynı sözleri binlerce kez tekrarlaya tekrarlaya bozulup bunalmasındandır. Bundan ötürü bir insan tanrının adı yerine, komposto, komposto sözcüğünü binlerce kez tespihten geçirirse çıldıracağı varsa yine çıldırır.

Duanın etkisi üzerine Lourdes Tabipler Odasının verdiği açıklama çok dikkate değer bir önemdedir. Zenginler, aydınlardan çok, mütevazı, aptalca kimselerin yakarmaları kabul ediliyor. Okunanın dindar ya da dinsiz olmasında etkice bir sakınca yazılmıyor...

Veli'ye yaptığım üfürükçülüğün olumlu sonucunda aptallığının etkisi var mı? Bu bakımdan kendimi inceleyince vardığım sonuç şudur:

Belki aptalım. Bizde romancılığı, şairliği tutulmaya değer bir meslek sananlar derecesinde aptal bir adamım. Ama Tanrıya söz geçirecek güçte velâyete yükselmişlerden değilim. Böyle bir maneviyat gücüne ermiş olaydım, en önce dünyadaki bütün zekileri aptallaştırması için Hakka yalvarırdım. Sonra da ihtiraslı ruhların düşündüklerinin karşısı yeni bir düzen kurardım.

Çok akıllılar tanrısal sırları kurcalamayı iş gücü edinmişler. Aptallar ise gökten gelen buyrukları incelemeyen geçerliklerine uydukları için Hakka daha yakındırlar.

Yeryüzünü rahatsız etmek için Halik-i Taalâ Hazretleri bile yaratmakta çok eli sıkı davranmaktadır. Milyonlarda ancak tek tük bir azlıkta; ne yapalım ki bu kadarı da dünyayı alt üst etmeye yetiyor!

Eski zamanlarda bahçeler, bostanlar, mezarlıklar, deniz kenarları Türk kadınının gezi yerleriydi. Cami vaazlarıyla mevlitler de konferans ve müsamere yerini tutardı. Semtimizdeki Yakupağa, İgciler, Lâleli, Kızıltaş camilerinin günleri vardır. Vaizler de birer lâkapla anılırlar: Küçük Efendi, Hacı Mehmet, Gelenbevi Nuri. Mevlitçiler: Gümüş servi, Cennet tubası, Ayva göbek...

Pazartesi. Öğleye Kızıltaş'ta Küçük Efendi'nin vaazı var. Kadınlar son cemaat yerine kadar düğün evi gibi mâbedi doldururlar. Bu Küçük Efendi, zamanının çok ünlü bir vaizi idi. Adının tam tersi deyiminin gülünç bir örneği... Ben onun bir hikâyemde şöyle bir portresini yapmıştım: «Enseden topuklara kadar yekpare bir silindir dolgunluğunda, canlı sütuna benzer kallavi bir adam. Enine boyuna büyük çaptaki şeyhler tarlasında tohuma kaçmış bu zata neden Küçük Efendi deniyordu? (*) Yaşça kırkla elli arası, beniz koyu buğday, yanaklar, dudaklar parlak Amasya elması kırmızılığında, gözler siyah, iri yuvarlak... Kaş, bıyık, sakal gür ve kurum karası. Şeyh efendi bu doğa vergisi renkleri karşıtlarıyla açma ustalığını bilir. Tunusvari geniş tablahı nar çiçeği fesi üzerine sarılmış taylasanlı tutu yeşili sarık, ipekli eflâtun mintan, turuncu geziye kaplı vaşak kürk... Kanarya sarısı çedik pabuç...

Bu minare kırması vaize bütün kadınlar gönüllüdür. Nesine? Çığırkan renkli bukalemun kılığına, vaazdaki tatlı anlatışına mı? Çapındaki sevimliliğe mi? Bilinemez.

Ona vurulan vurulanadır. Kadın psikolojisi doğa bilmecelelerinin en çetnidir. Ondaki acayip ruhi kaprislerin ezasını çekkenler bilir. Bu dev herife şirin görünmek için süslenip makyajlı suratlarla kart, genç bir kadın cemaati, karşısına dizilir.

(*) Zamanın sansürü eserimden küçük efendi sözünü çıkarmıştı. Anlayamadım. Bu silintiye sebep ne? Bu da hangi zatın zülfüne dokunuyor acaba? Soruşturdum.

— Ayol, niçin anlayamadın? Kara Kemal'in adı Küçük Efendi değil mi? dediler. Olabilir. Ben bu adla tanınmış bir şeyhten söz ediyorum. Kara Kemal'e bundan ne? Tahtından indirdiği padişahın sistemini tutan vay gidi İttihat ve Terakkî!

Bu Türk Rasputin'inin meyilli bir bakışını çekebilmek çığırılığıyla aralarında şiddetli bir rekabetin buharı tüter... Kırk beş, elli yıl önce bu aşkın coşkusuyla cami avluları rakip kadınlar arasında saç saça, baş başa düellomsu kıskançlık kavgalarına sahne olmuştu. Hele bir defasında iki kadın, şeyhin karşısında birbirinin çarşafını parçalamışlardı. Sonunda, Allahın evindeki bu gönül coşkunlukları perdesini ibadetten rezalete taşıyarak geçen yıl duyduğumuz kutsal Turisina kilisesi papazı Dositeos'la Madam Eleni arasındaki aşk serüveninin bir tıpkısı Lâleli camii şerifi mimberinin altında geçmişti. Bizim semtli yaşlılardan elbette bu olayı hatırlayan başkaları da bulunur.

Küçük Efendi kadın ruhunun pek usta bir bilginidir. Vaazlarında o hiç cehennemden söz açmaz. Şen yüzünden eksik olmayan cezbeli gülümsemesiyle meddahımsı hikâyeler anlatır. Örneğin Yusuf Aleyhisselâm'ı kardeşleri kuyuya atarlar. Bu faciayı hayranlarını ağlatacak bir hararetle ballandırır... Peygamberi kuyuda bırakarak vaazı keser... Alt tarafı Taşek-neler camiinde bitireceğini söyler. Dişi cemaat haydi bu camiden o camiye. Kutsal tarihte hikâye mi yok? Eyup Aleyhisselâm'ın sağlığında vücudunu kurtlar, böcekler yermiş... Yaralarında kaynaşan bu böcekler yere döküldükçe Nebi-i Mübarek, ecrin en üstün noktasına ermek için onları eliyle toplar, gene vücut tarlasına salıverirmiş... Yunus Aleyhisselâm'ın balığın karnında üç gün zikretmesi (bu balığın balina olduğunu İncil yorumcuları yazıyorlar)... Elbette izmaritin karnına bir insan sığmaz a... Tufan hikâyesi ve daha bunlara benzer ibret alınacak kutsal olaylar şeyhin başlıca vaaz sermayesi idi.

Vaizlerin en serti, en karamsarı Hacı Mehmet'tir. Bu öfkeli dindar, kimseye ahrette, cehennemden başka yatacak yer bırakmaz. Kendine, dostlarına cennetin imtiyazını almış gibidir.

Bu soluk cübbeli, kirli sarıklı hoca, geçkin yaşının gevşekliğiyle biraz soluyarak kürsüye çıkar. Mintanı arasından göbeğine doğru sarkan koca kitabı oradan çekip rahleye açar.

Onun varasayı andıran çıkık kemikli buruşuk esmer suratı, kadın gözlerini cezbedecek bir sevimlilikte değildir. Cemaatini meydana getirenler, dünyadan isteklerince nasip alamıyarak bütün umutlarını ahrete çevirmiş kocakarılar ve gene bu çeşit ihtiyar erkeklerdir. Cübbesinin geniş yenlerini geriye iter. Kara, kuru, kıllı kolları görünür. Karşısındaki bütün cemaati, günahkâr tutan azarlayıcı bir bakışla süzdükten sonra genizden gelen sesiyle başlar:

— Cenabı Hak gafurürrahimdir. Tövbe edelim bilcümle günahlarımıza...

Gürül gürül tövbeler, salâvatlar, tekbirler işitilir.

Önüdeki kitaba göz gezdirerek:

— Behey gafil insanlar, behey Müslümanlar... Allahınızı, dininizi, peygamberinizi unuttunuz. Farzı, sünneti bıraktınız. Dünya işlerine, fisk-ı fücra daldınız. Şunun şurasında üç günlük ömrümüz var... Ahreti düşününüz, ahreti... Cehennemi, zebanileri... Dünya fani, ahret baki... Vaitler erişip de Azrail pençesini uzatınca karası kaybolmuş gözleriniz tavana dikildikte, o zaman müminler cennetteki yerlerini görürler, günahkârlar, neuzübillâh cehennemi... Melekler cennete gideceklere yol gösterirken zebaniler cehennemliklere kızıl topuzlarını sallarlar. O zaman aklınız başınıza gelir. Eyvah, dersiniz amma iş işden geçmiş olur. Ruhumuzu alanlar canımızı alınca içimizde imanını kurtarabilecek kaç kişi var? Haram yediniz. Başkasının arkasından söylediniz. Orucu, selâti unuttunuz. Üç dört kadın bir araya gelince hemen komşunuzu çekiştirirsiniz. Bugün Ayşe Hanım'ın evine gidip Fatma Hanım'ı çekiştirirsiniz. Yarın Fatma Hanım'ın evine gider Ayşe Hanım'ın arkasından söylersiniz. Birinin arkasından söylemek insan eti çiğnemektir. Büyük günahlardandır. Yarın ceza günü arkadan konuşanların, tiyatrocunun dillerini zebaniler kızgın maşalarla enselerine çekecekler... İlle aktörlerin, ille o şanoda karı erkek alenen öpüşen maskaraların Arap, Acem, Frenk, Çıfıt, Çingene kılığına girip de taklitte seyircileri güldürenlerin vücutları ebediyen ateşte yanmaya mahkûmdur. Onların küfürlerine gülenler de, güldürenler gibi, cehennemde cayır cayır yanacaklar... Allah cümlemizi ıslah eylesin, şerden küfürden korusun...

Hanım, sen oruca niyetlisin amma kocan, kardeşin, oğlun ramazanda oruç yerler... O mübarek günde sen bu günahkâr-

lara öğle yemeği hazırlarsın. Hazırlama gafil kadın, bu menfur işe el sürme... Darıl, kavga et... Lânet et... Hazırlarsan onların günahlarına katılmış olursun. Sen de birlikte yanarsın. Onlar cehennemin dibine, esfel-i safiline inecekler. Bari sen kendini kurtar a kadın!

Zenginlerimiz daha küçükken Frenk terbiyesi alsın diye çocuklarına paravana (!) tutarlar. Daha mini mini yaşında gâvurluğu iligine işletmeye uğraşırlar. Kırk yaşına gelir, namaz surelerini bilmez. Fan fin fonu su gibi konuşur. Frenkçe konuşanlar yarın ahrette dillerinden kızgın çengele asılacaklar.

Cemaatten iki kocakarı arasında cehennem korkusuyla ahlâr, oflarla karışık:

— Senin oğlun gâvurca okuyormuş?

— Ah, okuyor. Vaz geçirmeğe çok uğraştık, başa çıkamadık.

— Yaraşır mı ona? Babası imam, hem de hafız-ı kelâm...

— Babası eve melek girmez diye kaç defa Frenk kitaplarını yırttı, yaktı, fayda vermedi. Oğlan mektep dönüşünde bu gâvur kitaplarını bakkala bırakıyor. Sabahları gene alıp gidiyor (*).

Vaiz hoca ağzından püskürdüğü cehennem ateşinin cemaat üzerindeki korku titremesini gördükçe ahretle ilgili tehdidinde daha çok coşup köpürerek devam ediyor:

— Kocan meyhanede, oğlun tiyatrodâ, umumhanede sefa sürerler. Gelinin, o daracık peştemal gibi çarşafın içinde, incecik peşe, bir karış ökçeyle Kalpakçılarbaşı'nda fink atar. Kızın komşunun oğluyla nameleşir. Beslemen manavın çırağıyla

(*) Bu fıkra kesinlikle doğrudur. Hulûsi Merhum, Bab-ı Seraskeri Erkân-ı Harbiye dairesinde memurken malyetindeki genç kâtiplerinden bir imam zadeye aynı hal olmuştur. O zaman dil okuluna giden bu zavallî genç, Fransızca ders kitaplarını babasının şiddetli düşmanlığından kurtarmak için akşamları bakkala bırakmak zorunda kalmıştır.

sevişir... Daha ne deyip de Rabbimizden bet bereket dileyebilelim? Başımıza taş yağmadığına şükrederim. Tiyatro kapılarında allı, yeşilli küfür bayrakları, oyun ilânları, insan boyuncak canlıya benzer resimler, her tarafta tasvirler... Müslüman mahalleleri Meryem Ana kilisesine döndü. Müslümanı kefereden ayırdetmek müşkül oldu... Bu gidiş iyi değil! Geçen gün Divanyolu'ndan yürüyordum. Günaha girmiyeyim diye etrafıma bakınmıyordum. Öyle ya, bakınsam ne göreceğim? Ya yarı çıplak bir resim, ya açık saçık bir kadın, ya lokantalar da çatal zıkkımıyla yemek tıkanan günahkârlar... Bir gazinonun önünden geçerken nasılsa içeriye gözüm kaydı. Ortaklık yerde uzunlamasına konmuş koskoca bir masa, üzerine bir yeşil çuha kaplı birtakım beyaz yuvarlaklar, etrafını bir alay herif almış, ellerinde birer sopa, bu yuvarlakları ha karıştırıyorlar, ha karıştırıyorlar. İnnallahi maassabirin! Bu da kıyamet icatlarından bir şey... Yanımdan geçen bir efendiye sordum:

— Azizim, bu sopalı oyun da ne ola?

Cevap verdi:

— Buna bilardo derler. Bir lordun icadı olduğundan bu ad verilmiş...

— Bu karıştırmalardan ne oyun çıkacak sanki?

— Benim yuvarlağım senin ve ötekinin, daha ötekinin, daha ötekinin yuvarlağıyla tokuşursa bir sayılır...

Lord cenapları şer-i şerife uygun bir icat çıkarmaz ya, bu da faydasız oyunlardan insanları günaha sokacak bir gâvur icadı duydular mı, âhır zaman Müslümanları hemen peşinden saldırırlar... Gâvurdan çok, günahlı işin üzerine düşerek daha gâvur olurlar... Hele bak... Benim yuvarlağım senin yuvarlağınla tokuşacak da, beyefendiler bununla eğlenecekler... Behey gafiller, bunun ahrete ne faydası var? Eskiden yeşil çuhayı büyük nebiler, ulu evliyalar, saygı değer şeyhler giyerlerdi. Şimdi üzerinde yuvarlak tokuşturuyorlar. Tozlu keçe gibi saygısızlıkla sopalıyorlar... Yarın ahrette zebaniler de bu oyuncuları öyle sopalayacaklar... Ne şeriate, ne giyime, ne imana, ne Kitaba saygı kalmadı. Gâvur, İslâm, küçük, büyük seçilmiyor. Kıyameti andırır bir şekilde sen sen, ben ben oldu. Hacı ile, hoca ile konuşan yok. Dinimizi, ırkımızı, düşmanımızı unuttuk, Mösyö Jozef'le, kokona Mırmırık'la dost olduk... Bakalım

bu isyanla, bu gafletle sonumuz neye varacak? Allah encamımızı hayreyleye...

Tövbeler, istiğfarlarla, salâvatlarla vaaz sona erer. Cemaatten olgun iki kişi arasında:

— Vaizi methettiler de geldim. Ama hoca efendi kendisi vaazına sermaye edindiği arkadan konuşuculardan daha çok insan eti çiğnedi. Tiyatronun, bilardonun, mösyönün, kokonanın bu kürsüde yerilip kötülenmesine ne gerek var? Bu çatının kutsallığına hiç yaraşmıyacak hezeyanlarda bulundu. Resmî yetkisi olan bir memur olaydım, daha ilk sözlerinde onu kürsüden indirirdim.

— Evet, doğru bastın, yan bastın, sağa baktın, sola baktın günah... Her işlemimizin altında bir cehennem kaynıyor. Sözleri yukardan aşağıya hep kötüleyicilik, şöhratinin asıl sebebine de, camide, kürsüde değil; onun hamamda, külhanda söylenemeyecek ağız bozukluğunda aramalıdır...

MIRNAV... MIRNAV...

Aha paşam... Aha tontonum... Ellerin var olsun. Senin için, yazıyor, çiziyor, diyorlar. Ah, küçüklüğünü hiç unutmam. Kayısı ağacına salıncak kurup da «Ah tarelelli» ile sallandığın bugünkü gibi gözlerimin önüne geliyor. Üzeri kara benekli karnarya sarısı bir entarin vardı. Mevlevi dervişi gibi döne döne eteklerini kabartırdın... Ah, ah, ne afacanlıkların da vardı... İçlerinden civciv çıkaracağım diye bir haftalık kuluçkanın altındaki bütün yumurtaları kırdığını hatırlamaz mısın? Ya muhtarın oğlu küçük hafızın kuyunun içine ettiği büyük kabahati bilirsin ya? Acaba kuyu mundar oldu mu diye merhum hacı baban danışmaya Fetvahaneye kadar gittiydi. Sen de afacandın amma benim Süleyman gibi değildin. Sırası gelince odanda kitaplarını açar, derslerine bakardın. Süleyman fırsat bulduğu kendi gibi küçük çapkınlar, haylazlarla tulumba kaldırmaya cami avlusuna kaçardı. O kadar uğraştık, para sarfettik. Hocasına gidip: «Eti senin, kemiği bizim. Döv, adam olsun!» dedik. Ah, mümkün değil, damarında olmayınca okumuyor veselâm. Ola ola kantar idaresinde kâtip oldu. Koçanların üzerine bir iki rakam yazmaktan başka bir marifet öğrenemedi. Şimdi evlâd-ı ayal sahibi, saç sakalı ağardı. Böyle zamanda yedi yüz kuruş maaş... Ölmüyoruz, sürünüyoruz...

Aman eski devirleri bırakalım. Yenilerine bakalım. Eski sürdüğümüz ömür meğer sultanlıkmış... O zamanlar et, ekmek, kömür, soğan, zerzevat meğerse parayla değilmiş... Söyletme beni, gözlerimden yaşlar geliyor...

Bu mektubu sana, torunum Seher'e yazdırıyorum. Pek iyi beceremiyorsa kusura bakma yavrum. Kala kala o çocuğun eline, idaresine kaldık. Anası, yani gelinim Emine, öyle mankafa oldu ki adını çağırırsan ne demek olduğunu anlamıyor. Kuçu kuçu desen köpekler gelir. Pisi pisi desen kediler koşar. Adını işitince bu, ters tarafa gidiyor.

Ah efendi zadem, derdime neresinden başlayayım? Öyle bir mektuba... üç, dört kitaba sığmaz ki... Allah ne verir de kul götüremez?

Aksaray'da bahçe bahçe, duvar duvara komşuyduk. Rabbinin zulmü o yangın geldi Evimizi barkımızı, malımızı emsa-

limizi sildi süpürdü. Bizi çil yavrusu gibi dağıttı. Yine Aksaray'da Nalinci sokağında çukur, karanlık iki odalı bir kulübe-ye taşındık. Taşındık da lâkırdı mı ya? Elde, avuçta ne kaldı ki taşınacağız? Alevlerin ağzından ne kışıldıysa, iki hırtı, bir pırtı. Bir kovuk bulduk. İçine tıklandık. Yangından o kadar canım yandı, gözüüm korktu ki şimdi meselâ Sultanahmet'te yangın var demiyorlar mı, ben de torunuma:

«Haydi Seher, çabuk ol yavrum, toplanalım» diye haykırıyorum... Sultanahmet neresi, Aksaray neresi, ama şimdiki yangınlar havasını buldu mu, Rabbin saklasın, pupasına gidiyor...

Ah, âhır ömrümde çektiklerim... Ben kırk yıllık tiryaki bir kadını. Eskiden sabahleyin kalkınca ufacık bakır mangalımı şöyle apışımın arasına çeker, cezveyi sürer, şekerini kahvesini salar, koyu koyu, köpüklü, bir elimde fincan, ötekinde cigara, hüpürdetir, tellendirir, keyfimi getirirdim. Şimdi uyan-dım mı akşamdan yediğim o kara kerpiğin ağırlığını midemin ortasında taş gibi duyuyorum. Benim gibi bed kocakarımın kursağı onu hazmedebilir mi? Aman söylemiyeyim, belki Rabbin gücüne gider. Onu bulamayıp da çoluk çocuk aç yatmışımız geceler çok oluyor.

Sabahleyin başım kazan gibi şişer. Tekrar tekrarlarım: Hani Mangal? Hani ateş? Hani kahve? Cigara? Kendimizi aldatmak için bu isimlerde birtakım şeyler kullanıyoruz. Ama hiç birisi o değil...

Bak dinle: Ahbaptan biri mezarlıktan kozalak toplayınız. Üç kozalakla iki fincan kahve pişer, dedi. Sabah karanlıkları kabristanlara gittim. Kozalak değil, mezarlıklarımızda yavaş yavaş selvi bile bulamıyacağız. En ufak ot parçasına kadar silmişler, süpürmüşler...

Yine ahbaptan birisi salık verdi. Bir bütün gazeteyi ufak ufak yırtmalı. Sekize bölmeli. Birer birer kullanmalı. Bir gazetenin aleviyle böyle bir fincan kahve pişiyor, dedi. Denedim. sahi maltız ocağında, ispirotodan iyi, güzel pişiyor ama gazeteyi nerede bulmalı? Tanesi kırk paraya çıkmış. Her şey çıkıyor. Benden başka kıymeti on misli artmayan şey kalmadı ki.

Bizim komşu Nezihi Bey vardır, Gümrük üzerinden teka-vüdü. Allah versin, vaktiyle tutmuş... Kendisi İttihatçıların düşmanıdır. İşte ona her sabah yirmi türlü gazete gelir. Her gün

bir çeşidi çıkıyormuş. Ortalığı dedikoduya boğuyorlarmış. Kârlarına kesat! Kalemlerine kibrit suyu... Sabahleyin gazeteci türlü türlü isimler bağırarak kapının önünden geçer. Aklimda tutamam ki... İçinde «Alaman» var, «Toraman» var, Üsküdar var. Ne yok efendim...

Nezihi Bey bahçe üstündeki odasının önünde gazete okurken bazı günler pek kızar. İttihatçılığın öğüdünü güdenlere hidetlenir. Parlar. Gazeteleri pencereden bizim bahçeye fırlatarak:

— Türker Hanım, al bunlarla kahve pişir... (Adlarını söyler) Şu falan filânın, bulaşık tenceresi yıka... Ötekini de konaktaki torun zadenin beşiğinde bez kalmadıysa oraya koy... Bebeğe sübek yap...

Ben sevinir, gazeteleri toplarım. İşte ateşi böyle uydururum. Lâkin hani kahve? Eskiden, hastalanınca eş dost ilâç salık verirlerdi. Şimdi biribirimizden yiyecek, içecek reçeleri alıyoruz. Sepetimde on türlü kahve tertibi var. Bakla kabuğu. Zeytin çekirdeği. Daha böyle önceleri süprüntülüğe attığımız neler varsa kavrulup, döğölüp, çekilip kahve kutusuna konacak? Ve o niyete pişirilip içilecek... Bunlar taka tuka tertibi, içlerinde kahveden başka her şey var. Vaktiyle alışılmış. Cıgara düşkünüyüm. Tütünlerin cinsleri bozuldukça fiyatları yükseldi. Dişimizden, tırnağımızdan arttırarak birkaç kuruş verip bir küçük paket, sözüm ona, fışkı alıyoruz. Tütünü idare edeceğim diye cigaraları incelte incelte süpürge teline çevirdim.

Sabahları o mide ağırlığıyla kalk. Süprüntü kabuklarından çekilmiş kahveyi o iplik gibi cıgaranın dumanıyla iç de keyif yap bakalım...

Her şeyin yine adı üstünde ama asılları değişti. Meselâ ekmek yerine o kara tuğlayı yiyoruz. Başka şeyler de bütün öyle... Ah efendim, adları söylenmez şeyler yiyoruz. Mutfak defterimizden yağ, et, pirinç, şeker gibi şeyler büsbütün kalktı. Akşam sabah sade suya bulgur çorbası... Bitecek diye korkumuzdan bulguru parmaklarımızın ucunda şöyle beş on tane mücevher gibi el ölçeğiyle pişiriyoruz.

Çoluk çocuk hepimiz kuruduk, kuruduk, takozlara döndük. Hırtlanba olduk.

Ah zavallı benim tekirin halini sorma. Babasıyla halası açlığa dayanamadılar... Sizler baki... Tekir yaşıyor amma bir

deri, bir kemik kaldı. Eskiden biz onu ciğersiz, mancasız bırakmazdık. Şimdi sabahları ayaklarımın arasında dolayır. Birlikte mutfaka kadar gideriz. Tel dolap tam takır. Kalaysız tencereler simsiyah ağızlarını açmış, öyle bomboş beklerler. Ekmek çömleğinden bir iki kırıntı bulur, kedinin önüne korur. Hayvan ocak sıvasından dökülmüş sanılan bu kara parçaları istemiye istemiye koklar, koklar, sanki:

— Bu, yenir mi? Benimle eğleniyor musunuz?

der gibi yüzüme bakar. Ben bunun yenecek şey olduğunu kediye inandırmak için bir parça alır, ağzıma atarım. Gecenin ayazıyla gerçekten taş kesilmiş bu mübarek lokmayı açlığa karşı bir ilâç gibi çiğnemedem yutarım. Boğazım yırtılır.

Tekir eskiden karnımı doyurmak için delik, kovuk başları bekler, Rabbim ne rızık ihsan ederse avlanırdı. Şimdi kıtlıktan ötekiler de kalmadı. Açlıktan biribirlerini mi yediler? Yoksa insanların ellerine geçmekten korktukları için mi çekildiler? Ne tavan arasında bir tıkırtı, ne mutfakta bir gezinti...

Beyefendi, dikkat ediyor musun? Kış ayları geldi, bu yıl kediler daha kızmadı. Bilmem... Aksaray'dakilerde yılbaşı neraları, dam cümbüşleri başlamadı. Ada'dakiler miyavlıyorlar mı? Ah, kırk yıl kıtlık ve kıran olsa bir kedi vardır ki yılın on iki ayında kızma zamanını bir dakika şaşırmasın... Kimler? Anladınız... Bu havada ajurlu çoraplarla yarı dekolte gezenler...

Zavallı parasız erkekler... Benim gibi dişsiz kocakarılar... Basın Kanununda buna bir ceza yoktur ya? Onların yerine bari ben bağırayım:

— Yar bana bir eğlence. Mırnav... Mırnav...

TÜRKÂN HANIM'DAN MEKTUP

Nur-u aynım efendim, seni özledim. Ada'ya gideyim, doya doya koca bir mavi deniz, dört çam göreyim, gözüm gönlüm açılsın, diyorum. Ne mümkün efendim? Ev bark gailisi, her gün bir şey, her saat bir dırıltı çıkıyor. Sefalet yakamıza çöktü. Eskiden dört kırıntımız vardı. Çoğunu yangın aldı, elimizde kalanı da açlıktan ölmek için ekmeğe, bulgura, gaza, oduna verdik. İlimillâh, sivri külâh böyle kuru tahtaların üzerinde kaldık. Gücüne gitmesin, hâşa şikâyet etmiyorum. Yaşım sekseni çoktan geçti. Elim ayağım tutarken kimselere muhtaç olmadan artık gözlerimi yummak istiyorum. Amma Rabbim, onda verdiğini beşte almıyor. Hikmetine kurban olayım. Ne nedir, torunlarımı gördüm. Torunlarımın yavrularını sevdim. Ecel biraz daha aman verirse onların da miniminilerini öpüp koklayacağım galiba... Hâza min fadl-ı rabbi, hâza min fadl-ı rabbi... Merhum hacı baban Allahın cilvelerine karşı hep böyle söylerdi. O gitti, kurtuldu. Aileyi bana bıraktı. Şimdiki gençler... Söyletme beni, hepsi kızım, torunum, geç... Ne ise, on deliye bir güllâbici gerek... Dolabımızda şeker, soframızda tat tuz kalmadı. Çocuklarımı tatlı dil, güler yüzle idare etmek isterim.

Akşam olur. Sininin etrafına büyük küçük dizilirler. Sanki kaydırak oynayacakmışız gibi hepimizin önünde birer tuğla parçası... Esmer mi, esmer... Katı mı, katı... Kimsenin kimseye hakkı geçmesin diye onu aramızda miskal ile bölüşürüz.

Ağzımda bir tane diş kalmadı. On beş yıl önce eğreti taktırmak için kürsü şeyhine danıştım.

— Küfürdür, şirkidir, sakın ha... Koca nine cehennemde yanarsın.

Diye yüzüme bağardı. Korktum. Şeyh efendi on beş yıl sonra ekmeklerin bu hale geleceğini bileydi belki izin verirdi. Şimdi verse de para nerede? Kibarlar beş yüz liraya taktırıyorlar! Torunum Seher benim ekmeği köftön gibi iki üç saat önce ıslatır. İki gözüm Rabbim, onun da eksikliğini göstermesin. Ekmek kâsenin içinde sulanıp da olur mu bir Salıpazarı çamuru! Bir tutam ondan alırım, bir kaşık bulgur çorbasını ona katık ederim. Yenir, yutulur şeyler değil. Biribirimizin arkasını yum-

ruklayarak tıklarız. Torunumun oğlu Fazıl yemiş ister, şeker ister. Mahallebi, sütlâç ister. Onun ağlamasına burnumun dişiği sızlar amma...

Elden ne gelir ağlamadan gayrı bu hale.

Ne akıllı oğlan bilmem ki... İki üç yaşındayken böyle tepinir. Allahın güneşi magrippe çekildi mi bizim evde artık göz gözü görmez. Damla gazımız kalmadı.

Tenekesi yirmi dört, yirmi beş liraya çıkmış diyorlar. Bizim topumuzu esir pazarına götürseler o kadar para etmeyiz. Bu nasıl insafsızlık? Bunu bu fiyata kim çıkarıyor? Kim para yetiştirerek alabiliyor? Zâhir alıcısı var ki böyle ediyorlar!

Evin içinde bir kargaşalık, bir körebe oyunudur başlar. Evimiz ana rahmi kadar küçük. Çoluk çocuk rahat durmazlar. Gezinirken biribirimizin orasını burasını çiğneriz. Bir gürültü, bir ciyaktır kopar. Kalabalığız. Bazan yediğimiz şeyleri hazmedemeyiz. İstifralar başlar. O karanlığın içinde kopan kargaşalığı artık bir düşün. Hava çok soğuk olduğu akşamlar, hepimiz tir tir titreşiriz. Göz aldatmak için ortada bir mangal var. Ama içinde ateş değil, bir kıvılcım bile yoktur. Üşüyüp hastalanmasın diye Seher beni döseğime oturtur. Arkama, yanlarıma, önüme yorgan, yastık, halı, seccade ne varsa yığar. Ben böyle payandalara vurulmuş eski bir bina halinde o yığınların arasında kukumav gibi otururum. Torun zadelerim kuluçka altına sokulan civcivler gibi etrafımı ahrlar. O karanlıkta ben onlara masallar söylerim. Hepsini bir bir öper, koklarım.

Derken küt... küt... küt... komşu tarafından bizim sofanın kaplama tahtaları vurulur. Hani yine ne var? diye yüreklerimiz ağızlarımıza gelir. Çoluk çocuk koşarlar... Bitişik komşu Zehra Hanım haykırır:

— Allah rızası için... Bir limon kabuğunuz olsun yok mu? Damadım Bozdoğan kemeri'nde bir eve güvey girmiş... Kızım Hafize duydu, bayıldı.

Yediği naneye bak! Limon yirmi kuruşa çikalı biz onun kokusunu değil, rengini bile unuttuk. Böyle günde bayılmanın bir çaresine bakmalı... Aman yarabbi, azametine sığmadım! Harp, kıtlık, hastalık, ölüm, hiç bir şey... Hiç bir âfet bu gençleri azgınlığından durduramıyor.

Sevişme, mektuplaşma... Aşiftelik, fingirti gırla gidiyor. Sen gül gibi karının üzerine git de, bilmem nerede güvey gir...

Cebi delik musibet... Ondan on para masraf istemediler. Hazır ev, hazır yiyecek, hazır giyecek, hazır karı... Kollarını sallaya sallaya gel... sallaya sallaya git... Yüz verdiler. Oğlanı şımarttılar! Şımarttılar! Şımarttılar! Kendini matah sandı. Gitti, bir daha evlendi. Ama ona varan kadının aklı var mı? Dünyanın hali, düzeni değişti. Şimdiki zamanda erkek kalmadı. Kimya oldu, kimya... Karıdan bol ne var? Erkek olsun da kör olsun, topal olsun, zürriyete kadir ya, bitti...

Beş karı bir erkeği bulsalar öpüp başlarına koyacaklar. Sokak kapımız çalındı. Mücellidin kızı Nuriye üç gecedir menzil üzerinde ağrı çekiyormuş. Bir avazı yerde, bir avazı gökte... Rabbim ruhsat vermeyince kurtulması kabil mi? Ebe, hekim, lavta hiç biri para etmemiş. Kur'an-ı Kerim okuması için oğlum Süleyman Efendi'yi çağırıyorlar. Öyle zamanda bilmem hangi sure-i şerife okunursa Rabbim kolaylık hazırlarmış. Mahallenin haline bakınız ki, benim cahil oğlandan başka okuyacak insan kalmamış. Şunu demek istiyorum ki kan tufanı olsa yine insanlığın bu gibi olaylarını durdurmak kabil olamıyor. Gençler sevişecek, erkekler evlenecek, kadınlar doğuracak, küçükler büyüyecek, benim gibi kocakarılar hayzından, feyzinden kesilecek, çeneleri düşecek, böyle söylenecek, gençler eğlenecek... İşte dünya böyle bir devir. Ben neler bilirim amma söylesem kocakarı tandırnamesi diye zeklenirsiniz. Size lâkırdı söyleyecek adamın başında ya bohça kadar sarığı olmalı, ya da soba borusu uzunluğunda şapkası... Büyük kafadan çıkan lakırdı elbette büyük olur, dinlenir...

A, dur... sahi... söyleyim... Kocakarı deyip de beni zamanın halinden habersiz mi sanıyorsunuz? Seksen yıl yaşadım. Amma o geçmiş ömrüm meğer hiç imiş. Bu son dört beş yıl içinde görüp öğrendiklerim beni adam mı etti? Adamlıktan mı çıkardı? Bilemiyorum. Herkes de benim gibi oldu.

Bir parça zeytinyağı bulabildiğimiz akşamlar pamuktan softa fitili yapıyorum. Kandil yakıyoruz. Gûya evde donanma varmış gibi sevinçle çoluk çocuk etrafına toplanıyorlar. Baba Cafer türbesinden daha loş amma her gece zifir gibi karanlıkta oturduğumuzdan, bu bize şenlik gibi geliyor.

Çocuklarla başa çıkamıyorum. Hepsi aç... Torunumun bir tanesi geçen akşam eline bir dilim ekmek geçirmişti. Kandi-

lin yağına batırdı, batırdı, yedi. Sesimizi çıkaramadık. Çünkü oğlanın yağlı yemek gördüğü yok ki... Utanmasam kandil yağını ekmeğe katık etmek nasıl oluyor diye ben bile deneyeceğim. Benden böyle bir ders görürlerse sonra çocuklarla başa çıkamam diye korkuyorum.

Hey beyefendi hey, biz şöyle böyle geçiniyorduk. İttihatçı çapkınları bizim gıdamızdan çaldıklarını bankalara yatırdılar. Geceleri evlerimizde yakacak bir kör kandil bulamadığımız şu sıralarda hâlâ onların otomobillerine kullandıkları benzinlerin masrafı kim bilir kaçta varıyor?

Bizi bu hale getirenlerin biraz utanmaları olsa öyle fort... fort otomobil tantanasıyla değil, yüzü açık sokağa çıkmaktan bile ar ederler. Hangi suratla halkın yüzüne bakıyorlar? O servetin onlara babalarından kalmadığını ve kanunî, medenî bir ticaretle kazanılmadığını bilmeyen var mı? Rabbim onların yüzlerine duygulu deri yerine sahtiyan geçirmiş. Utanmayanın neden çekinmesi olur?

Efendim, söylenmesi, hele yazılması sinirime pek fena dokunan bir söz vardır. Helecanımı kabartmamak için, onun yerine bu «Horoz Ailesi» ni başlık yapıyorum. İddia edildiği gibi ikisinin biribirinde farkı yok gibidir. Azıcık düşünseniz benzetmeden neyin kastedildiğini çarçabuk keşfedersiniz. Horoz, çok karılı bir hayvandır. Poligami için ne güzel, ne uygun bir sembol olur.

Tanrı bütün erkekleri kadına karşı horoz hercailiğinde ve iştahada yaratmış ama ne yazık ki erkeğin bu sadakatsizliğine karşı kadını tavuk beyni duygusunda yaratmış... Şeriat dört ve daha fazla kadını nikâhla biribirine bağlıyor. Ama tabiatla bir tavuğu daima aynı horoza bağlanmağa zorlayan bir kanun yoktur. Tavukların, komşudan kaçamak yapan horozları da geri çevirmediklerini görüyoruz. İşte horozları, biribirinin canına susamışçasına döğüştüren sebep budur.

Çok evlenmek geleneği üzere yaşayan erkeklere Avrupa'da horoz hayatı sürüyor, derler. Poligami deyimini ağzımıza almadansa onu böylece anlatmakta daha incelik, terbiye ve medeniyet vardır. Poligami deyimi kibar salonlarda erkekler arasında ağızdan kulağa söylenir. Kadınlar arasında, yelpaze siperi altında tekrarlanır. Bizde ise bu deyim kadınların kulak sinirlerini yakan bir emirdir. Her emirde buyuran ve buyurulan vardır. Emreden, o emri yerine getirmek zorunda olanın önceden rızasını almaya gerek duymaz. Ondan, ister istemez, boyun eğme ister. Poligami de böyledir. Bu yargının alınmasında oyu alınmak üzere kadın da toplantıda bulunmuş olsaydı, kendisine dünyada ve ahrette ne kadar sevap ve armağan vaadedilirse edilsin, hiç bir kadın aile ocağına, kendisinin bütün haklarına yarı yarıya sahip bir ortak getirilmesine rıza gösteremezdi.

Kalbini üç dört kadın arasında parçalayarak bölüştürmeğe uğraşan bir erkekten nasıl aile samimiyeti beklersiniz? Erkeğin sevgisini çoğaltmaktaki sebebi nedir? Çoğunlukta sırf şehvani zevkidir. Bu gerçek bütün açıklığıyla görünüyor.

Bütün te'viller boşunadır. Bunda, erkeğin zevkini oburca tatminden başka aile saadetini sağlayacak bir fayda, bir hikmet seçemiyorum.

Bir çiftlik sahibinin seksen ineği olabilir. Aile örgütü büyük baş hayvanlar hesabı üzerine yürütülemez. Bir aile babasının sekiz karısı olmamalıdır. Böyle horoz yaratılışında bir kocaya eş olan mutsuz kadınların dişilik kıymetince kümesteki tavuklardan ne farkları kalır? Erkeğe oranla kadını bu derece bol sayışta hak ve adalete değinir hiç bir nokta görünmüyor. Dünya yüzünde erkeğin sayıca kadından dörtte bir oranında az olduğunu hangi istatistikle ispat edebilirsiniz? Dört beş kadınla evlenmek sünnet-i seniyesine uyarak, eğer her erkek kesesini müsait bulaydı, ey erkekler, sizden sorarım, sayıca eşit olarak doğduğunuz kadınları aranızda nasıl bölüşebileceksiniz?

Kıskançlığınız pek aşırıdır. Yüzyıllarca pencereleri sık kafesler, haremli kale duvarlarıyla örerek kadını dünyadan ayırdınız. Karılarınız, kâşanelerinizi de altın kafeslerde çırpınan kanaryalardan, gözleri gökleri eğlendiren o süs kuşlarından farkları yoktur. Kadın hayatı bileydi, özgürlüğü elinde olaydı, o yaldızlı hapishanelerde acaba bir saat durur muydu?

Siz bu kadar kıskançsınız da kalbinizin dörtte, beşte, onda birini sunduğunuz kadından ne vicdanla tam bir sevgi ve samimiyet isteyebilirsiniz? Kıskançlık, erkeğinki kadar kadının da yüreğini yakan bir ateştir. Niçin kendi nefsinizle ölçmüyorsunuz? Kadının göğsüne böyle bir pehlivan yakısı vurduktan sonra aile saadetini beklemek ne manasız bir dilektir? Kocanız, meşruluk döşğinde öteki karılarından biriyle yataırken sizin başka odalarda onurunuzu boğarak kadınlığınızın yaralarından taşan sar'alar içinde, dört beş gecede bir düşecek karılarından taşan sar'alar içinde, gözünüzün önünde ortaklarınızdan bul sıranızı beklemek ve o gözünüzün önünde ortaklarınızdan artan doymun dudakların, yorgun kolların okşayışlarına ver vermekteki felâketi, zilleti bilir misiniz? Bu azabı ancak o zehirli şurubu saadet adına dikmiş olanlar bilirler. Kap çok defa yaldızlıdır ve zehire şeker karıştırılmaya uğraşmıştır. Ama içen mutluluk bulamaz.

Poligami bugünden ve daha sonraları ölüme mahkumdur. Ekonomi alanında ortaya çıkan bu modern kargaşalıktan sonra tek kadını refah içinde besleyebilecek erkeğin alını karışlarını. Bir anne, bir karı, iki üç çocuk, bugün en kahraman erkeklerin omuzlarını çökertecek bir yükür. Göz korkutan olaylarını bize müthiş büyük bir yangınla açan bu yüzyılda zihniyetleri ister istemez bazı yönere yöneltecek bir kuvvet.

bir zorlama var. İnsanlar arası hukunun makul temellere dayandığını gördüğü ve kendini bildiği gün kadın, dört karılı bir erkeği yedi başlı ejderhalar cinsinden bir garip yaratık sayacak, saldırısından kaçacaktır.

Türklüğün mirasyedilik çağı ve geçmiş hayatında çok karı almaktan kimler yararlanmışlardır? Kervansaraylar kadar büyük konaklara sahip vüzerâ... Sofalarında at oynatılabilen büyük aile kışlalarının hesapsız odaları, kadınla, cariye ile çeşitli benzerleriyle doluydu. O mutluluğa ancak altmışından, yetmişinden sonra eren paşaların birçok nikâhlı karıları, keyif ve âdetçe sayılarına sınır olmayan odalıkları vardı. Zenginlik ve mevki gibi erkekliklerinin de gayesine varmış bu muşmula- lar bazan divanhanelerde rasgeldikleri kendi öz çocuklarını tanımayarak:

— Buncağız da kimin?

sorusuyla bunaklıklarından çok aileleri hakkındaki ilgisizliklerine etrafındakileri şaşkın bırakırlardı. Fertleri yüze varan aileler içinde baba evlâdını tanıyamıyacak kadar bir yabancılık, bir rabitasızlık, bir samimiyetsizlik hüküm sürerdi. Ayda bir defa yüzlerini okşamaya bile vakti ve gücü olmayan bu ihtiyarın kocalık baskısı altında hacizli yaşatılan genç kadınlar kendi özgürlüklerine bırakılsa yani kendi isteğiyle evlenebilselerdi, nüfus çoğalmasıyla memleket hesabına faydalı olmaz mıydı?

Kazançları çok karı almak konusundaki heveslerini tatmine pek elverişli olmayan güçlü kuvvetli erkeklere gelince, bunların içinde bu mahalledeki karısını gereğine göre boşayarak ya da boşamıyarak çoluk çocuğuyla sefalet içinde bırakıp ikidebirde birkaç mahalle aşırı evlenmeyi âdet ve eğlence edinenler vardır. İlk nikâhlı ya da nikâhlılar ayaklarının bağlarını çözdürtmek ve baba sağlığında yetim kalan çocuklara nafaka bağlatmak için gözyaşlarıyla kapı kapı dolaşırlar. Bu konuda en içler acısı belgeleri, Şeyhülislâm kapısı kayıtlarında görebiliriz. Çok karı almanın suiistimalleri, faciaları sayılmakla bitmez.

Efendi, evlenmekten maksadın aile saadeti ise, alın yazım yardım ettiği takdirde bu meşru isteğe ancak bir tek kadınla ulaşabilirsin... İki kadınla ne başın dinç olur, ne de vücudunda kuvvet, ailede samimiyet, ne kesende bereket kalır. Üçü, dördü maazallah toplum içindeki payını bütün bütün aşmak ve ortaya artık modern ahlâkın kokuşmasına dayanamayacağı bir yara açmaktır.

ERKEĞİN ÜSTÜNLÜK REÇETESİ

Şehsuvar Bey kadın deyimiyle dalyan gibi bir delikanlı... Boy bos, vücut, endam, kaş, göz yerinde... Akıl, zekâ, görgü, tahsil parlak... İki yıllık evli... Hanım da her yönden beyin hemen küfvi, dengi... İstanbul'da benzerine çok raslanmaz bir çift. Durumun dış yüzü böyle. Bir de bunun iç yüzü var. Yekta Hanım çok asabî, kocasına düşkün ve kıskanç. Ama elden geldiğince renk vermemeye, derdini hazma uğraşılıyor.

Kadının erkeğe üstünlüğü üzerine kitaplarda okuduğu; yaşlı, tecrübeli hanımlardan işittiği kuralları topluyor, kendi evlilik hayatına uygulamaya çalışıyor. Şehsuvar Bey, karısının birçok garip ve esrarlı davranışlarına, gizli uğraşlarına, tuhaf tuhaf dalgınlıklarına dikkat ediyor ama o da bu dikkatlerini sezdirmemeğe çalışıyor.

Son zamanlarda üç şey Şehsuvar Bey'in pek dikkatini çekmişti. Masraf puslasında gördüğü pırasa sarfıyatının çokluğu, bir... Gece yatakta hanımın, başı altına içi ot dolu küçük bir yastık koyması, iki... Alçak ökçeli ayakkabıyla kendi başına köşkten çıkarken تنها yerlerde bir iki saat dolaşması, üç...

Beyefendi, bu üç merakını halledebilmek için baş vurulması gereken çareleri denemekten geri durmamıştı. Uşağı çağdı:

— Hasan, biz evde o kadar çok pırasa yemiyoruz. Pusulada görülen günde bu okkalarla pırasalar nedir?

Hasan kızardı, bozardı, kekeledi, kekeledi. Sonunda:

— Efendim, sebebini bildireyim. Amma lâf aramızda kalsın. Hanımefendi duymasın...

— Peki, öyle olsun. Söz veriyorum.

Uşak başını arkaya çevirdi. Oda kapısına baktıktan sonra iki adım daha beye yaklaşarak:

— Efendim, hanımefendi ısmarlıyor. Bu pırasa hesabının masraf puslasında gösterilmemesini de emretmişti. Ama nasıl olmuş da geçmiş, bilmem?

— Hanımefendi bu kadar pırasayı ne yapıyor?

— Galiba ilâç yapıyor efendim...

— Peki, hadi çık...

Okkalarla pırasadan ne ilâç yapılır? Acaba Yekta Hanım

o zekâ ve tahsiliyle üfürükçülere, büyücülere mi gidip gelmeğe başladı? Kadın akli bu... En yüksek olanının ciddiliğine inanılmaz.

Pırasa üzerine beyin bu küçük araştırması merakını uzaklaştırmak değil büsbütün arttırdı. Bir gece münasebet düşürek yastık meslesini de sordu:

— Hanım, başımızın altına koyduğumuz yastığın içi ne dolu?

— Ot.

— Ne otu?

— Şerbetçiotu çiçeği...

— Neye iyi o?

— Sinire...

Beyin ikinci araştırması burada durdu. Merakını çözümleyemedi. Şimdi üçüncüsü kaldı. Hanım her gün yalnız başına en tenha yerlerde bir iki saat gezinti yapıyordu. Acaba sözleştiği bir âşık mı vardı? Onu görmeğe mi gidiyordu? Şehsuvar Bey karısını uzaktan uzağa birçok defa izledi. Hanımın en ücra yerlerde dalgın dalgın dolaşmasından başka bir şey göremedi. Bir sırrına eremedi. Ama onun her gün, saatini şaşırmaksızın bu gezintilere çıkmasında elbette bir amacı vardı.

Şehsuvar Bey'in bir türlü çözemediği üç merakı, üzerindeki asabiyetini her saat arttırıyordu. Az zaman sonra bu üç merakına bir dördüncüsü de eklendi. Yatak odalarında hanımın, çekmecesini dolaplı şık bir yazıhanesi vardı. Bunun anahtarı başkasının eline geçecek korkusuyla Yekta'nın titrediği, onu gizlemek için gösterdiği özen ve telâştan anlaşıldı. İçi bu kadar saklı tutulan bu yazıhanede acaba ne sırlar vardı? Tesadüf, bir gün beyin bu meraklarını hep birden çözümlemeğe yardım etti.

Şehsuvar Bey hafif bir baş ağrısı bahanesiyle bir gün âdeti olmadığı halde kaleminden erken döndü. Karısını evde bulamadı. Soyunmak için yatak odalarına çıktı. Bakışları öyle bir şeye ilişti ki gözlerine inanamayacağı geliyordu. Karısı, yazıhanenin anahtarını üzerinde unutmuştu. Küçük, zarif anahtar, kırmızı kurdele bağıyla kilide sokulu kalmıştı. İnsan en çok ihtiyatı gerektiren şeylerde bazan öyle dehşetli faka basar.

Şimdi koca, karısının bu sır mahfazası önünde durdu. Evet, açmalı mı? Açmamalı mıydı? Karısının sırlarını öğrenmek

için fırsat bulmuş bir kocayı hangi vicdan endişesi bu araştırmadan alıkoyabilir? Nikâhiyle bağlanmış, tek vücut olmuş iki mahlûkun birbirine karşı kesin ve ciddi saklılığı gerektiren ne sırları olabilirdi? Dünyada karılık kocalıktan büyük ne gizlilik olur?

Şehsuvar Bey, aklına gelen bu yolda sorulara hep kendi lehinde karşılıklar buldu. Vicdanının pek derinini eşeleyerek anahtarı çevirdi. Yazıhaneyi açtı.

Karısının bütün özel evrakını karıştırdı. Ta okul öğrencilik hayatından kızlık zamanına kadar olan birçok masum sırlarını öğrendi. Yazıhanesinin gizli bir gözü olması gerekirdi. Onu aradı buldu. Eline geçen kâğıtlardan işte bir tanesi:

«Gülfem Hanım tertibi:

«Bütün Türk kadınları kardeşlerim, size hitabediyorum. Sizi istibdatları altında tutmak için erkeklerin bin silâhı vardır. Sizinse onlara karşı üstün gelmek için alet ve savunmanız sadece gençliğiniz, güzelliğinizdir. Biricik uğraşınız bu âletin pastan, bozulmaktan korunmasına sarfedilmelidir. Sabahleyin kalkınca hemen aynaya koşunuz. Çünkü ömrünüzün üzerinden geçen bir gece, yılın üç yüz altmış bu kadar günlük bir aşamasını daha yürümüş olmanızı gösterir. Bir kadın için bir gün bayatlamak ihtiyarlamaktır. Çünkü on dört yaşında körpecik bir kız dakikaların birikmesiyle acuze olur. İnsafsız zamanın saniyeden saniyeye sizi uğrattığı yıkıcı değişmeyi onarmaya koşmakta bir an gecikmek, güzellikçe intihar etmek demektir. Bugün ayna yüzünüzde dün olmayan fazla bir çizgi gösterince hemen onu yok etmenin çaresini aramalıyınız.

«Size verecek On Emrim yani on tembihim var. Bunlar bana güzellik tahtında yıllarca saltanat sürerek dünya hâkimi olmuş bir kadından miras kaldı. Hepsini kendinize uygulamakta başarı gösterirseniz dünyanın sevgilisi, kocanızın tanrıçası olursunuz.

«Birincisi: Hafif mide ile erken yatınız, içi şerbetçiotu çiçeğiyle doldurulmuş bir yastığın üzerinde uyuyunuz.

«İkincisi: Gece döşekte kitap okumayınız, gözlerinizi sarıyonca çiçeğiyle yıkayınız.

«Üçüncüsü: Kışın sabahleyin kalkınca altı portakalın suyunu ve sonbaharda bir bardak taze ve halis şıra içiniz.

«Dördüncüsü: Bütün vücudunuzu pırasa suyu ile yıkayınız. Bu su cilde zambak lâtifliği verir.

«Beşincisi: Yüzünüzü çayır çiçeklerinden havza çiçeği özünden yapılmış suyla yıkayınız. Bu ilkbahar çiçeğinin suyu renginize ince bir güzellik verir. Yanaklarınıza gençliğinizin tazeliğini getirir.

«Altıncısı: Sıkıcı işlerden kaçınız. Kalbinize keder sokmayınız. Dünya umurunuzda olmasın. Herkes sizi sevsin. Siz kimsenin sevgisiyle üzülmeyiniz.

«Yedincisi: Her gün yatkın ökçeli ayakkabıyla tenhalık içinde bir saat kadar gezinti yapınız.

«Sekizincisi: Yüzünüzde buruşukluk izi görünce hemen onları bir ipekli kâğıdın üzerindeki kat çizgilerini düzeltir gibi parmaklarınızla vurarak, ezerek yok etmeye çalışınız.

«Dokuzuncusu: Gözlerinizle değil, dudaklarınızla gülünüz. Yüzünüzün yukarı kısmıyla gülmek göz uçlarınızda kaz ayağı denen çizgileri meydana getirir.

«Onuncusu: Haftada bir defa vücut idmanları yapınız.»

İKİNCİ REÇETE:

Güzide Hanım'ın tertibi:

«Sevgili kızkardeşlerim, Dört koca eskittim. Dördünün de gönülleri üzerinde bir güzellik kraliçesi ihtişamıyla egemen oldum. Kendinizi kocalarınıza bir defa beğendirmiş olmak gururuyla asla başınız dönmesin. Evlilik döşeginden yorgun, doyun kalkan bir erkek, dışarda rastlayacağı güzellikçe sizden aşağı kadınları daha çekici görmek tehlikesiyle yanınızdan uzaklaşır.

«Erkek hercai gönlünü baskı altında tutmak pek ince diplomatlık ister. Aşkınızı kocanıza belli etmeyiniz. Bittiğiniz gündür. Ülkeleri yöneten siyaset dehası göstermiş kraliçelerin bazan ruh gıcıklayıcı bir çift kumral bıyığın çekiciliği önünde teslim oldukları görülmüştür.

«Erkeklerinizi kahrederek kullanınız. Saatlerce yalvarmadıkça okşamalarına boyun eğmeyiniz. Nazlarınıza dayanma gücünü vermek için her gün onları sevginizin zehriyle aşılamayı unutmayınız...»

Şehsuvar Bey reçetenin burasında:

— Vay, kâfir karı... dedi.

Bir sigara yaktı. Devam etti:

«Güzellik hep yaratılıştan olmaz. Onu kısmen sonradan elde etmek kabildir. En güzel vücutlarda bile doğanın ufak tefek hata ve unutmalarını onarma fennini bilmek bir kadına farzdır. Güzellik ve çekiciliğin sırlarından birkaçını size açıklayacağım:

«Birincisi: Sabahleyin kalkınca aynada yüzünüzü muayene ettiğiniz zaman benzinizi bozuk, soluk bulursanız perdelerinizi indiriniz. Tekrar hemen döşeginize girip uyuyunuz.

«İkincisi: Saçlarınızı haftada bir defa ılık biberiye suyu ile yıkayınız. İpek gibi parlak ve yumuşak olur.

«Üçüncüsü: Ağzınızın gençlik tazeliğini korumak için yüzünüzden dudaklarınızın uçlarına doğru uzanan bir çizgiyi her gün masajla kaybetmeye uğraşınız.

«Dördüncüsü: Her gün yanaklarınızın etrafına masaj yapmak da yüzünüzün letafetini arttırır.

«Beşincisi: Yüzünüzü de masaj ediniz.

«Altıncısı: Otuzuncu yaşınıza doğru yüzünüz kızarmaya başlarsa sıcak suyla kompres yapa yapa bu kızartıyı geçirebilirsiniz.

«Yedincisi: Hafif gülsuyu banyosuyla gözlerinizin genç, çekici ve parlak bakışını koruyunuz.

«Sekizincisi: Kocanıza kendinizi pek sevdirmeyiniz.

«Dokuzuncusu: Çocuk için verimli bir kadın olmayın.

«Onuncusu: Kimseye gönül vermeyiniz. Kocanıza bile...»

Bu kadın doktorların birkaç reçetesi daha vardı. Ama karı koca arasındaki pek ince ve samimi duygularla ilişkisi dolayısıyla bunların yazılmasından vazgeçiyoruz.

Şehsuvar Bey hemen hokkayı açtı. Kalemi aldı. yazmağa başladı:

«Kadınları akıl ve mantıka döndürme reçetesi.»

Şehsuvar Bey tertibi:

«Ey bütün evli kardeşlerim, karılarınıza sevgi zehriyle aşılanarak her türlü naz ve cefaya dayanma gücünü elde etmiş zavallılar! Kadınlarla savaş halindeyiz. Sizi silâh başına çağırıyorum. Savaş ilân eden onlardır. Çekicilik ve yüz güzelliği silâhlarının zaferine güveniyorlar. Bu iki yüzlü, kilağı ve

doğanın en keskin kesici aletinin keskinliğinden kim korkmaz? Kadın, Adem'i bu silâhiyle cennetten kovdurmadı mı? İlk insan oğullarından Kabil'in Habil'i öldürmesinde cinayet nedeni yine bu silâh değil miydi? O zamandan beri insanların başlarından geçen kanlı serüvenlerin hemen yüzde doksan beşinde bu müthiş silâhın parıltısı görülmez mi? Babayı çocuğun, kardeşi kardeşin, dostu dostun kanına susatan kadının bu tehlikeli güzelliği değil midir? Aşk şehitleri üstüne bir istatistik tutulsa bu mazlumların toplamı, insanlığın şimdiye kadar bütün savaşlarda vermiş olduğu kayıpların toplamını geçer.

«Kadın sizi çekiciliğiyle zehirlemeden önce kanınızı buna direnecek panzehirle aşılayınız. Onların silâhlarına karşı siz de silâhlarınızı çekiniz. Aynı aletle savaşınız.

«Güzide Hanım düzenlediği reçetede: Ülkeleri yöneten siyaset dehası göstermiş kraliçelerin bazan çekici bir çift kumral bıyığın önünde dirençsiz kaldıklarını söylemiyor mu? İşte bu hanımın kendi cinsine verdiği dersten biz de kendimize bir ders çıkaralım. Avrupa edebiyatçılarından biri diyor ki: «Kadın kedi tabiatlıdır. Sevmek istediğiniz zaman sizden kaçır. İstemediğiniz bir anda gelir, sürünür.»

«Yüzlerce kadının gönülleri üstünde her zaman üstün bir başarıyla sultanlık etmiş, aşk zaferleriyle ün yapmış, tecrübeli bir erkekten dinlediklerini kendi kadınlık hakkındaki görüşleriyle karıştırarak aşağıdaki emirleri ilgililere arz ediyorum:

«Birincisi: Evlenişinizin ilk günlerinde kadının üzerinize açtığı büyüleme ateşi ne kadar şiddetli olursa olsun yenik görünmeyiniz, erkekçe vakar ve ciddiliğinizi koruyunuz. Hattâ cinsel isteğe karşı elinizden gelebildiğince perhiz yapmaya çalışınız. Çünkü evlenmenizin ilk günlerinde kadınla karşı karşıya kurulacak duygu ilişkinizin, evlenmenizin daha sonraki günleri üzerine etkisi büyük olur. İlk günlerde kadınla dandini bebek hoppalığı gösterir ve onun her isteğini yapma fedakârlığına hazır olduğunuzu anlatırsanız çok çekersiniz.

«İkincisi: Kadına karşı daima siz saldırgan olmayınız. Onun bu isteğini kabule hazır olduğunu gözlerinde okuduktan sonra buna cesaret ediniz. Ve bırakınız. Bazan okşayışlarınızı sizden o dilensin. Bazan da bu dilencilliğini anlamazlıktan gelerek

onu üzünüz. Hırçın ve isteksiz zamanlarında kadından lütf beklemek onu şımartmak ve itaatsizliğe alıştırmaktır. Bir kere ters geri çevrilen erkek ikincisine uğramamak için tedbir almazsa en zayıf damarlarından yakalanmış, dizginlerini kadına kaptırmış olur.

«Üçüncüsü: Onların densizliklerine meydan vermemek için ara sıra siz, hiçten bir mesele çıkararak hırçınlanınız.

«Dördüncüsü: Daima güç beğenir olunuz. Size beğendirmeye uğraştıkları şeylere dudak bükünüz.

«Beşincisi: Kusurlarını çabuk affetmeyiniz.

«Altıncısı: Yalanları tuttuğunuz zaman hemen yüzlerine vurunuz.

«Yedincisi: Size yaltaklandıkları vakit bunun altından çıkacak isteği keşfe uğraşarak ona göre savunucu durum alınız.

«Sekizincisi: Kadın arada küserek sizinle lakırdıyı keserse ondan önce barışmak isteği göstermeyiniz. Bu hareketten pişmanlık duyuncaya kadar onun küskünlüğüne iki kat karşılık vermekte direniniz. Dargınlığıyla sizi üzeceğini anlarsa her gün bu kötü hareketi huy edinir.

«Dokuzuncusu: Memuriyet ya da ticaret işlerinizden ona hiç söz etmeyiniz. Kasanızın varlığını bildirmeyiniz. Çünkü resmî görevler veya kazanç işleriniz üstüne onunla dertleşerseniz size akıl öğretmeğe kalkar. Sizi arkadaşlarınız ve üstlerinizle bozuşmaya yol açar. Dediklerini dikkate almazsanız gücenir. Eldeki paranızın miktarını bilirse ona göre masraf kapısı açar. Aranızda dırıltı eksik olmaz. Kendini size eli sıkı bildirmek için en ufak tefek şeylerde çok dikkatli davranır. Ama yavaş yavaş bütün servetinizi kendi lehine kullanmaya çareler arar. Eksilen parayı nereye harcadığınızı sorar. Bütün harcamalarınıza itiraz eder.

«Onuncusu: Karısını idare edemiyen erkek, onun idaresi altına girer. Tımarhaneye getirilen bir deliyi gullâbiler ilk günü nasıl korkuturlarsa kadını da ilk saatinde öyle yıldırma- dır. Erkeğe itaat olmayan bir eve mutluluk giremez.»

«Kadınlık bilgisi profesörlerinde sayın Gülfem ve Güzide Hanımefendilere:

«Reçetelerinizde aile mutluluğuna yetecek etkili bir deva göremedim. Karılarımıza gençlik ve güzelliklerini kocalarına karşı silâh gibi kullanmayı salık veriyorsunuz. Silâh düşman için icad edilmiştir. Dosta yöneltilemez. Erkeklerin yalnız sevgilerini değil, saygılarını da kazanmayı bilmelisiniz. Güzellik çabuk geçer. Yürek güzelliği devamlıdır. Güzelliğe olan aşk onunla birlikte yıkılmaya mahkûmdur. Samimilikten, saygıdan doğan gerçek aşk kalble beraber yaşar. Her kadın otuzundan sonra güzelliğinin sönmesiyle kocasının sevgisini kaybedecekse insanlığın haline yazık olmaz mı? Hanımlar, yaşlarınız ilerleyip de herkesin kayıtsızlığıyla karşı karşıya kaldıkça, yürekleriniz fazla hırslardan temizlendikçe karı koca ruhunun biri birine samimiyet ihtiyacı o zaman artar.

«Yıpratıcı, yıkıcı yılların yüzümüzde yapacağı çizgiler masajla giderilemez. Aldanmayınız. Gözlerimizden sönen gençlik ateşini hiç bir gülsuyu banyosu yeniden alevlendiremez. Yüzlerimizden kaçan gençlik tazeliğini hiç bir Lokman ilacı geri getiremez. Ağzınızın gülmesine katılmaktan gözlerinizi ne kadar alıkosanız da vakti gelince onlar yine buruşur. Yaşayan ihtiyarlar. Doğa kanunu böyledir. Bu âlemde aynı halde kalan hiç bir şey yoktur. Genç kalmak istiyorsanız nefes almayınız.

«Hanımlar, yaşamak bir görevdir. Herkes bunun kendine düşen bölümünü hakkıyla yapmaya çalışmalıdır ki dünya düzelsin. Sabahleyin döşeğinden kalkınca bir kadının ilk ve son uğraşı, aynada yüzünü muayeneye zaman harcamak olursa aile işlerine kim bakar? Tuvaletin de sırası vardır.

«Sabahleyin uyanan bir kadın aynadan önce kocasının ve çocuklarının yüzlerine bakmalı, o günkü yaşamının yine kendine ne ağır, ne zor görevler ve fedakârlıklar yüklediğini görmeyi bilmeli, yaşamaya sıvanmalı ve çevresindekileri aile mutluluğu içinde yaşatmaya uğraşmalıdır.

«Kadının doğurganı makbul, kısırı uğursuzdur. Çünkü birisi ailesini doğurganlığıyla şenlendirir. Öteki kısırlığıyla söndürür.

«Aile kadınlığı ve analık, insanlık görevlerinin en şerefli-sidir. Kuşlar yuvada küçüklerini besler, kuluçkalar civcivlerini kanatları altında gezdirir. Kediler yavrularını şefkatle yalayarak emzirirken gördüğümüz vakit yüreğimiz eziliyor, şaşıyoruz.

«Analık büyüktür. Çünkü evrenin temelidir. Annemi düşündüğüm zaman hep bir minnet titreyişi ve saygıyla sarılırım.

«Ananın en iyisini ayna meraklısı boyalı kadınların arasında aramak yersizdir. Ömür otu çiçeğiyle doldurulmuş yastıkta yatmak, yılların yüzünüze yazacağı hayat yorgunluğunu yok edemez. Gül kurusu döşekte yatsak da son yatağımız yine kara topraktır.

«Bu değişmez gerçek karşısında görevimizi bilelim. Biribirimizi sevelim, işte mutluluk budur.»

Şehsuvar Bey sertçe başladığı düşüncelerini yumuşaklıkla bitirdi. Yazdığı öteki reçetelerin arasına karıştırarak yazıhaneye kilitledi. O gece karı koca ilkin atıştılar, sonra barıştılar. Gençlik sözünü yerine getirdi. Aşk her şeye üstün geldi.

Bu ikisinin arasında ne ilişki var mı dediniz? Aman efendim, nasıl olmaz? Ökçeler yükseldikçe fiyatlar da fırlıyor. Moda muhasiplerinin hesaplarına göre beher santim yüksekliğin ücreti bir liraya yaklaşıyormuş...

İşte bundan dolayı bazı beylerdeki suratlar da hanımlardaki ökçeler gibi birer kârış. En uzun boylu hanımlara malik olmak isteyen beyler para çantalarının ağızlarını açsınlar. Bu suni uzun boy için yılda birkaç defa böyle ağır bir moda vergisi vermek, doğrusu her erkeğin harcı değil... Ama sokakta kısa ökçeli genç bir hanıma rastlamak bir burunsuza rastgelmek cinsinden nadir bir olay...

Ökçe yükseldikçe yalnız fiyat artmıyor. Sağlamlık da azalıyor. Bu sivri ökçelerin karşılaştıkları kazalar da pek çok. Bozuk kaldırımların üzerinde denklemsiz adım atanların topuklarından bu ökçeler bazan tamamiyle kopup karşıya fırlıyor. Ortadan bazan uzunlamasına, bazan enlemesine ikiye ayrılıyor. Bu parçalar çirişle yapışmaz, tutkalla tutmaz... Bunların topunu biribirine, sonra hepsini birden topuk yerine yapıştırmak işini bilen bir operatör henüz hiç bir aile içinde yok...

Kazaya uğrayan ayakkabı, aile fertleri arasında elden ele geziyor. Herkes, elindeki iskarpine, ötekindeki ökçeyi bir deneme olarak, kuru kuruya yapıştırarak aklının erebildiği kertede bir düşünce ileri sürüyor. Hayır efendim, ne mümkün? Ne kadar söz sarf edilse ökçeyi oraya tutturmak kabil olmuyor.

Sonunda ayakkabı kunduracıya gönderiliyor. Bu küçük ökçenin yerine konmasının bir liraya olabileceği haberi geliyor. Kunduracının bu insafsızlığına karşı aile fertleri hep birden köpürüyor. «Çıldırılmış bu herif!» diye şaşılma ile birlikte her ağızdan bir ayıplama fırlıyor. İskarpın sahibi hanım:

— A, büyük sözüme tövbe... Yalınayak gezerim de yine bir ökçenin yapıştırılmasına bir lira vermem...

Sözleriyle hiddetini açıklıyor. Öfke ile savrulan sözlerin söylenmeleri, tatlı oldukları oranda fiilen yapılmaları kabil değildir.

Ne evde mahsus kalınır, ne de yalın ayak sokağa çıkılır... Kunduracıya bir haber daha gönderilir. «Fiyat maktu» kesin cevabı gelir. Aile arasında bir ikinci hiddet sağnağı kopar. Yeni iskarpın alınmasına karar verilir. Ama üç aydan beridir fiyatlarda yarı yarıya bir yükselme görülür. Kopuk ökçenin yerine konması için bu kez bir başka kunduracıya baş vurulur. Ücret hep o... bir lira... Herifler sanki biribirlerinin ağızlarına tükürmüşler. Ama bu seferki kunduracı İngiliz parlamento üyeleri gibi açıklamakta hasislikte bulunmaz. Şu tafsilatı verir:

— Öyle birkaç parçaya ayrılmış ökçe, yekpare haline getirilerek tekrar yerine yapıştırılamaz. Sağlam iskarpindeki ökçe örneğine uygulanarak bir yenisi yapılacaktır. Üzeri, ayakkabının cinsine göre, glase, podösiyet v. s. ile kaplanacaktır. Bu ökçe yapılmaya kadar onu yapan kaç defa acıktır? Vesika ile bin şükür, ekmek buluyoruz. Ama doyuyor muyuz? Okkası 150'den aşağı katık var mı? Hani ya bu ökçenin kerestesi, çivisi, derisi? Hep bunlar ateş pahası...

Herif haklı gibi. Yelkenini suya indiren hanım:

— Aman usta, bu defa iyice yapıştır da bir daha kopmasın...

Herif bu konuda kuvvetli teminat vermez. Yalnız ökçenin nazik kullanılması tavsiyesinde bulunur.

Bu, ökçenin ekonomik yönü... Bunun bir de sağlık yanı var. Sanki bu ökçeler zavallı kadınları nazik ayaklarına işkence edilmek için düşünüldüğü de öyle icad olunmuş...

Moda hazretleri, iradesini ferman buyurunca buna karşı akıl ve mantık, sağ beğeni yok oluyor. Fakiri, zengini, güzeli, çirkini hep onun esiri, haraç vericisi. Bu despot, herkesi güzel, acayip biçimlere sokmak cüretini, kuvvetini kendinde buluyor. Ama önünde yine boyun eğiliyor. Çoklarını çirkin, bazılarını gülünç ediyor. İcad edilen işkence aletlerini herkes başına, ayağına, vücuduna memnurlukla giyiyor. Ne ekonomi, ne sağlık bilgisi bunun önüne geçemiyor.

Birkaç yüzyıldan beri sürüp giden moda biçimlerini insan müzede ibretle seyretse bunların çoklarındaki garipliklere gülmekten kendini alamaz. Zamanın modasının her gün durmayıp doğurduğu sevimli sevimsiz tuhaf biçimlere çoğunlukla göz alışıyor da, pek çok gariplikleri fark edemez bir hale geliyor.

Eski bazı broşür ve kitaplarda resimlerini görüyoruz. Ne imiş o kırk beş, elli yıl önceki «Malafof» modası? O zamanın kadınları pek şişkin fistanlarıyla âdeta dantelalı, kurdela, kırmalı sayvanlı renk renk birer balona benziyorlar. Öyle patlayacak kadar üfürüp şişmiş giysili bir kadınla, bir değneğin üzerine sıkı sıkıya yarım top kumaş sarılmış gibi bugünün dar modasına uyarak giyinmiş bir madamı yanyana getirirsek, eski ve yeni bu iki modanın karşıtlığı üstüne insan ne diyeceğini, ne düşüneceğini şaşırır. Modanın yaraşırılık gözetmekten çok yaratıcılarının garip tasarımlarına uygun boş bir şey olduğuna bu şişkinlik, darlık, bu aşırılık, bu mantık dışı ve çirkin tezat-tan büyük bir gerek olabilir mi? Gerçek güzellik uzmanlarının görüşüne göre modanın şu iki karşıt biçimi de birer karikatürden başka bir şey değildir. Otuz kırk yıllık bir zaman aşımı bunu açıkça ispatlıyor.

İcad edilen şeyler, giydirildiği vücutlara yaraşsın yaraşmasın moda ortada duramaz. Daima iki uca doğru fırlar, bir kapristir. Gariplik düşkünün insanların gözünde rağbet bulmaları ve makbul olmaları işte bundan ileri geliyor.

Bütün kanunlara karşı irkilmiş duran insanlığın moda boyunduruğuna bu kadar yumuşakça boyun uzatışına, onun işkencelerini birer zevk olarak kabul edişine şaşılır.

Çocukları sağlığa aykırı sıkı kundaktan kurtarmağa uğraşan sağlık bilgisi, kadınlara korse aleyhindeki tavsiyelerini dinlemedi. Korselerin vücuda zararları saymakla bitmez. Normal bir vücutla korse cenderesinde sıkılmış bir beden içindeki organların bu baskıyla ne biçim aldığını hekimler türlü resimler, fotoğraflarla gösterdiler. «Yaradan bu organları sebepsiz yere insanın göğsüne, karnına doldurmamıştır. Bunların hayatı sürdürme emrinde yapacak pek önemli görevleri vardır. Korse onların bu görevlerini serbestçe yapmalarını engelliyor» itirazlarıyla bar bar bağırıyorlar... Büyük şikâyetler, nasihatler karşısında kadınlar korselerini birkaç numara daha sıkıdılar, gevşetmediler.

Bugün korseler gevşerse bu, yine modanın emriyle olur. Sağlık bilgilerinin buyruğuyla değil...

Sekiz on yıl öncesi birer küçük kazan biçiminde çirkin, gudubet şapkalar moda olmuştu. Bunlar başlara, kebab şişleri kadar boylu ve birer uçları topuzlu, uzun iğnelerle tuttu-

ruluyor ve sivri uçları birkaç parmak şapkadan dışarıda duruyordu. Vapur, tünel, tiyatro gibi kalabalık yerlere girip çıkarken bu moda mızrakları ne kadar kişinin burnunu, yüzünü, ağzını, gözünü şişledi? Ne üzücü kazalara sebep oldu. Gazeteler neler yazdılar? Ne yapalım ki cinayeti yapan kadın, cinayet aleti de onundur. Bu ikisinin karşısında akan sular durur.

Ayakkabılara ökçe konulması Milâttan sonra Onbeşinci Yüzyılın sonlarına doğru başlamış. Kadınların bu tek ayaklı nalın üzerine binmeleri yeni değil, pek eski ve tarihsel bir olay... Bu yüksek ökçe modasının Fransa krallarından Onbeşinci Louis zamanına götürülmesine bakılırsa bunun yüz otuz, yüz kırk yıllık bir gariplik olduğu anlaşılıyor. Demek o vakitten beri bu moda zaman zaman parlamış, sönmüş. Onbeşinci Louis zamanına kadar ökçeler koni biçiminde imiş, sonra o zamanın modasına uygun biçimi almış ve kim ne derse desin, bu hayat bütün facia ve gözyaşlarıyla birlikte baştanbaşa bir komedidir. İnsan mutsuz ve elemeler içinde de olsa yine bu hayatın gülünçlüğü içindedir. Çünkü mutsuz olmayan tamamıyla arif olamaz.

Yaşadığı sürede «Le bien-aimé» yani «Sevgili» diye anılan bir hükümdarın 1774'de ölümünde kötü idaresinden pek yılgın ve usanmış kalan halkın bu ölümü bir bayram günü saydığını tarih yazıyor. Bütün Fransa türlü felâket içinde yüzer, savaşlarda memleketin bazı bölgeleri elden giderken krallın hesapsız metresi ve hizmetçileri sonsuz israflar yapıyorlar ve modalar icadıyla uğraşıyorlar, bu uzun ökçelerin üzerinde Fransa'yı da, hükümdarını da uçuruma yuvarlıyorlardı.

Kötü ahlâk çirkefinin bir kaza taşkınlığı gibi tahtın ilk basamaklarına kadar çıktığını yazan zamanın Voltaire, Montesquieu, Rousseau gibi büyükleri Onbeşinci Louis aleyhinde hep birden kaleme sarıyorlar. Ama sonra kabak Onaltıncı Louis'nin başına patlıyor.

Bir buçuk yüzyıl sonralara kadar insanlığın gariplik düşkünlüğünden kurtulamadığı bu uzun ökçeler bize gerçekten Onbeşinci Louis'den kalma yadigar ise ben de onu çekiştiren kalabalığa katılmaktan kendimi alamıyacağım.

Geçenlerde en usta hekim ve hünerli operatörlerimizden birinin elinde bir kroki gördüm.

— Paşam, bu nedir?

Soruma:

— Uzun ökçeyle salına salına gezen hanımların vücutça anatomi bakımından peyda ettikleri anormal acayip biçim...

Cevabını aldım. Ve yeniden sordum:

— Bu ökçelerin vücuda zararları var mı?

— Büyük... Doğaya ve normale karşı olan her şey bir zardır. Bunu biliriz... Topukların altında böyle çıkıntıya gerek olsaydı doğa orada birer kemik yetiştirirdi. İnsan vücudu hiç bir insan mühendisinin akıl erdiremeyeceği karışıklıkta, pek ince bir makinedir. Halkın bir ihtiyacını modacının akıl etmesine ihtimal vermek budalaca bir küfürdür. Tanrının bizim oylarımıza göre insan yaratması gerekseydi, Avrupalıları, bazan korseli, bazan lalakoklu, bazan uzun ökçeli; Çinlileri matruş bir kafa ortasında yalnız bir örgü saçlı; Afrikalıları kulakları, burunları, dudakları halkalı, küpeli, çivili, boncuklu... yaratması, her hafta yaratılış faturası insanları moda cinnetlerine göre değiştirmesi gerekir.

Oyları erişebildiği şeyleri hep çorbaya çeviren insanların işe burunlarını sokmalarından yaratılışımızın korunmuş kalacağını ne kadar arzulasak azdır.

Doğa elinin vücudumuzu düzenlemesindeki biçime razı olamıyarak biçim değiştirmeye uğraşanlardan birtkımları da böcek gibi kara kaşlı, kara gözlüken saçlarını altın sarısına boyayan esmer kadınlardır. Boya ile, yaldız ile hiç hindi tavus olur mu?

Doktorun önüme koyduğu kadın krokisine dikkatle baktım. Yüksek ökçe üzerinde duran bir vücut gerçekten normal dikey duruşunda değildir. Hemen hemen bizim dört rakamına benzer birkaç açılı helezoni bir biçim almıştır. Yüksek ökçe üzerine binen bacağın topuktan dize kadar olan ilk bölümü (sak) öne doğru çarpılmış ve dizden yukarı tarafı (uyluk) geriye bükülmüş, vücut bel kısmından sonra tekrar öne meyil etmiş. Alın size modanın «kambure vücut» adını verdiği bir insan, kargacık burgacık...

Modanın delice merakı, vücudun biçimce daima normallliğini doğru yoldan saptırmaktır. Sağlığa uygun ökçe, alçak ve topuğun eğikliğiyle uyuyacak genişlikte olmalıdır. Erkek ökçelerinin topuğu böyle ise de kadınlarınkiler bunun zıddıdır.

Yüksek ökçe modasının kadınlar arasında bu derece hoş karşılanması kısa boylu kadınların çokluğundan ileri geliyor. Dikkat ediniz, en uzun ökçeleri en kısa kadınlarda görürsünüz. Kadın ökçeleri topukların genişliklerine uyacak biçimde yapılsa upuzun birer silindir şeklinde, pek biçimsiz birer görüntü alacağından, bunları inceltip zarıflaştırmak ve sonra da «lui kenz», yok «fransuva promile», bilmem ne gibi adlarla moda-daki önemlerine birer şatafat vermek gerekiyor.

Yüksek ökçeler ayağı pek çok öne bastırıyor. Vücut denklemini bulmak için eğri büğrü bir biçim alıyor. Beden eğiliyor. Her sarsıntıda omurilik burkuluyor.

Bir başka sakınca da pek fazla gerginleşen çorapların çabuk yırtılmalarıdır. Bisikletçilerin lastik patlaması kazasına karşı çantalarında onarım aletleri bulundurmaları gibi hanımlar da yanlarında iğne iplik taşıyorlar. Çorap açılır açılmaz, tramvayda, vapurda hemen yırtığı kapatıyorlar

Tarih haber veriyor ki, bir zamanlar Avrupa saraylarında kırmızı ökçe modası varmış. Bu bir belirtidir ve asillik sayılmış. Bizim hanımların bundan haberleri yok. Onlar şimdi-lik ökçeleri değil, burunlarını kırmızıya boyuyorlar. Koyu koyu sürmelerle allı morlu ucubeye dönüyorlar

Uzun ökçe dolayısıyla cinsi lâtif üstüne yergilerimizde bir az ileri vardık. İşte onlardan birini, hem de pek hiddetli olarak karşımda görüyorum. Bu zarif iskarpinlerden bir tekini eline alıp sivri ökçesiyle suratıma doğru gazapla sallayarak:

— Görüyor musun bunu? Vallah şimdi fırlatırım... Susacak mısın?

— Aman efendim, merhamet... İşte susuyorum... Ama çorabınızın yırtığı görünüyor!

Uyanmamak istediğim bir uykudan, ne yazık ki pek erken gözlerimi açtım. Yine bir uzun günün beynimin içinde sızlanan ihtiyaçları beni pek fena ürkütüyor. Aman Yarabbi, hayat ne kadar pahalılaştı? Soluk almaktan başka her şey para ile...

Zamanın ahlâksızlığından yakınıyor. Ahlâklı ya da ahlâksız olmak birçok nedenlere bağlıdır. Kaza ve kader dediğimiz gözükmeyen, işitmez o despot kuvvet bizi hangi tehlikelere atacak? İhtiyaçla ahlâk bir arada uzun süre uyuşamazlar. Biri şiddetini arttırdıkça öteki zayıflar... yine zayıflar... Çelimsiz hasta ender olarak yaşar. Çok defa ölür...

Her şeyde ihtiyacın buyrukları önce dinlenir. Hayatın öteki ayrıntıları sonraya kalır. İşte bundan dolayı, herkesin iş gücünün ve hareketlerinin rehberi kendi kişisel çıkarlarıdır. Ara yerdeki vicdan sözü çok defa kişisel düşünce, bir çeşit süslü söz ve gösterişten başka bir şey değildir.

Hayır sahibinin biri evinin bodrumunda bana lütfen bir kovuk gösterdi. Bilmem kaç arşın toprağın içine oyulmuş bir mezarda yatıyorum. Yapıldığından bu yana rüzgâr geçmemiş, güneş değmemiş bir çukur... İçerdeki mahpus hava kesafetinden sulanıyor, o derece ağırlaşıyor ki duvarları, taşları kemiriyor, eritiyor, gece sabaha kadar rutubetten alnımın üzerine güherçile tutuyor. Kemiklerim sızlıyor. Vücudumun bazı yerleri şişiyor. Bu kara delikte yavaş yavaş çürüyorum. Mezardan farkı, içine kendi isteğimle girip çıkmamdan ibaret kalıyor. Bu ahretle dünya arasındaki inin kirası var. Bunu para olarak değil, bedenim ödüyorum. Çeşmeden evin suyunu taşıyan, bak-kala, kasaba, fırına giden, düzcesi evin uşaklığını eden hep ben... Yaşamak için diploma değil, vücutta kuvvet, bir az da utanmamak lâzım...

İşe biraz ağır davransam:

— Tahir, sen de amma tembelleştin! Sana insanlık olsun diye kutu gibi mahfuz bir oda ayırdık. Ayda beş lira kirayla oraya birkaç istekli var. Gözlerini aç, sonra sokakta kalırsın ha!

Tehdidi hazır. Bu sokakta kalmak sözünün dehşetini ancak onu maddeten denemiş olanlar bilir. Yıldızları sayarak gökyüzü tavanı altında yattığım geceler çok oldu. Ne kadar namuslu olsalar, böyle yersiz yurtsuz kalanların hallerinden

zabıta ve herkes kuşkulandır. Namus, değerli mücevherler gibidir. O mahfazalar, kılıflar içinde saklanır. Açıkta kalınca itibarı bozulur. Onun sağlamlığına güven kalmaz. Açlıkta kalanlar, kovuğun dışında uyumuş yılanlar gibi muzur sayılırlar. Onları herkes yakalamak, tepelemek ister. Sizi izleyecek bakışlardan gizlenmeli, kaçmalı, tilki, sansar gibi tetikte olmalı...

Ben bu genel işlemde açıkta kaldım. Her tarafta hayatın pahalılığından şikâyet ediliyor. Ama az çok hemen bütün ailelerin ocakları tütüyor. Tencereleri kaynıyor. Lokantalar müşterileri almıyor. Bu yenen, içilen, giyilen şeylerden benim ve benim gibilerin hissemiz yok...

Bu rıziksızlığımızdan dolayı kimden ve ne davasına hakkımız olabilir? «Kismetimiz yok» tevekkülü ile ağzımızı kapamalı. Ama içerden mide durmuyor, bağıyor, bağırsaklar açlıktan sızlıyor. Vücudun muhtaç olduğu gıdayı, türlü zorlamalarla beni ezerek, ölümle tehdit ederek, istiyor. Onun bu istemeye yetkisi var da, benim bu davayı dışarıya duyurmaya ve yardıma gücü olanlara dinlettirmeğe neden hakkım olmasın? İhtiyaçlarından fazla maaş alanların değerleriyle benim ehliyetim, dürüstlüğüme karşılaştırılsa, noktası noktasına hakkıma tecavüz gözetilerek bir yarış meydanı açılrsa kazanacağımdan yüzde doksan eminim. Ama görünüşte böyle yarışmalar açıldığı vakit bunların etrafı derhal bir sürü koruyucular ve iltimasçılarla kuşatılır. Başarınızı, gücünüz ve hakkınız değil koruyucunuzun kuvvet ve nüfuzu sağlar. Böyle yarışmalarda mağdur olanlar bir yüce divan karşısında söyletilseler adam kayırmacının hakka üstün gelişi vicdanları ağlatır...

Maarif Nezaretince tasdik edilmiş, on sekiz mühürlü pek iyi dereceli diplomam döküntü sefil eşyam arasında benimle birlikte bodrumda çürüyor. Onu elde edebilmek için harcadığım yılları bir kunduracı çırağında geçirmiş olsaydım bugün aç kalmazdım.

Baş vurmadığım nezâret, çalmadığım kapı kalmadı. Aylarca gitgelden sonra kayırlacak yer olmadığını öğrendim. Benim gibi bir yüksek okulu bitirmiş, birinci derecede diplomalı bir gencin aç, umutsuz, bodrumlarda çürümesine belki şaşarsınız. Hiç mübalâğam yok. İnanınız. Bu İstanbul hayatı içinde bir tek ben değilim. Orada burada benzerlerimin çokluğunu

da öğrendim. Koruyanımız yok. Hakkımızı ciddiyetle kabul edip gereğine bakacak insafli kişiler yok. Ve böyle bir görevle kendini bu işe verecek iyi yürekli kişiler yok. Söz geçiriciliğinden korunma beklediğimiz kimselerin bu dava ile karşılırlarına çıkınca, bizi yukarıdan aşağı dikkatle süzüyorlar. Her hangi bir hizmete atanmamızdan kendilerince olacak çıkarları yani yüzümüzden edebilecekleri faydalanmayı düşünüyorlar. Bazı dolambaçlı işlere aracı, alet olabilmekteki gücümüzü inceliyorlar. Güvenli adam arayıyorlar.

Arkasız, tavsiyesiz iş olmuyor. Sözüünü geçirebilenler, tavsiyelerini kendi adamları için saklıyorlar. Bizim gibi kimse-sizler ne kadar akıllı ve haklı da olsalar, kayırılma ve tavsiyeye pek elverişli görünmüyorlar. Hem tavsiyeler karşılıklı oluyor. Bugün bir tavsiyeyi yapan kimse sırası gelince karşılık olarak o da tavsiyeciye tavsiye gönderiyor. Ödeşiyorlar. Benim gibi bir işsiz güçsüz için bu lütfunu boşuna harcayacak ya da insanlık yoluna harcayacak iyilikseveri nerede bulayım?

İnsan muhtaç, aç, düşkün kalınca günden güne adamlığını yitiriyor. İnsanlıkla hayvanlık arasında bir sınıfa ayrılıyor. Herkesi kendinden kuvvetli görüyor. Bir kötülüğe uğramaktan korkuyor. Ve bazı yüzlerde menfaat ümidi arıyor. Kendini çok kimselerden aşağı tutuyor. Mütevazı, çekingen yüze gülücü, iki yüz, yaltakçı oluyor. Asalak bir yaşama alışıyor. Dalkavuklaşıyor. İyilik umduğu kimselere yağcılık yaparak yaklaşmak için onların zihinlerinde dolaşan düşünceleri öğrenmeğe uğraşıyor. Dudaklarında beliren her boş şeyi gerçek diye kabulleniyor. İşte insan, böyle böyle mesleksiz ve ahlâksız oluyor...

Daima hak erini bulsa haklılar güven içinde ve gönül rahatlığıyla yaşarlar. Haksızlar hakka saldırmak küstahlığına cüret edemezler. Her yerde önünde sonunda hakkın üstün geleceği söyleniyor. Doğru amma, milyonlarca haklı, haksızların zulmü altında ezildikten sonra...

Yoksulluğumdan yanıp yakılarak halime acındırmak istediğim kimseler bana şişiyorlar. İstanbul gibi bir memlekette, yirmi sekiz yaşında, güçlü kuvvetli ve de diplomalı bir delikanlı hiç aç kalırmıymış? Ben de işte bu tuhaf hayrete şaşıp kalıyorum. İstanbul'da bulunmak, genç, dinç ve de diplomalı ol-

mak sefaletle karşı bir sigorta mıdır? Yoksullukta bana yakın bulunan diplomalı, yüksek fikirli aç gençler neredesiniz? Sıkıntılarınızı gizlediğiniz sefalet kovuklarından benim çıkışlarım katılarak bağırırsanız a... Vücutlarınızdan şüphe edenlere diplomalı, genç, zeki ama aç olduğunuzu ve bu üç faydanın size verdiği ayrıcalığı kötülükten kurtulmak için nasıl kullanacağınızı bilemediğinizi, çünkü bu memlekette itibar ve zenginlik kuşunun hemen hep diplomasız, adi düşünceli ya da büsbütün düşünceden yoksun ahmakların başına konduğunu ve her işde bu haksızlardan haklılara yer kalmadığını, bugünkü düşüşümüzü hazırlayan sebeplerden başlıcasının da işte bu illetimiz olduğunu ispat etseniz e...

Yalnız iki sözcüğünü değiştirerek diplomamın altına Sabit'in şu ikiliğini yazdım:

Nüşan elem-i cu'a ilâc eylemedi hiç

Ey şeyh-i keramat fûrûş ez de suyun iç (*).

(*) Ey kerametler satan şeyh, yazdığın muska açlık acısına ilâc olmadı, ez de suyunu iç, anlamına.

Bu başlık altında Fransızca bir yazı okudum. Diyor ki: «Francis Jammes'in mutlu ölümü (eğer böyle denebilirse) gazetelerde okundu. Nurdan, imandan, hikmetten yapılmış bir ruhun sessizliği içinde söndü. Bu güzel ölüm bütün yazarlar için, özellikle fakirleri için en güzel sonuçtur. Ama tersine, çoğu yastıkları başında bütün ömürlerince kovaladıkları düşlerinin fantomlarından başkalarına karışmış olanlarını bulabilmek için sıkıntıyla can veriyorlar. Çalışma ve yoksunluk hayatlarını böyle bitirenlerin hepsini bu basit yazıda sayıp dökmek uzun olur. Ama ne güzel bir kitap konusu değil mi?

«Mesleğin şehitler defterine adları yazılmayanlardan kaçının yüzlerini burada hatırlatmama izin verilsin. Bunlardan adları zamanın karanlıklarına karışmış olanlarını bulabilmek için 1720'ye doğru gerilemeliyiz. Şair ve masal yazarı Jacques Vergier, Montmartre sokağında öldürülmüş bulundu. Kartuş haydutlar çetesinin kurbanı olduğunu gazeteler yazdılar. «Manon Lescaut» hikâyesinin babası Rahip Prévost, garip bir şekilde öldü. Chantilly ormanının bir köşesinde onu bir inme darbesiyle yere uzanmış buldular. Çarçabuk çağrılan bir hekim, öldüğünü sanarak otopsi yapmak için neşteri barsaklarına saldı. Zavallı rahip, işte o vakit son nefesini verdi.

«Birkaç zaman sonra 1852'ye doğru, Belleville keşişi Colonel de Piavel, kataloğunu düzenlemekle görevlendirildiği başpiskoposluk kütüphanesinin kitaplarını Seine nehri suları üzerinde yüzerken gördü. Yüreğine indi, öldü.

«Etienne Psaume adında değerli bir bibliyograf Hazois ormanında iki damadının baston vuruşlarıyla öldürüldü.

«Kendini Talihsiz Davetli adıyla anan Moreau Gilbert (ama tarih bunun asılsızlığını söylüyor) götürüldüğü Hôtel Dieu hastahanesinde, içine paralarını biriktirdiği çekmecenin anahatarını yuttu. Dar, murdar Vieille Lanterne sokağında bir sabah Gérard de Nerval'i asılmış buldular. Kafa yorgunluğu ve türlü sui istimal sonucunda ölenlerin listesi uzar gider. Bu feci sönüşlerin yanında gene tekrarlıyorum, Francis Jammes'in nurlu ölümü ne güzeldir.

«Anatole France seksen yaşında hayata vedaı anında gü-

lümserken annesinin hayalini görmüş, son sözü «Maman» kelimesi olmuş, çocukluğunun bütün masumluğunu şakıyan bu tatlı anı ile ölmüştür.»

Meslek arayan gençler, yazarlığı neden her işten kolay sanıyorlar? Çünkü öğretim kontrolü, imtihanı, kefalet akçesi, sağlık, ahlâk araştırması, kabiliyet sıralaması v. s., v. s. yok. Mînik bir ücretle matbaaya kapılanmak, herhangi bir işe kabul olunmaktan daha külfetsizdir. Bunun ilk güçlüğü işe dayanmak ve aza kanaatten ibaret... Emile Zola, gazetelerin genç acemiler için bir okul yerine geçeceğini söylüyor. Ben büyük edibin pek de bu düşüncesinde değilim. Çünkü önceden üslupları güzel olanların bile gazetelerde sür gitsin gündelik horan-ta yazılarla kalemlerinin bozulduğunu biliyorum.

Bu işe aşkla, şevkle girenler var. Gazetelerde imzalarını görmek zevki gençlere ideallerinin ilk gururunu tattırıyor. Otuzluk tabldotta beslenmek de mesleğin geçim işini çözümlemek demektir. İşte ün, işte tokluk, artık keyiflerine doku-nanlara öyle çatarlar ki... Gazetelere, kitapçılara getirilip de geri çevrilen yazı tomarları arasında iyileri de bulunabilir. Ama söz aramızda, öğrenimleri belirsiz, yazıları henüz koruk olanları da inkâr kabil mi? Şeytan kulağına kurşun, bu tehli-keli geçitten sıvışıyorum.

Genel geçim hayatının ana baba günü denecek bir hengâ-mesinde yaşıyoruz. Bugün Avrupa'da bu mesleğe dökülenlerin sayısı ordular teşkil ediyormuş. Bu binlerce kalem işçisi genç heveslilerin içinde ün ve zenginlik kuşu kaçının başına kona-cak? Burada sözü bir Fransız editörünün yetkili kalemine bırakıyorum. Diyor ki:

«Biz hep okurlarımızın yararına çalışırız. Onlara görü-lecek hizmetlere hazırız. Burada değerli bir gerçek söyleye-ğim. Bu sözümlü de okurlarımız için büyük bir hizmet sayıyo-rum. Onlardan bazılarını boş düşlere kapılmaktan kurtarmak çok faydalı olacaktır.

«Matbaamıza her yıl binlerce, binlerce müsvedde gönde-riliyor. Bu acemiler ailelerince yazdıkları kutlama ve başsağ-

lığı mektuplarıyla kendilerinin meslekî bir ustalığa ulaştıkları kuruntusuna düşebilirler. Ama gerçek bu değildir. Henüz bir meslekte tutunamayıp da geçim sıkıntısı çekenler hemen bu yolda kazanç arayanlar, yazarlığı, ona her arzu çekenin keyfine bağlı olacak kolaylıkta bir meslek sanmamalıdır. İlk on doğuştan bir istidat gerektir. Bu, meslek dehası ile doğmuş olanlar bile sayısız güçlük ve sıkıntı ağalarının ilmiğine dolaşıp kalıyorlar. Bu işe girerken hemencecik ekmek parası çıkarmayı asla hatıra getirmemelidir. Bugün en büyük edebiyatçılarımızdan kişisel zenginliği olmayanlar, yazıya başlamadan önce başka bir sanatla geçimlerinin sağlanması çaresini düşünmüşlerdir. Şöhrete erinceye kadar kalemelerini bu uğradan fırsat buldukça kullanabiliyorlardı. Georges Duhamel hekimdi. Jean Giraudoux ve Paul Morand bugün bile Dışişleri Bakanlığı memurlarındandır. André Maurois endüstri adamıdır.

Çalışan esere sanatçı, kendi ruhundan can verebilmek için öldürücü, aşılmaz zorluklarla cenkleşerek yılmaz bir cesaretle silâhlanmalıdır. Yaşam didinmelerine ayrılan gündüzlerden sonra bu ikinci çalışma gece uykularınızı yutar.

Ruhunuzda bu kutsal ateşin sonsuz meşalesi yanıyorsa hayatınızı ona dayayarak işe girişebilirsiniz. Edebiyat her özenen yeni hevesliye kâr ve zevk verecek oyuncak işlerden biri değildir».

Biliyoruz ki yazarlar kuş tüyü döşeklerde ölmüyorlar. Bu yorgunlar ahrete dinlenmeye gidiyorlar. Orada ne yazıya doymaz aç gazete sütunları var, ne sokak sokak pabuç eskittiren röportajcılık, ne de yarının ekmeğini düşündürecek sızlayan bir mide...

Onlar yazı seferberidirler. Kalemelerini bazan meç yaparlar. Yaralarlar, yaralanırlar. Mağrur bir yoksulluk içinde yaşarlar. Bu gurur onlara her mesele üzerinde en bilgece düşüncelerini boşaltmakta kendilerini izinli saymak övücünden gelir. Bilgilerine sınır bilmezler. Yüreklilik her işden çok yazıda gereklidir. Ünlü olmanın sırrı...

Nasıl öldüklerini düşünmezden önce nasıl yaşadıklarını hatırlamalıyız. Bu ölüm yeni gün yeni azık yaşamının sakları

tabii sonucudur. İçlerinde matbaa ile meyhane arasında mekik dokuyanlar vardır. Bu akıl hocaları âlemde verdikleri derinlerin bir kıymığıyla kendilerini bağlamazlar, zor kazandıklarını parayı ceplerinden çabuk kaçırmazlar. Edebiyat züğürtlüğünün acısını neşe yapmak kaygısıyla gezerler, tozarlar.

Tuhaf bir alın yazgısıdır. Milliyetleri ayrı olmakla birlikte Türk, Fransız, İngiliz, Alman yazarlar, romancılar, şairler, kaptanlar, şoförler, aktörler meslek alınganlıklarında aynı ruh karakteriyle birleşirler. Biz Türk yazarlarımızın Avrupalılara hiç benzemeyen yanımız eserlerimizin baskı sayısındadır.

Yazarların şehitlik listesine bizden de yazılmaya değer meslek kurbanlarının adlarını sıralayacağım. Onları bulmak için geçmiş yüzyılların karanlıklarına fener tutmaya gerek yok. Bizimkilerin içinde henüz mezarlarında ot bitmemiş olanları var. Feci sönüşlerini dünkü olayların taze sütunları arasında bulabiliriz.

Yazarlar nasıl ölürler? Bazan bir eli kalemede bir eli kadehte... Onların ölümlerine en çok ağlayanlar alacaklılardır. Bir türlü barışamadıkları gerçek maddi âlemden yüzlerini suni cennetlere çevirirler... Zehirin öldürücü neşesiyle toprağa çökerlerken sanatın doruğuna yükseldikleri kuruntusuna düşerler. Fransız edebiyatı bu uğurlu şaheserlerle hayli zengindir. Verlaine'in, Beaudelaire'in, Rimbaud'un alkolik, felçli, çılgın, hezeyanlar içinde ölümleri ulusal sanat yüksekliğinin birer onuru sayılıyorsa bu alanda bizim de övünülecek sanat fedailerimiz yok değildir.

Kırk beş yıl öncesinin külünü karıştırmakla başlıyorum: Mekteb-i Harbiye Fransızca öğretmeni, «İkdam» gazetesi roman, makale çevirmeni Mehmet Halit Bey... Ahmet Cevdet'le her gün aralarında, hikâyelerinin tutulmadığı davası sürer, zavallı çevirmen bazan nezaket sınırını geçen şikâyetlerle karşılaşır. Bu üzüntüsüne alkolizm de karışan yazar nihayet bir gün kendini petrole bular, kibriti verir. Cayır cayır yanar, edebiyatta da Aşık Kerem'e bir ek katmış olur.

Sargılar içindeki şiş bacakları ağır vücudunu güç taşıyan şair Andelip, mola verdiği meyhanelerde kadehler devirdikten sonra yerinden kalkamaz bir hale gelmişti. Işıklar söndürülün-

ce bu gedikliyi hamallarla dışarıya çıkarabilmek, patronları üzen bir mesele olmuştu. Artık hiç bir meyhaneye kabul olunmuyor, kapılardan başı görününce hemen dışarıya itiliyordu. Kabarelerden kovulan bu dertli bülbülün yanık nağmelerini sonunda toprak örttü.

«Mehçure» romanını yazmış olan Vecihi'yi bir gece meyhaneye dönüşünde diri bindiği arabadan ölü indirdiler. Yazdığı acıklı romanlarının son sayfası bu facia ile kapandı.

«Raphael» i çevirmiş olan Nuri Şeyda, Sirkeci ahçı dükkanlarından birinin üstündeki odada veremden öldü.

Şair Mehmet Celâl, içki düşkünlüğüyle «tazallüm-ü hezeyana» tutuldu: Bu hastalığa doktorlar «delirium tremens» teşhisini koydular. Şair bu deyimden bir benzetme yaparak:

«Deliriyorum a teres!» narasını attı.

Son yıllarda Mehmet Rauf'un içine düştüğü sıkıntılar içler acısı bir hal almıştı. Bir gün elinde bir yazı tomarla İbrahim Hilmi Kitabevine geldi. Sinirli bir inatla eserinin mutlaka alınmasını ısrarla istedi. Yazıya bakan editör:

— Bu, bir piyes... Tiyatro kitapları satılmıyor, basamam... deyince yazar ağlamaya benzer bir gülümseme ile:

— Ya, öyle mi? Onun romana çevrilmesi yarım saat bile sürmez!

Cevabıyla bir köşeye çekildi. Alaminüt kalem dokunuşlarıyla piyese çarçabuk bir roman giysisi giydirdi.

Bir gün sokakta rasladım ona... Gıdasızlıktan kaşeksiye tutulmuş güneş görmeyen meyva yanı gibi o pembe yüzü kehribar kesilmişti. Mecalsiz adımlarla güç yürüyor, ne olduğunu soranlara sinirlerinin bütün büyüklüğüyle küfür ediyordu. On- da içki düşkünlüğü yoktu. Tanrı hepimizi bir kusurla yaratıyor. Mehmet Rauf da genç kadın düşkünü idi. Cinsel sempati şiddetinden birkaç kez intiharlar atlattı. Sonunda, içinde ölmek için bir hastahane karyolasını güç buldu.

Rakı, öldürdüklerini şehitlik rütbesine erdiriyorsa, emekli «Cumhuriyet» yazarı merhum Ağâh'ın bu mertebeye hak kazanmış olduğunu kim reddedebilir?

Beybaba Bedrettin her gün sütunlar dolusu yazdıklarının yorgunluğunu meyhaneye köşelerinde dinlendirirdi. Bir kadeh rakı, verdiği marazi neşe karşılığında sağlığını neler ek-siltiyor? Halkı aydınlatmak için yazıp çizenler bu sorunun

önünde kendi hesaplarına biraz düşünmeyi bilselerdi... Sonunda Bedri de pek ihtiyar denemeyecek bir yaşta bütün bütün dinlendi.

Kokainoman Sadettin... Bu genci savaş yıllarında «İkdam» matbaasında tanıdım. Bu tutkunluğunun mahmurluğuyla gözleri hep süzgündü. Bu yumuşak huylu, sempatik çocuğa acıyarak bazan sorardım:

— Ne o Sadettin, galiba gene ha?

O ince bir gülümsemeyle suçunu açıklamaktan çekinmezdi.

Daha dün aramızdan eksilen tarihçi Ahmet Refik, kış günü paltosuz yufka ceketle geziyordu. İspirtodan aldığı yüksek kalori zavalliyi soğukların çeşitli etkisinden koruyamadı, vücudu titreyerek öldü.

Bu saydıklarım daha dünküler... Meykede, mey, rakı, ırak, bade, sagarla dolu edebiyatımızın gelmiş geçmiş içki kurbanlarına hep ayrı ayrı fatiha okumaya vaktim yok. Bu yüzyılda mezarların küllerini karıştırmıyacağım. Ama aramızda bu şehitliğe aday dirilerin sayısı da epeyi yekûn tutar. Şu satırlarımın arasında bu gediklilerin adlarını çıtlatmak başıma kıyameti koparmaktır. Yalnız, şu kadarını söyleyeyim ki ben onların yuvarladıkları kadehlerin sayısını yazılarının gündelik kalitesinden anlarım. Ha, derim, bugün filânca yazar fazla kaçır-mış! Bazan fazla neşe buharıyla beyinleri gıcıklayan, ölçüden aşkın düşünce hokkabazlıkları yaparlar. Bu da şenliklerinin okurlara aşılınması bakımından mazur görülebilir ama bu neşenin zevkine değmez son bir humarı vardır.

Ha bre ha, zekâlarını zehirleyerek sanat ışığını yükseltmek isterken sonunda karanlıklara dalan bizim de Verlaine' lerimiz, Beaudelaire' lerimiz, Rimbaud' larımız yok değildir. Bunların destanlarını şimdilik geriye bırakıyorum. Benim ömrüm yetmese de bu kadeh kurbanları için birer «élégie» yazacak elbette hayırsever kalemler bulunur, gene her halde Rab-bim uzun ömürler versin...

HEYBELİ YANGINI

Pazar sabahı balkon serinliğinde günün haberleri sütunlarını gözden geçiriyordum. Dalgınım. Bir ara adanın iki heybe arası dumanla doldu. Aman diyorum, yazın bu açık havalı gününde bu kadar sisin anlamı ne?

Dakika geçmiyor, yeğenim kıpkırmızı bir suratla koşa koşa karşıma dikilerek:

— Amca, ada yanıyor...

— Ne diyorsun?

— Başınızı çevirip baksanıza...

Dönüp bakıyorum. Gerçekten de bizim evin sırasında tepeden sarımtırak alevle karışık sıcak bir duman kasvetli çattırtılarla göğün mavisini lekeleyerek dalga dalga yükseliyor. Bu külhandan esen keskin bir koku da burunlarımıza doluyor. Çok hazin, korkunç bir görünüm...

Hemencecik davranarak üst değiştiriyorum. Aşağıda gürültüler oluyor. Eğilip bakıyorum. Bizim bahçe itfaiye erleri, çocuk çocuk, bir bölük halkla dolmuş... Arka kapının kilidini kırmışlar. Sarnıcı açmışlar. Hortum salmışlar. Bahçeye koşuyorum. Başbekçi:

— Bey baba, merak etme, sönecek inşallah. Müdür bey selâm söyledi. Korkmasınlar, dedi.

Tesellisiyle ellerime sarılıyor.

Alevler tepeyi aşarsa birkaç köşk biz, en önce ateşe lokma olacağız.

İtfaiye erleri yarı çıplak, kan terler içinde çalışıyorlar. Hortumu bayıra uzatmışlar. Ortada, suyu sarnıçtan alıp tepeye yollayacak motörpomp fas, faz, faz... pispos, fos... çat... pat... bozuk düzen bir işleyişle gürültü yapıyor. Bu çabalamalara rağmen hortumun şiştiği sezilmiyor.

— Kuzum, ne oluyor?

Diye sordum.

— Ne olacak, pompa bozuk, suyu ne alıyor, ne veriyor, dediler. Tepemizde alevler rüzgârdan aldıkları yönle müthiş feci kıvrıntılar yaparak yükseliyor. Bir saatten çok bir çalışmadan sonra su gelmeğe başlıyor. Bu sefer de başka bir sakınca baş gösteriyor. Meğerse hortum delik deşikmiş, her yanından su

fişkırıyor. Bahçe göllendi. Yangına suyun damlası gitmiyordu. Büyük yangın kazalarında uzun ihmallerden doğan bu türü sakıncaların kaldırılması tamam tehlikenin ortaya çıkana saatinde mi düşünülür? Arasıra bir aleti kontrolla görevli denetmenler yok mudur? Ateşe kim karışır, bilmiyorum. Hâlâ Rüfailer mi? Böyle çürük çarikça aletlerin hiç olmaması olmasından iyidir. Her saniye büyüyen tehlike karşısında böylece boşuna uğraşmalarla vakit kaybedilmemiş olur.

Büyükada, Burgaz ve telefonla çağrılan İstinye itfaiyeleri de yetişiyorlar. Asıl şaşılacak şey, ateşin susuz, kuru kuruya söndürülmüş olmasıdır. Su ortasındayız. Ama suyu ateşe götürecektir aracımız yok. İtfaiye ve asker erleri... Binlerce halk, ellerinde sopalarla göğüs göğüse yangınla savaşıyorlar ve afeti yeniyorlar. Bu deney bana böyle çetin durumlarda Türkün savaşındaki yüksek kabiliyetini bir daha ispatladı. Ama bundan onur duyduğum kadar bu uygar yüzyılda şeklin ilkelliğinden sıkılıyorum.

Evi bırakıp gidemiyorum. Olay yerinden gelenlerden soruyorum:

— Nasıl?

— Bakmaya insanın yüreği dayanmıyor. O zümrüt çamlar bir anda çalı süpürgesine dönüyor. Heybeli de Kınalıada'ya benzemek tehlikesinde...

— Yangın alanı büyük mü?

— Çamlımanı'ndan başlamış, genişleye genişleye tepeye yükselmiş. Yanan çamları binlerce tahmin ediyolar.

Yangın söndü. Bahçemizin kapılarını halka kapadıktan sonra ben de görmeye gittim. Bu gözlere safa, dertlere deva yeşil ormanın bir kül, kömür viranesine dönmüş olmasını görmek üzüntüsü benim de yüreğime çöktü.

Yangın neden çıkmış? Bu, son soruşturmada anlaşılacak. Bunun meçhul bulunması, yangın çıkaranların gözlere görünmeden sıvıştıklarını anlatıyor. Bu kaçırma da, çevrenin ihmali gösterdiği için, insana ayrıca üzüntü veriyor. Her yıl bu mevsimlerde ada ormanları uygarlıktan yoksun kimselerin kamunun dışı kasıtlarıyla karşılaşılıyor. Bu seferki kaza her ölçüyü geçti. Sıkı bir lodos esip de alevler tepeyi aşmış olaydı bozuk pompa, delik hortumlarla karşılanan azgın ateş bir anda ormanı sarabilirdi. Heybeli halkı ev, mal kaygusu değil, canlarını zor

kurtarmak tehlikesine düşmüş olacaklardı.

Orman yangınlarında en tehlikelisi çamlıklardır. Reçineli ağaçların tutuşmak istidadı tıpkı barutu andırır. Bu korkunç kaza tekrar olursa gene pompa bozukmuş, hortum patlakmış deyip geçecek miyiz? Böyle tehlikeli ihmallerin ortada sorumlusu yoktur. Çocuk bilmecelerinde olduğu gibi onu arayıp bulmalı. Sağlam bir motörpompla deliksiz hortum bedeli, kül olan çamlık alanının değeriyle ölçülemez. Halkın geçirdiği heyecana, iki erin atlattıkları boğulma tehlikelerine de caba mı diyeceğiz? Ada yangınları başlangıçlarında söndürülemezlerse sert bir havayla anbaile olunca sopaya, taşa karşı ıslık çalarak sardığı yerleri cehenneme çevirir.

Kınalı'nın da daha önce çamlıklı bir ada iken her yanını saran büyük bir yangın sonucunda yeşil giysisinden soyunarak bugünkü çorak görünümü almış olduğu tarihte bir söylenti olarak bilinir. Bu korku öteki adalar için de geçerlidir.

İstanbul ikliminden ayrı, zayıf göğüslere şifalı çam hava-sıyla ünlü bu yeşil tepeleri Allah böyle bir sondan korusun. Sıkışınca yapacağımız, böyle göğ-e el kaldırmak mı olacaktır? Duaya güver-en uygarlık görevimizi unutmayalım.

Geçirdiğimiz facia dolayısıyla gözümde gerçekleşen bir halden çok memnunum. Bu da aletleriyle bahçeye dolan bir bölük itfaiye grubunun gösterdikleri düzenli hareketleridir. Bu mert, yiğit erler cesur, dayanıklı, yorulmaz, yılmaz, gözlerini budaktan sakınmaz oldukları kadar da meslek terbiyesine sahiptirler. Bu oğullardan, onlar bana, ben onlara karşılıklı teşekkürlerle ayrıldık.

BÜYÜK BİR PİŞMANLIK

Temmuz ayının pek sıcak bir günündeyiz Havada hiç bir rüzgâr yok. Her taraf cayıp cayıp yanıyor. Gökyüzünün o eski güzel lâcivert rengi adeta yangın dumanı gibi sarımtırak bir renge dönüşmüş.

Böyle bir havada lodosa karşı bir bayır düşününüz. Sıcaklığın şiddetinden, kuraklıktan bu bayır parça parça yarılmış. Vaktin de öğle sıcağı. İnsan serin bir yerde bulunduğu halde bile şu anlattığımız bayır ve sıcağı zihninde hakkıyla düşünebilse mutlaka sıkıntıdan ter dökmeğe başlar.

Bu bayırın alt başında bizim belediyenin sokak sulamağa mahsus varilli arabalarına benzer, eşek koşulu bir araba ve bu arabanın sahibi bir kocakarı düşününüz. Eşegini tutarak bayır yukarı su çıkarıyor. Kocakarı gerek yılların ve bu yoldaki çabasının etkisiyle kupkuru kuruyup bir insandan çok adeta kuru bir ağaca benzemiş. Zavallı eşek, sıcaklığın etkisiyle dilini bir karış dışarıya çıkarıp kulaklarını aşağıya düşürmüş. Sözü'n kısası, öyle sıcak bir zamanda bu kocakarıyla eşegin bayır yukarı su çıkarışlarını kim görmüş olsa mutlaka hallerine acır.

Kocakarı ağır ağır eşegin başını çekiyor. Hayvan da inat ve huysuzluk göstermeyip yumuşaklıkla sahibine boyun eğiyordu. Kocakarı ile eşegin şu sakın yürüyüşleri insanı hem güldürecek, hem de üzecek bir görünümdeydi.

Bayır yukarı on dört, on beş yaşlarında iki külhanbeyi de çıkıyordular. Malûm a, külhanbeyi adı kazananlar mutlaka bu şöhreti terbiye kılıklarından dolayı almışlardır. Bir insanda terbiye kıtça olursa merhamet de az olur.

Bu iki külhanbeyi, kocakarı ile su dolu koca fiçili arabasını çekmek için son kuvvet ve çabasını kullanan eşegin yokuş yukarıya çıkışlarını görünce, bunların hallerine acıyıp arkadan arabaya dayanarak biraz yardım etmek gibi bir insanlık duygusu gösterecekleri yerde, şu iki biçare ile eğlenmek için bir muziplik düşünmeğe başlarlar.

Zaten muziplik bunların sanatları olduğundan uzun uzadıya düşünmeğe yer kalmadan kocakarıya oynayacakları oyu-

nu o anda bulurlar. Külhaninin biri yavaş yavaş arabaya yaklaşıp fiçimin arkasındaki musluğu açtıktan sonra ihtiyatlıca oradan çekilirler.

Zavallı kocakarının ihtiyarlıktan kulakları bile işitmediğinden musluğun açıldığını hiç anlamaz. Yine o eski tempoyla yoluna devam eder. Musluktan su şırıl şırıl aka aka bir hayli zaman yolda giderler. Yalnız, fiçimin gittikçe hafiflemesinden dolayı eşek, eski gidişi bozup daha hızlı yürümeğe başlar. Kocakarı hayvanın yürüyüşünün gittikçe artmasından şüphelenecek, ne olduğunu anlamak üzere arkasına dönünce suyun son damlalarının dökülüp bitmekte olduğunu görür. Gördüğü şey yalnız bununla da kalmaz. O iki külhaninin, keyiflerinden yerlere yatıp kasıklarını tuta tuta gülmekte olduklarını da görür.

O kadar güçlkle yokuşun üst başına vardıktan sonra fiçinin musluğu açılıp içinde bir damla su kalmamış olduğunu görmek, hele şu felâketi yapıp da başarılarından dolayı birkaç adım geriden çatlama derecesinde kahkahalar salıveren o iki insafsızın alaylarına uğramak insana ne kadar ağır gelir.

Biçare kocakarı bu felâket üzerine eşiği durdurup aşağıya doğru akıp giden sulara kendi gözyaşlarını da sessizce akıtmağa başlar.

Külhanbeylere karşı hiç bir şey söylemeyip yalnız üzgün bir bakışla baktıktan sonra eşiğin başını yine yokuş aşağı çevirir, fiçiyi yeniden doldurmak üzere geri döner.

Kocakarının bu bakışı iki külhanbeyi üzerinde bir yıldırım etkisi gösterir. O anda ikisi de gülmeye son verirler. Zavallı kadının gösterdiği bu sabır ve metinlikten o kadar mahçup olurlar ki, utanma, arlanma ne olduğunu bilmeyen bu iki yaratık, utançlarından birbirinin yüzüne bakamaz olurlar.

İçlerinden biri der ki:

— Ben bu muzipliği yapacak değildim ya buna sen sebep oldun...

— Hayır, buna sebep sensin!

Böyle sensin, bendimden başlayan konuşma sonunda şiddetli bir kavga olur. İkisi de boğaz boğaza gelirler. Kocakarı yeniden fiçiyi doldurup da döndüğü zaman bunların her ikisinin de, yüzleri gözleri kan içinde, bir tarafa serilmiş olduklarını görür. Yanındaki küçük maşrapaya, fiçiden taze su doldurup,

hiddetlerinin şiddetlerinden bayılmak derecesine gelmiş bulunan bu iki azgın delikanlının yüzlerini gözlerini yıkar, skalların başlarına getirmeğe çalışır. Yaptıkları kötülüğe karşı kocakarıdan böyle bir iyilik görmeleri bunları o kadar duygulandırır ki duydukları bu pişmanlık kendileri için en büyük ceza yerine geçer.

KANIMIZI EMENLER

Sıcaklar başlıyor. Eski takvimler «hareket-i haşerat» diye yazarlardı. Bu terkip eskidi. Şimdi galiba «böceklerin hareketi» denecek... Eskiler tü kaka olalı yenilikler hoşta gidiyor. O zaman ne denileceğini gelecek nesil düşünsün! Hep yenilikler, kısa etek, uzun etek, dar pantolon, bol pantolon modasını andırıyor. Bollanmanın sonu darlanmadır. Falcılığa gerek yok. Gerçek apaçık görünüyor. Her işimiz bir dönüp dolaşmaktan ibaret...

Eski dil ustaları «haşerat» ın tekili «haşere» yi kullanmaktan vaz geçmişler. Niçin? Bu soruya karşılık yetkisi sayın dil kurumunundur. Sayın diyorum, ama ihtiyarlayamadı ki... Arkadan gelenlerin uzun ömürlü olmasına dua edelim...

Böceklerden söz edecektim, nasıl oldu da kalem başka bir yola saptı? Eskiler besbelli «haşere»yi cemiyetsiz bularak bütün «müezziyatı» haşerat kumkuması altında toplamak istemiş. «Müezzi», sözlüklerin tariflerince eziyet veren anlamına imiş. Bu deyim, bizi her inciten şey için söylenebilirse de haşerat çerçevesine daha neler sokulmaz...

Bu inciticilerin kanatlı, kanatsız çeşitleri saymakla bitmez. Sivrisinek, tatarcık — Tatara benzer neresi vardır, bilinmez ki — , kene, hain yapıştığı vücuda gömülür. Anlayana sivrisinek sazmış. Ben bu zariflikten yoksun olduğumu açıklamaktan hiç sıkılmam.

Bunlar böceklerin havada gezen bölüğüdür. Bir sineği üç dört bin defa büyültürseniz uçağa benzer bir biçim alır. Bombaları yoktur ama emdikleri vücudu ateş gibi yakıp kabartırlar. Kendilerine kanun yoluyla bir ceza verilemez. Hepimizin kanları onlar için mubahtır. En müthiş hastalıkları bize aşıladıktan sonra semirerek sazlarını çala çala cümbüşlerini sürdürürler. Bir sivri sinek, insan öldürmekte en yabani büyük canavarlardan daha müthiştir.

Yeryüzündeki böceklerden öncelik ve seremoni sırasıyla ilkin hangisi gelir? Bazı evlerde felâket şeklini alarak insanları en çok tedirgin edeni tahtakurusudur sanırım.

Bu böcekten canı yanan Bektaşî, iki elini yaradana kaldırarak:

— Ey Allahım, bunu yarattın, ama ezip de bir kere koklamadın mı?

Şikâyetiyle haykırmış. Ne âlâ... Bektaşî olmak, Allaha ve kullara karşı kabaca her itirazda bulunmak için bir mazerettir. Gerçekten, tahtakurusunu yaratanın estetik bir övünmeye hakkı olabilir mi?

Böcek bu pis kokuyu bizim kanımızdan mı alıyor? Şüphesiz. Çünkü başka şey yediğini gören yok ki... Bu minimini canavarın ufacık tefecikliğine bakıp da kana susamışlığını önemsememeye gelmez. İnsan oğlu açtığı sonsuz savaşında dünya yüzünden henüz onun ırkını kesmeyi başaramamıştır.

Üç dört ay durur. Sırtı karnına yapışır. Ölmez. Eğer oruç tutmak bir sevapsa bu böceğin cennetlik olduğuna iman etmeliyiz. Bir de kanlı canlı bir insan vücudunda kendine bir şölen sofrası kurarsa doymak bilmez. O takır takır böcek, yarım dakika sürmeden cüssesince kırmızı bir tulum olur. Dokunan eli kana boyar. Açken çabuk koşar. Kurnazdır. İğnesini batırdığı bir bedende bir hareket hissederse hemen bir kıvrımın arasına saklanır. Tutmak isterseniz usta bir hokkabaz gibi parmaklarınızın arasında sır olur. Durup dururken ensenize bir iğne batar. Yanan yere hemen el atarsınız. Bir şey yok... Ceketinizi, yeleşinizi çıkarır, iç fanilânıza kadar soyunursunuz, o üzerinizde saklanacak yeri sizden iyi bilir. Tetik caniler gibi ender olarak ele geçer.

Mösyö Costier böceklerden söz eden bir kitabında şöyle bir fıkra anlatıyor:

General de Galife, bir kışlayı gezerken askerden sorar:

— Bir şeyden şikâyetiniz var mı?

Şu cevabı alır:

— General hazretleri, yiyip içmemiz yolundadır. Yalnız bir şeyden şikâyetçiyiz. Kışlada tahtakurusunun çokluğundan pek tedirginiz.

General kaşlarını çatarak:

— Tahtakurusu mu? Nasıl seymiş o? Göstersenize bakayım...

Erler bu emri derhal yapmaya koşarak bir bardağın dibinde semizlerinden bir düzine kadar getirirler.

General, böceklerin üzerine su doldurarak bardağın içindekileri birkaç yudumda hemen diktikten sonra:

— Her biriniz işte böyle benim gibi yapmış olsaydınız, kışlarınızda şimdiye kadar tahtakurusundan eser kalmazdı, demiş.

Hep bulantıya tutuldunuz sanırım. Bu içkisini takdir ederek şimdi general cenaplarına afiyet olsun diyebilecek miyiz? Tahtakurusu güya kendini yiyeni yemezmiş!

Erlerin, askeri mida nizamnamesinde yeri olmayan bu emre boyun eğerek generali taklit edebileceklerine hiç ihtimal veremiyorum. Böcek bizi yer ama onun midesinde mundarlaştan kanımızı biz tekrar kendi özümüze karıştıramayız.

Böcekler protoklunda pireyi ikinci getiriyorum. Bunun iğrenç kokusu yoktur ama hançeri keskindir. Mikroskopun altında hortumuyla file benzer. Ele avuca girmez. Birinci sınıf akrobatlardandır. Bunun ötekinden daha kötü bir huyu, üzerimizde mesken tutmasıdır. Gövdelerimiz onun için her ihtiyacı sağlayan bir yeryüzüdür. Yerler, içerler, çiftleşirler, yumurtlarlar... Bazan kuytu yerlerimizde çift çift hafiften gezinti yaparlar... İçimiz kikişir ama her yerde soyunup da bu asalaklardan kurtulamayız ki...

Kadınlarca tandırnameden gelme olacak bir söylenti vardır. Güya pireyi çabuk yakalayan hanımlar kocalarını da kısıvrak tutarlarmış... Benzetmede incelikten çok gariplik var. Bu kısıvrığın nasıl bir poz olacağını tahminde yanılanlar olabilir.

Koyunlarımızda, sinelerimizde beslediğimiz bu evcil böceklerden bir teki daha kaldı. Bu iğrenç yaratığın adını söyleyerek yazımın saflığını büsbütün bozmaktan çekiniyorum.

Ne yapalım, Cenabıhak onların rızıklarını da bizim sırtımızdan vermiş... Onlar bizi yiyorlar, ama biz neler yemiyoruz ki... Men dakka dukka. Meseleyi adaletle çözümlmek için hayvanlar arası bir jüri kurulsa biz insanlar, kuşkusuz, davayı kaybederiz. Gücümüzün yetebildiği bütün yaratıkları iştahımıza kurban ettikten sonra biribirimizi yemekten de hoşlanmıyor değiliz...

KARINCALARLA SAVAŞTAYIM

Bu tuhaf başlığın önünde belki kopacak kahkahalar vardır. Kahramanlığını denemek için aramış, taramış da bu minicikleri bulmuş alayıyla savaşımı küçümseyerek dudak bükmezsiniz. Doğada gözlere görünmez en küçüklerinin, en büyükleri devirdiklerini mikroskoplar dehşetle gösteriyor. Bu karıncalar savaşında zafer hangi tarafın lehine dönecek? Bunu kolayca kestirilir bir açıklıkta sanmamalı. İnsanın zekâsı ve beden gücü bu böcekleri hemencecik yenmeğe yetmiyor. Ben bir kişiyim. Onlar milyarları geçkin. On binini tepelerken karşıma sayısız bir ordu daha çıkıyor. Natüralistlerin saygıyla yaşamlarını inceledikleri bu hayvancıklardan ne istiyorsun? Bu haklı soruya vereceğim karşılığı da haksız bulmayacağınız sanısındayım.

Savaşı sadece hakka saldırma zamanında korunma zorunluğu meşru sayarım. Saldırgan savaştan nefret ederim. Hareketleri salt içgüdüye bağlı bu hayvancıklarla bir saldırmazlık anlaşması imzasına imkân olmadığını söyleyeceksiniz. Doğru ama biz evlerimize, bahçelerimize meyva, sebzelerimize musallat olan böceklerle tabii bir beslenme hakkı vererek hoş geldiniz, rızınıza buyurunuz, karnınızı doyurunuz demiyoruz. Türlü aletler, zehirli ilaçlar, şırıngalar, tozlarla yok edilmelerine girişiyoruz. Onları zararlı böcekler adı altında öldürülmeleri mubah müthiş düşman sayıyoruz.

Karıncalar kararınca derler. Bu sözle onları hiçe saymak istiyorlar. Yaptıkları zararlar cüsseleri oranından çok büyüktür. Bu hayvanlar kendi aralarında da savaşçıdırlar. Ordu orduya savaşır. İnsanı da ısırırlar. Zehirli cinsleri de vardır Üşüşükleri bazı canlı hayvanların vücutlarında tehlikeli yaralar açarlar. Öldürünceye kadar kemirirler. Filler, boğalar, büyük yılanlar o korkunç büyüklükleriyle bu küçücüklerin saldırılarına karşı pek zavallı kalırlar.

★

Yazın bir öğle üstü balkona çıktım. Birden bire şaşırdım kaldım. Karıncadan basacak yer yok. Dalga dalga kaynaşan siyah bir halı üzerindeyim Her adımında binlercesi eziliyor. Bu istilâya sebep ne? Çevremi gözden geçirdikten sonra bu sebebi

anlaçım. Evin boyalarını yiyorlar, kaplama üzerindeki ek yerlerinin macunlarını açmışlar. En ufak çatlakların aralarına dolmuşlar. Binanın yöresinde parça parça peyda olan lekelerin altından yenmiş boyaların kuru tahtaları görünüyor. Ben şaşarak bu incelemede bulunurken topuklarımdan doğru vücuduma keskin iğneler batmağa başladı... Yalnız evi değil, beni de yiyecekler. Yerdeki canlı kraliçe erleri hep birden üzerime çullanırsa bittim gittim. Semiz, yağlı, körpe bir adam olmakla birlikte onlar için pek de fena bir sabah kahvaltısı değilim. Karıncaların diri diri insan yedikleri faciasını hiç bir tarih sayfasında okumadım ama dünyayı saran savaş havası garip bir gizli kuvvetle onları da bu cürete kadar vahşilendirmiş olabilirdi.

Tepinerek evdekilere haykıрмаğa başladım:

— Orada kaç kişiyseniz dolu kovalar, süpürgelerle hemen imdada koşunuz. Ev karınca baskını altındadır. Dişlerinin ilk kuvvetini bende deniyorlar. İştahları korkunç, biraz gecikerseniz vücudumdan bir kısmını yenmiş bulacaksınız.

Genç ihtiyar üç kadın su dolu kovaları, koca süpürgelerle yetiştirdiler.

Kadının biri hayretle bağırdı:

— Aaa, bu ne kıyamet? Heybeliada'da ne kadar karınca varsa bizim balkona toplanmış? Hayırdır inşallah...

— Aman sus, dedim. Bunun hayır neresinde?

Bir başkası da şu hikmeti savurdu:

— Süphanallah, düğünleri var galiba!

Can acısından gelen bir hiddetle bağırdım:

— Saçmalamayınız. Burda düğüne, derneğe benzer şenlik yok... Hücum ettikleri yerlere baksanıza... Evi, boyaları aşınmış kırk yıllık keleş binalara çevirmişler... Benim bacaklarımı da çiçek çıkarmışa döndürdüler.

İhtiyarı da şu hezeyanı savurdu:

— Belki nümayişleri, mitingleri, konferansları var... Belki beyleri nutuk söyleyecek...

Ben:

— Daha neler, kuzum? Bunlar da mı siyasete karışmışlar? Üçler paktına girerlerse karadan Britanya'ya hücum işi oldu bitti demektir!

Bir başkası.

— Amanın, amanın baldırlarıma çuvaldızlar saplanıyor!
Ben:

— Hadi, durmayınız. Süpürgeci alayı bu kara orduyu balkondan aşağı akıtmalı...

İhtiyarı:

— A Beyefendiciğim, yeri temizlemeden önce sizin üstünüzü süpürelim. Pijamanızın boyunca yol yol oluk olmuşlar. Bakınız yakanızdan içeri dalyorlar.

Bu uyarmanın sonunda arkamda da bir avazlama oldu. Ense kökümüne kızgın kıvılcımlar gömülüyordu.

Üstüm süpürülürken ihtiyar kadın şöyle söylüyordu:

— Rabbim bunların gıdalarını böyle vermiş. Parayla satın alamıyacaktılar. Hırsızlıklar yapamıyacaktılar. Açıktan açığa üşüşüp istediklerini hiç bir buyruk tanımadan yiyecekler...

Ben:

— Arılar, karıncalar daha birçokları tam komünisttirler. Yuvularına taşıdıkları erzakı ortaklaşa yerler. Ama bu güzel huylarını kutsal sayarak biz onlara şekerin, unun, pirincin kaplarını açarsak geriye zırnık bırakmazlar. Biz insanlar kendi aramızda uyuşamıyoruz da bir de onlarla mı ortaklaşa yaşayacağız? Her gün milyonlarca zararlı böcek, mikrop nasıl öldürülüyorsa bu karıncaları da aynı yük etme işleminde tutmak zorundayız. Karınca kendi çevre ve yuvasındaki doğal hayatında karıncadır. Meskene hücumla boyaları kemirmeye, vücutlarımızı dalamaya kalkışınca düşman, küçük büyü her ne boyda olursa olsun karşı karşıya savaşçı durumuna girmiş oluruz. Ve savunma durumunda mazeretli sayılırız. Her zararlıyı öldürünüz diye Arapça bir söz vardır. İşte fetvayı verdim. Bunun günahı yoktur. Her insanlık gereğinde olduğu gibi insafa göz yumarak işinizi görünüz.

Önce bu kadar cana nasıl kıyılır yufka yürekliğiyle tereddüt gösterdiler. Ama sonra vücutları haşır haşır haşlanınca bu can acısı onları gayrete getirmekte benim sözlerimden çok etkili oldu. Suyu basar, süpürgeyi çalarken acı haykırımlarla söyleniyorlardı:

— Aman yarabbi, bilemezdik. Ne müthiş haşeratmış bunlar... İnsanı akrep gibi sokuyorlar. Kocaman iğneli cinsleri, küçük sinsileri, kanatlıları da var.

Bu fıkır fıkır kaynaşan siyah istilâdan evi, vücutlarımızı kurtarmak işlemi başladı. İlk tahminimizde aldanmışız. Öyle dört beş kova su, bir kaç süpürge vuruşuyla başa çıkılacak bir iş değilmiş bu... Üzerlerine kovalar boşaltılarak süpürgelerle balkondan aşağı akıtılanların yerine bir kaynaktan fışkırır gibi çarçabuk yeni bir ordu daha saldırıya geçiyordu. En çok balkonla binanın ek yerinden kaynaşıyorlardı. Yarım saatten çok uğraşıldı. Bu sayısız böcek ordusunun hakkından gelememek üzüntüsüne kapılacak dereceye düştük. Çünkü çamlığın bütün karıncaları balkonun alt kaplamalarından akın halinde bir yol açmışlardı. Saldırıyı durdurmak için bir Maginot hattı kurmayı düşündüm.

Düşüşünü imkânsız gösteren, büyük önemi aylarca kulaklarımızı dolduran bu istihkâm Fransızlara yaramadı. Belki bu velveleli şöhretin maneviyetinden karıncalara karşı faydalana bilirdim. Gardroba saklı beş altı kilo naftalin vardı. Hemen getirttim. Kaynak yerinin önüne aşağı yukarı üç buçuk metre uzunluk, yirmi beş santimetre enliliğinde beyaz bir set çektim. Saldırıcular bu zehirli tozun içine dalar dalmaz sersemleyerek bir iki debelenmeden sonra artık kımıldayamıyorlardı.

Ününden manen yardım dilediğim bu zehirli savunma hattı saldırıyı durdurdu. Beş on dakika bu beyaz istihkâm siyah ordunun verdiği sayısız kayıplarla kapkara kesildi. Diri kalan İtalyan ruhlu karıncalar gerisin geriye kaçıyorlardı. Balkon istilâdan temizlendi. Bu üstünlüğün verdiği neşeyle açılır kapanır sandalyeye kuruldum. Bir zafer kahvesi ısmarladım. Aç dişlerinin iştihâ hırsını evden sonra vücutlarımızda deneyen bu cüretkârların şimdi önüme serilmiş cesetleri karşısında yudum yudum kahvemi içerken kendimi Dara'nın mücevher tahtında sanmak gururuyla şiştim. Ben bir devdim. Çevremde evren ufak tefek bir karınca dünyası kesildi. İskender'in, Napoleon'un tattıkları yenmek zevkinin azametinden bu bir damla mıydı?

Hayatın sürdürülmesi yenmek, yenilmek kanunu üzerine kuruludur. İnsanın insanla olan işlemlerinde alttan alta bir savaş gizlidir. Bu sürekli kavgada yenerek yaşıyoruz. Yenilerek ölüyoruz. Doğada adalet yoktur. Bu kavramı insanlar bir zorunluk yüzünden kurmaya çalışıyorlar. Hakla kuvvetin ebedi

düellosu bu çarpışmadan çıkıyor. Hak gözetmek kaygısında çok uzak, ezerek, çiğneyerek işleyen duygusuz bir hayat dolusunun çarkları arasındayız. Adalet sözü toplumu oyalayan, mi var, cismi yok lüks bir Anka durumunda kalıyor.

Bir haksız, sırf kuvvetinin öfkesiyle bir haklıyı ezer. İnsanlık, seyirci kalmanın cezasını çekiyor. Çünkü adil insanlar ancak kendi çıkarlarına uygun sandıkları adaletleri yapmakla meşguldürler.

- Hasan, para tutar mısın?
- Sorduğun şeye bak! Ulan, ben Kalû - belâdan beri öyle şey tutmam.
- Hangi zamana Kalû - belâ derler? Bilmem.
- Onu ben de çakmam.
- Bilmediğin haltı ne karıştırıyorsun?
- Bilmedikleri haltları karıştıranlara bir ceza olmadığı için... Şimdi bu boş lâfları bırak, dolusuna bakalım. Tirilim, tiril. Bunun bir çaresini düşünelim.
- Ulan, onun çaresini bilsem ilkin kendi sineme merhem vururum.
- Ne yapalım, söyle...
- Her boyayı boyadık.
- Fıstıklısı kaldı.
- Hangisi o?
- Sokak ortasında adam soyamak.
- Bize soyulacak enayi ne kadar hımbıl olsa, işte o aradığınız adam benim, diye gelip kendisini tanıtmaz Onu arayıp bulmalı.
- İşimiz ne?
- Bu sanat için de birkaç şey gerek.
- Nedir Onlar?
- İlkin büyük bir cesaret.
- Aç kalınca insana cesaret gelir. Sonra?
- Revolver, bıçak gibi yakıcı, kesici, korkutucu şeyler.
- Bende bir sustalı çakı var.
- İşe yarar mı?
- Ne diyorsun? Mandayı öldürür. Dört beş defa insan vücuduna girmiş netameli şeydir. İşte bu aletle işe başlayalım.
- Ulan, öyle bir söylüyorsun ki lâfını duyan hırsızlığı meşru bir sanat sanır.
- Ne sandın ya? Hırsızlık en meşru sanatlardan biridir. Çünkü adale ve zekâ kuvvetleridir. İnsanların adale kuvvetlerine daima üstün gelirler.
- Oh, işte bunu bilmiyordum, nasıl?
- Her kazançta mutlaka birkaç türlü hırsızlık vardır.

Bunlara kâr, hisse ve daha başka çeşitli adlar verilir. Bu adlar altında çalıp çırpma örtülür, gizli kalır. Ve sonra zekâ kuvvetine, bilek kuvvetine sahip olanlar, türlü şeytanlık ve hilelerle bilenmiş bulunan, kendilerinden zayıf olanları haraca keserler. Zayıflar, âcizler, beceriksizler, ahmaklar hep okkanın altına girerler. O işini bilip de yakalanmadıktan sonra hırsızlık daima meşrudur. Meselâ şimdi karşımıza bizden güçlü biri çıkıp da bizi soysa, biz bağırsak, çağırsak, kimseye duyaramasak, bizden aldığı şeyler o hırsıza mal olur. Çünkü kazanılmış her mal için onu koruyacak bilek ve zekâ kuvveti gerekir. Bu kuvvetler kimdeyse mal onun olur.

- Demek sen fetvayı böyle veriyorsun?
- Hay hay...
- Demek bu gece işe başlayalım?
- Başlayalım.
- Tutulmazsak çaldıklarımız bize mal olur, öyle değil mi?
- Şüphesiz.
- Bu maksatla gece sokağa çıkanlar, تنها yollarda doluşmağa başlarlar.
- Ahmet arkadaşına der ki:
- Hasan, sustalı çakı yanında mı?
- Elbette...
- Ver, şunu bir muayene edeyim.
- Ahmet çakıyı elinde birkaç defa evirip çevirdikten sonra:
- Arkadaş, biz senin fetva verdiğin bu meşru sanata çıktık amma, bizim bu işle hiç alışkanlığımız yok. Buna biraz idman ister.
- Peki, yapalım. Nasıl olacak, söyle?
- Şimdi ben hırsız olurum, sen de soyulacak adam. Ceperindeki alman için ben senin üzerine çullanırım, sen de vermemeye çabalarsın.
- Ahmet, arkadaşından gelecek cevabı beklemeden onun üzerine atılır, sustalı çakıyı boğazına dayayarak:
- Çıkar paraları...
- Birden bire neye uğradığını pek anlayamayan Hasan:
- Yok.
- Nasıl yok? Ben şimdi bulurum.
- Hasan bu baskının altında debelenerek:
- Ulan, çakıyı çek, şimdi boğazıma girecek...

— Elbette girecek. Çıkar paraları.
 — Ulan, çekil üstümden, sahiden gibi yapıyorsun.
 — Şaka mı sanıyorsun, hayvan? Çıkar...
 — Ne çıkaracağım?
 — Dün Çarşıkapı'da zavallı bir köylüden dolandırdığın on bir lirayı.

— Kim demiş onu?
 — Ben diyorum.
 — Vallahi aslı yok!
 — Aslı var mı, yok mu, şimdi anlarsın...
 Ahmet kuvvetli iri dizini Hasan'ın göğsüne bastırarak, bütün ceplerini taramaya başlar.

Hasan boğuk boğuk:

— Yapma, gıdıklamıyorum!
 — Gebersen bu gece seni soymadan bırakmam.
 — Şaka yetişmez mi?
 — Ne şakası ulan?

— Vallahi çakımın ucundan boğazım yaralandı.

Yenen yenilenin en derin cebinden cüzdanı çekip alarak:

— Zayıf ve miskin malı, kuvvetli ve zekindir.

Hasan, sıkılan boğazının boğuk sesiyle feryada başlar:

— Can kurtaran yok mu?

— Yok... Hırsız yakalanmadan kaçarsa çarptığı şey ona kalır.

Ahmet, Hasan'ı pek hırpalamış, hamur gibi bir halde bırakıp elinde cüzdanla kaçarak bağırır:

— Malı koruyacak bilek ve zekâ gücü gerekir. Bu kuvvetler kimdeyse mal onun olur...

Hasan, kendini toplamaya uğraşarak:

— Paramı çarpıp da nereye kaçıyorsun? Alçak hırsız...

— Becerebilen için hırsızlık en meşru sanatlardan biridir.

Çalan galip, çaldıran miskindir...

— Vallahi seni yakalatırım.

— Zekâ gücü insanların adalet kuvvetlerine daima üstün gelir. Âcizler, ahmaklar, hep okkanın altına giderler.

— Hezeyan... Hezeyan...

— İşte, ukaladan çok insanlar da böyle senin gibidirler.

Çıkardıkları nazariyeler, verdikleri hükümler, kendi aleyhleri-ne uygulanınca yalvarıp yakarmağa kalkarlar.

DÖŞEKTEN BİR SESLENİŞ

Efendim, sonunda tutuldum. Ama gözleri elâya değil. Anladınız... İspanyol hastalığına. Tutulmayanları imrendirmel gibi olmasın, benimki pek safalı ve şairane oldu.

Grnada'da mı? Elhamra sarayında mı? Dünyaya akın yaparak İspanya'nın bir tarafını sakatlayan, XIII. Alphonse'un bu cilveli sevgilisi beni ateşli kucığına çekmek istedi. Ondaki İspanyol yosmalığı bende ki romancı kafası denk geldi. Biribirimizi kavradık, zaten gelmesini bekliyordum. Nazeninim bana geç geldi ama pir geldi.

Biribirimize nasıl çattık, anlatayım:

Cumartesi sabahı yataktan neşesiz kalktım. Ama birkaç saat bu nazlının gelişile tutuşacağımı bilmiyordum. Dakikalar geçtikçe kanıma sıcaklık, sinirlerime gevşeme, beynime bir uğultu yayılıyor, gittikçe iştah da sönüyordu. Öğle yemeğinde ne olur ne olmaz diye yoğurttan başka bir şey yemedim. Gün yarısından sonra şakacı bir el tüylerimi ürperterek bedenimi dolaşmağa, affedersiniz tatlı tatlı içimi gıdıklamağa başladı. Gitgide cilvesini azıttı. Kulunça okuyan üfürükçüler gibi eklemlerimi insafsızca ezerek ara sıra beni bağırtıyordu. İkinci üstü bütün ateşle beni sardı. Şezlonga uzattı. Ama söyleyeyim ki, kâfir şey... Bunun işvelerine karşı gelmek her çürük vücudun harcı değil... Avuçlarımın içine birer yumurta koyaydılar beş dakika sonra hazır lop olurdu. Vücudumda duyguların henüz pişiremediği bazı yerler kalmışsa onları kıvamında kavurdu. Şimdi iase ekmeklerinden çok pişkin bir adam oldum.

Gözlerim biraz aralandı. Gördüm, lambalar yanmıştı. İkindiden yatsıya nasıl geçtiğimi bilmiyorum. Baş ağrısıyla bütün damarlarımdaki yüksek çarpıntıdan çok takatsızdım. Dakikada nabızların vuruşu yüzü geçkindi. Vücudu öyle dayanılmaz bir sıkıntı sarıyor ki ne tarafınıza yatsanız kaslarınıza işkence kemiklerinize beş saniyecik yeni bir durum beğen-dirmek mümkün olamıyor. Başka türlü yatışta rahat düşünülerek bir yandan öbürüne durmadan dönüyor, çırpınıyorsunuz...

Tesadüf olacak, bir de iyi piyano çalan bir misafir vardı. O da yirmi gün önce İspanyol'un saldırısına uğramış. Gözlerimi açtığım zaman biraz bana doğru eğilerek:

— Affedersiniz muharrir bey, saçmalıyorsunuz...

Dedi. Ne söylediğimi sordum. Yanımdakiler hep birden gülüştiler:

— Okurlarınızın karşısına çıkacak dilden sözler değil...

Cevabını verdiler. Misafir elini şakağıma uzatarak:

— Vah zavallı Rahmi, Karaköy fırını gibi yanıyor...

Deyince her şeyden tiksinen hasta burnuma derhal ağır bir paça kokusu yayıldı. Piyanist bey alayımı sürdürerek:

— İspanyol hastalığı seni tuttuğuna çok hata etti. Çünkü birkaç gün Nuruyezdan'ı, Vicdan'ı, Zişan'ı (*) bırakıp onunla uğraşacaksın. Kaleminin dedikoduculuğuyla o nazenin iki gün sonra bütün İstanbul halkına rezil olacak...

Ateşin şiddetinden yine birden bire kendimi kaybederek sayıklamağa başlamışım. Babalı Araplar gibi sözlerime yine kendim cevap vererek gûya İspanyol ile atışıyormuşum. Onunla ettiğim mücadeleyi, kendime geldikten sonra bana anlattılar. Aramızda şöyle bir konuşma geçmiş:

İspanyol — Gıdasızlıktan kanları zayıflayanları götürüyorum. Dikkat et. Zeytin ekmekle çalışan yazarları fikirce yüksek ama beslenmede düşkün edebiyatçıları, şairleri temizleyeceğim...

— Aman etme. Basın Kanunundan kurtulanlara şimdi sen mi kıyacaksın? Zavallılara pek acırım. Suçları ne?

— Kötü beslenme yüzünden saçmalıyorlar. Beceriksiz, bilimsiz, hatta dilsiz çorak yazılarla, vezinsiz şiirlere dayanamıyorum. Rakı pahaya çikali eskisi kadar istim tutamadıkları için kalemlerinde neşe kalmadı. Kafaları şirket vapurlarının solugan makineleri gibi kuvvetsiz, ahenksiz işliyor.

— Bunların iyi karın doyuranları yok mu?

— Var, ama onların birer ayakları matbaalarda, öteki mübarek kademleri önemli devlet dairelerindedir. Yedikleri filetoyu, bifteği, böreği iyice şarap ve şampanya ile sularlar. Beylik sözlerden başka iyiliğe ve kötülüğe dair ne çene kimildatır-

(*) Romancının o sırada yazmakta olduğu Son Arzu adlı romanındaki kahramanları.

lar, ne kalem... Bunun için memleketin yüksek tabaka düşünürleri sayılırlar... En çok glandorit (ur) yapan şeyin doğru söz olduğunu görmüyor musun? Takım takım Türkçüler ortaya çıkıyor da niçin meydana bir de doğrucu çıkmıyor?

— Bugün zeytin ekmek yiyen yazarlar da bu yüksek tabakaya çıkmağa uğraşıyorlar. Memlekette başka meslek var mı? Üzüm üzüm baka baka kararır. Hepsinin kulakları kırıte... Ağızları havada, eyyam kolluyorlar. Rüzgâr hangi yandan sert eserse fırıl fırıl o yöne dönüyorlar. Denklemli kalem kullanıyorlar. Bu kıtlıkta o zeytin ekmeği kaybetmek tehlikesi de var.

— Bu zavallılar memurlar lokantasından faydalanamıyorlar mı?

— Hayır... Ara sıra bir basın haşlaması onlar için yeter!

— En çok hoşuma giden şey, bunların birbirine meslek uyarınca aşağılayarak haykırımlarıdır.

— İçlerinde mesleksizleri yok mu?

— Hâşa... bir tane bulsam basının ibret levhasına çelenk gibi takacağım...

Bu sırada humma ateşiyle gözümde memleketin özel hayatında bazı acayip sahneler görünmeye başlamış. Sormuşum:

— Ey, o nedir? Yazarın biri yazıhanesinin üzerine Frenkçe bir kitap açmış... Önünde saçlarını yolarak dövünüyor!

— Anlayamadın mı?

— Hayır...

— Bu zamanın edebiyatçılık sefaletlerinden bir levha...

— Kuzum İspanyol, anlat... Senin ateşinle bende çabuk kavrama kalmadı.

— Fransızca cümlelerin önünde gördüğüm o adam şehrimizin tanınmış edebiyatçılarından. Kitaplığında para eder ne kadar kitap varsa aklıktan hepsini birer ikişer satmış. Bu arada sözlüklerini de elden çıkarmış. Şimdi çeviri yaparken rastladığı zorlukları çözümlemekten âciz kaldığı için çırpınıyor.

— Vah zavallı... Ya şu öteki? Saçlar taralı, eller eldivenli, suare kıyafetinde yazan kim?

— Yeni edebiyatçılardan...

— Ama üç saattir tek bir deyim üzerinde yorulduğunu görüyorum. Ne müşkülpesentlik?

— Aman susun, «müskülpesentlik» demeyin. Şimdi kanı na dokunur. Düello için, eldivenini çıkarır, suratına atar.

— Neden?

— O şık giyimli edebiyatçı yalın Türkçe yazmağa uğraşanların en yaşlısıdır.

— Saatlerden beri bir kalıba dökemediği o tek deyim nedir?

— «Sui istimal» i yalın bir biçimde anlatmak için didiniyor, kafasını alt üst ediyor, başaramıyor.

— Bu, o kadar zor mu?

— Fransızca «abus» sözcüğünü Türkçeye çevirmek zorunda kaldığını zaman ne yaparsınız? Terkip kullanılması yeni edebiyatçılar arasında şiddetle yasak. Bundan ötürü «sui istimal» diyemezsiniz. Sözcüklerin Arapça, Farsça olmasından pek söz edilmez, yalnız terkip yapılmıyacak...

— Kolay... Benzerlerine uyarak hareket ederim.

— Nasıl?

— «Halet-i ruhiye» ve benzerlerini bozup «ruh haleti» v. s. yaptıkları gibi ben de «su-i istimal»i «istimal-i su» biçiminde kullanırım...

— A, hiç olur mu? Dili «su-i istimal» işte buna denir.

— Olmazsa başka türlüünü bul bakalım...

— Kitap dolu bir binanın içinde iki kişi kavga ediyor. Orası neresi?

— Beyazıt Kütüphanesi.

— Onlar niye çekişiyorlar?

— Zaman azlığından dolayı yine kitaplarının çoğunu okutmuş bilginlerimizden biri uğradığı bir müşkülünü çözebilmek için Beyazıt Kütüphanesine gider. Hafızı kütüpten «Büyük Ansiklopedi» nin bir cildini ister. Hafızı kütüp okuyucunun eline, kırmızı kaplı koca bir kitap tutuşturur. O zat, bu cildin dışına, içine bakar, şaşkınlığı artar. Çünkü bunun, Londra kütüphanelerinden birinin bir fihristi olduğunu anlar. Aralarında şu konuşma olur:

— Ayol, bu ansiklopedi değil... Bir İngiliz kütüphanesi fihristinin ikinci cildi...

— Sen öyle sanırsın... Buraya dil bilen ne bilgin efendiler gelir. Bu cildi ellerine sunarım. Akşama kadar okuya okuya bitiremezler. Onun içinde neler vardır... Sen Frenkçe okumasını bilmiyorsun galiba... Gazetelerde, dergilerde, broşürlerde tutuşulan bahisler hep bu kitaba baş vurmağa çözümünüyor...

— A efendim, bu cildin içinde kitap adlarından başka bir şey yok...

— Ya ne olacaktı sanıyorsun? Bizde bahsi kazananlar hep kitap adı sayarak kazanırlar. En çok kitap adı haber verenler en bilgin sayılırlar. Bizim memlekette kitapların içini okuyanlar var sanıyorsan aldaniyorsun. Adlarından söz ettiğiniz eserlerin içindekilerden sizi kim imtihan edip de gerçeği anlayacak?

Memleketin iş ve kültür hayatına ait tabloların kahramanlarına karışarak humma sıkıntısıyla abuk sabuk söylenirken misafirim:

— Bu hastalığa musiki nasıl etki yapıyor?

Dedi. Piyanonun başına geçti. Birden, parmaklarının altında billûr gibi bir ses çağlayana fışkıрмаğa başladı. Bir şiddetlenip bir yavaşlayarak bu ses fısıkyesi yükselip yükselip tepemden aşağı bir göksel şiir duşu gibi dökülürken duygularım inceliyordu. Yine birden bire tempo değişti. Hızlandı. Şimdi beynim hafif bir fırtına gibi Kuryen'in «Santiago» valsine tutuldu. Havalanın bir uçağın ilk hareketlerini andırır tatlı sallantılar içinde varlığını salıverdiğim sırada karşıma, kulağımın yanı iri kıvrım zülüflü, halka küpeli, omzu atkılı, nar çiçeği fistanlı, gül ve güler yüzlü bir Endülüs dilberi çıktı. Beni valse davet ediyordu. Bütün humma ateşinin onun pek cazip iri gözlerinde parladığını gördüm. Demek tutulduğum oydu. Hemen beline sarıldım. Vals uçuruyor, onun gözlerinin büyüleyici ışıklarıyla önümüzde ufuklar açılıyor, açılıyor, açılıyor.

Bu valsten baygın düştüğüm vakit piyanonun perdelerine eşlik eden benden daha baygın bir ses «Carmen» den u parçayı okuyordu:

L'amour est l'enfant de Bohème
 Qui n'a jamais connu de loi
 Si tu ne m'aime pas, moi je t'aime
 Et si je t'aime, prends garde à toi

Sabahleyin gözlerimi açtığım zaman karşımda ne Endülüs dilberi kalmıştı, ne Carmen...
 Hummamı da birlikte alıp götürmüşlerdi.
 İspanyol hastalığı beni böyle sardı ve böyle bıraktı.

VARDA, İSPANYOL GELİYOR!

Bu kötü hastalığın başlangıcından, ilerleyişinden, sonucundan, tehlikesinden söz edecek değilim. Hekim edebiyatçılarımız, ilişkileri dolayısıyla bu görevi hakkıyla yerine getirdiler, biraz öteye bile geçtiler. Çünkü son haftada yazılan İspanyol tıbbi yazısında, bundan bir hafta önce yazılanlardan, kelimelerde biraz rötuş, biraz ileri geri alma ve ancak bir iki cümleden başka büyük bir fark görülmedi.

Bu usul, gazetecilerin eskiden beri izledikleri bir kurnazlıktır. Her hangi bir sorun aktüalite yani şimdilik çerçevesine girerse, geveleye geveleye ancak onun posasını çıkarırlar, ama dikkat ederseniz hep odur o...

Hep aynı kanaviçe üzerine işlenmiş malûm sözler...

Yetkili kişilerin yalnız başlık değiştirerek yazıdan yazıya tekrarladıkları sözleri bir de şimdi ben temcit pilâvı gibi ısıtıp ısıtıp ortaya korsam ne tadı olur efendim? Benim size anlatacağım olay, peynirli börek, şekerli simit olduğu gibi İspanyollu bir hikâyedir.

Hani ya bazan gökyüzü kapkara bulutlarla sıvanarak günbatımından iki saat önce gece oluveren kasvetli günler vardır. İşte öyle bir akşam. Bulutlardan yağmur yağmıyor, çatlak küpten su sızar gibi ince bir rutubet etrafa püskürtülüyor.

Ahmak ıslatan... Ah, bu şemsiye pahalılığında ne kadar akıllılar sırsıklam oldu? O da bir başka serüven...

Seyri Sefain'in hırdavat vapurlarından iki tane tıknefes, Köprü dubasında karın karına ince bir hırıltıyla uyuyorlar. Memur efendi kalkacaklarını haber vererek bunların düdüğü kordonundan çektiği vakit:

— Bırak, uykum var!

Diye ağlayan nezleli ihtiyarlar gibi beş dakika salya dökükten sonra ancak ses çıkarabiliyorlar.

Makine dairesinde iki kişi arasında:
 Kazanın hangi borusu istim kaçırıyor nevinden bir fısıltı... Tornistanı tammiş, değilmiş yollu tehlikeli bir iddia...

Ama varak-ı mihr-i vefayı kim okur, kim dinler? Kalabalık, çamurlu, kara bir nehir gibi bu ölüm beşiklerine akıyor, akıyor, akıyor... Güverte salonu ağzına kadar dolu. Alt kat kamara merdiveni basamaklarına kadar yine öyle... İnsan oturması değil, düzgün bir eşya istifi de değil. Biribiri üzerine yığıntı.. «Altında kalanın canı çıksın» sözüne tam canlı bir örnek...

Hava soğuk, dışarda titreyen titreyene. Ama alt kat kamara ellerde mendiller, gazetelerden, kitaplardan yelpazeler, halk buram buram ter içinde... Çünkü merdiven aralığı insan tıkaçlarıyla sımsıkı kapalı. Lombozlar açılırsa kapanmaz. Kapanırsa açılmaz... Islak elbiselerden kabaran hava, nefes, ter kokularına karışarak ağır bir koku beyninizi eritir. Kanınızı bozar, midenizi bulandırır.

İnsanlara temiz ahırlarda oturan hayvanların hayatına imrendirecek bir bezginlik verir. Bayılıyorsunuz, ölüyorsunuz, nezleyle, İspanyola, daha fenasına razısınız, dışarı çıkacaksınız. Üstünüz başınız yırtılmadan, kaba insanlarla kucak kucaga sürtünmeden, nezaketsiz sözler işitmeden ah belki de söğüşüp sayışmadan tıkdığınız yeri bırakıp gidemezsiniz. Barsakları davanıksız hasta insanlarda pantolon içinde gizli kalan ne kazalar olur bilseniz... Her dilden, «anne, artık dayanamıyacağım» ultimatolarıyla feryat eden çocukların şaşırان anneleri köşe bucak araştırırlar. Kedi kabahatini örter gibi minderlerle kapatılmış pisliklerin sayısını vapur müstahdemlerinden sormalı. Kamaranın havasını ağırlaştırıran bu pisliklerden masum yolcuların çoğu haberli değildir. O biçareler de ter temiz kadife minder üzerinde oturuyoruz sanırlar...

Salıntılı, bulantılı lodos havalarda yanı başınızdaki adam, midesinin içindekileri gürül gürül üstünüzden aşağı salıverirse kanunen bir şey gerekmez. Alışılmış bir şeydir bu. Ceza Kanununda yeri yoktur. Kusan da zavallıdır, üzerine kusulan da... Yapılan işde kasıt yoktur. O iğrenç serpintilerden korunsa da gözünüzün önünde, ayağınızın ucunda her an midenizi aynı ters işe zorlayan pis kokulu bir havuzcuk meydana gelir. Her yalpa yapıpta o size daha yaklaşır. Daha sürtünür, daha bulaşır. Ama nereye kaçacaksınız?

Ada'nın son postası kibrit kutusu sıkışıklığıyla doldu. Doldu. Son dakikalarda değil oturacak, ayakta sıkışarak dikilecek

yer bulunamıyordu. Ama kalabalığın ardı arkası kesilmiyor, halk yine biribirini çiğneyerek hücum ediyordu.

İskele alındığı sıralarda vapura üç delikanlı atladı. Üçü de tepeden tırnağa silâhlıydılar. Ama taşıdıkları silâhlar revolver, kama cinsinden değildi. Hepsinin cepleri yarımşar okkalık birer şişe, kutu balığı, peynir, francala, mandalina, fıstık ve başka mezelerle tıklım tıklım doluydu. Beyler yalnız oturmak için değil, rahat çakıştıracak özel bir yer arıyorlardı. Kahveciden bir şişe rakı, bir şişe su isteyecekler, bardaklardan, kadehlerden, çatallardan, meze tabaklarından boyuna faydalanacaklardı. Değirmi yüzlü, tıknaz Mehmet, narin, kara yüzlü arkadaşı Tahir Bey'e:

— Ne yapacağız, haydi üst kata çıkalım...

— Tentene yok, bir şey yok, bu rüzgârda bu İspanyol mevsiminde baca dibinde ben çivi kesemem...

Üçüncü bir arkadaşı, Arif Bey lâfa atıldı:

— Telâş etmeyiniz, biraz durunuz, vapur Sarayburnu'na açılsın, ben size تنها bir yan kamara bulurum.

— Tahir Bey, yan kamarası sayıklama birader, üç kişilik yere sekiz on kişi tıkmış... Vapurun içi öyle komple ki, helâlara girenler bile rahat soluk almak için dışarı çıkmıyorlar. Hem sana bir şey...

Tahir Bey göğsüne sert bir dirsek yedi. Vücudunun uğradığı sarsıntıdan sözünü tamamlayamadı. Bir kenara çekilip durmak ihtimali yok gibiydi. Herkes olduğu yerde kalmıştı. Arif Bey, kendinden iki adım ötede ihtiyar bir adamın omzuna dokunarak:

— Baba efendi, keyifler?

— Elhamdülillâh.

— Siz enfiye cümbüşlenir misiniz?

— Eyvallah evlât.

— Bana bir tutam lütfeder misiniz?

— Baş üstüne...

İhtiyar haylı zorlukla elini cebine soktu. Kutuyu çıkardı. Kapağını açarak gence uzattı. Arif Bey, bu siyah tozdan bir çimdik aldı. Bir küçük kâğıdın içine katladı. Cebine soktu. Onun enfiye kullanmak alışkanlığı yoktu. Kendisi pek şakacı, doğuştan artist bir gençti. Bu enfiyeden bir oyun çıkaracaktı.

Arkadaşları işi anlamak için merakla yüzüne baktılar. O gülererek:

— Şimdi görürsünüz, cevabını verdi. Biraz daha beklediler, Vapur, Sarayburnu açıklarında iri dalgalar üzerinde sallanıyordu. Arif Bey ağzını iki arkadaşının başları arasına sokarak:

— Ben şimdi bu kalabalığı bir burgu gibi delmeğe uğraşacağım. Arkamdan siz ilerleyiniz... Gerçekten Arif Bey, başıyla denizi yaran yunus gibi kalabalığı ite ite ilkin yerini değiştirdi. Sonra kalabalığın nisbeten daha az yoğun olduğu bir yere sokuldu. Üç arkadaş, yan kamaralardan birinin önüne kadar geldiler. Arif Bey kapı penceresini örten fes rengi perdenin aralığına gözünü uydurarak içeriye baktı. Eskilerden bir zat, biri sarıklı öteki samur yakalı iki kişi, bunların her dediklerine:

— Keramet buyurdunuz efendim. Yağcılığını yapan bir kaç genç oturuyorlardı. Arif Bey, arkadaşlarına:

— Siz burada bekleyiniz...

Dedi. Süklüm püklüm bir tavır alarak kapıyı açtı. İçeriye daldı. Kamarada oturacak yer yoktu. Hatta bir kişi de ayakta duruyordu. Arif Bey kapının yanına dikilip / zür dileyerek, içi titreye titreye:

— Rahatsız ettim, affedersiniz. Çok hastayım. Soğukta durmaktan korktum da... Orada oturanlar bu yeni gelenin hastalığını teşhis etmek için gözlerini kaygılı bir acelecilikle ona dikteler. Samur kürklü kelli felli zat:

— Ne zamandan beri rahatsızsınız?

Arif Bey gittikçe derecesi artan bir titremeyle cevap verdi:

— Deminden vapura girerken bir şeyim yoktu... Birden bire fırtınaya yakalanır gibi tutuldum. Bir titreme, aynı zamanda pek yüksek bir ateş... Yanıyorum... Donuyorum. Ne olduğumu bilmiyorum, dedi. Ve pek ustalıkla iki çenesini birkaç defa takır takır birbirine vurdu. Sarıklı adam, gözlüğü düzelterek, en etkili bakışlarını hastaya diktikten sonra:

— Evet, işte o hain hastalık... İspanyol... Gazeteler işte tıpkı böyle yazıyorlar. Allah korusun. Birden bire fırtına gibi gelirmiş... Ateş son derecede ve aynı zamanda titreme...

Kamaradakiler arasında «odur, değildir» iddiası meydana almaktayken Arif Bey cebinden mendilini çıkardı. İhtiyardan aldığı enfiyeyi ara sıra silkerek burnuna götürdü. Ortaya doğru geniş geniş bir aksırdı. İkinci kez aksırmak için gözlerini kapadı. Açtığı vakit kamarada kendinden başka kimse kalmamış olduğunu gördü. Arkadaşları oynanan komedinin farkına vararak içeri girdiler. Tahir Bey, zeki arkadaşının bu hızlı başarısını kutlayarak:

— Aşk olsun sana... Adaptasyoncu Darülbedayi heyeti bu muhteşem unvanın altına sığındığı günden beri böyle milli bir komedyaya oynayamadı.

Kahveci çağrıldı. Bir küçük tepsinin içinde, sözüm ona iki tabak meze, ekmek kırıntısı, üç ufak çatal, kadeh, bardak, bir karafa su geldi. Mehmet Bey tepsiye bir göz atarak:

— Şu takımın pisliğine, mezelerin enayiliğine bakınız. Bu kıtlıkta fareler bile bunlara diş dokundurmaya tenezzül etmezler sanırım...

Üçü de ellerini ceplerine daldırdılar. Top mermisi gibi yarım okkalık şişeler meydana çıktı.

— Hepimiz birden, neye davranıyoruz? Birini çektikten sonra ötekileri sırayla çıkarsak olmaz mı?

— Malûm a birader, okkası iki yüz elliye. Herkes kendi helâlinden...

Kapının anahtarını içerden çevirdiler. Pencerenin fes rengi perdesini aralıksız örttüler. Birincileri yuvarladılar. Kadehler kadehleri kovalıyordu. Üç arkadaş zil zurna olmak yolunu tuttular. Arada bir, dışardan kapının tokmağı da karıştırılıyordu. Ama içerden hiç aldırıyorlardı. Bir defasında yumruklandı, ses vermediler. Ama vuruşların şiddeti arttı. Yine sessizliği bozmadılar. Ama yumruk sahibi inadını ispat için vuruşlarına ağırca küfürler eklemeye de başlamıştı. O zaman Arif'i minder üzerine yatırdılar. Üzerine, tepesine kadar palto çektiler. Kapıyı açtılar, soğuktan morarmış iki yüz göründü. Gelenler içeriye ilk adımlarını atarken Tahir Bey ayağa kalkarak:

— Söylemek bizden, dinleyip dinlememek sizden. Zavallı arkadaşımız İspanyoldan yatıyor. Doktorun emriyle biz buraya getirdik. Bulaşmasını önlemek için kimseyi bırakmamamız da ayrıca tembih edildi. Söyliyelim de günah bizden gitsin. İsterseniz buyurun...

gözlerini aralayarak güldü, güldü. Sarhoşluğun, beyinde parlatığı felsefeyi de dudaklarından saçarak:

— Talât'ın, Enver'in, Cemal'in dört beş yıl süren başarılarına, bu süre içinde sürdürdükleri saltanata şaşıyorduk. Meğerse bu halkı aldatması ne kolaymış? Bu kolaylıkla kandırılıştan cesaret alarak vapur «...» adasına yaklaştığı sırada Mehmet'le Tahir, sahte hasta Arif'in koltuklarına girerek:

— Varda, İspanyol nezlesi geliyor, narasını savurdular. Önlerindeki ahali çil yavrusu gibi dağıldı. Herkes korkusundan yol verdi. Bunlar da rahat rahat geçip gittiler.

— Orta yerdeki o iştret tepsisi nedir? İspanyolun şerefine mi yapıyorsunuz?

— Arkadaşımızı bu halde bırakıp gidecek değiliz ya... Biz bir kere bulaştık. Bakalım rakıyla İspanyolu ürkütebilirsek ne âlâ... Ürkütemezsek hiç olmazsa sarhoş sarhoş yakalanırız da hastalığın ilk şiddetini duymayız.

— Fakat İspanyol sarhoştan hoşlanıyormuş...

— Eksik olmasın, sarhoştan taassup hoşlanmaz, ahlâk hoşlanmaz... Tıp hoşlanmaz. Bari İspanyol hoşlansın birader!

Lâf uzayınca palto altında yatan artist zangır zangır titreyerek:

— Donuyorum... Üzerime bir palto daha örtünüz... Hasan Efendi, kaç... Otomobil geliyor, çiğneneceksin...

— Elmasım, içeride Hasan Efendi yok. Vapurdayız. Burada otomobil ne arasın?

— Sayıklıyor galiba?

Hasta ağlar gibi bir sıkıntı içinde yalvara yalvara haykıarak:

— Bekçiye söyleyiniz, o teneşirle tabutu geri götürsün!

Bu iki cenaze eşyasının soğuk adı, kapı önündekileri de derhal kaçırdı. İspanyol nezlesi nöbetiyle inleyerek sayıklayan hasta hemen kalktı. Yan cebinden çıkardığı defterin bir yaprağını kopardı. Üzerine mürekkepli kalemle iri iri şu sözü yazdı:

**İÇERDE İSPANYOL NEZLESİNDEN HASTA VARDIR.
KENDİNİZİ SAKININIZ!**

Dört köşesinden birer posta puluyla bu önemli hatırlatmayı, yüzü dışarı gelmek üzere kapı penceresinin ortasına yapıştırdılar. Kapıyı fazla zorlayan olursa, içerden:

— Bir kibrit yak da resmî ihtar oku! diye bağıryorlardı.

«İspanyol nezlesi» deyimini, korkunç ve tehlikeli durumuyla işin aslını incelemeye bile hacet bırakmadan her okuyanı ikinci kelimesinde kaçırmak için kuvvetli bir büyü etkisini gösteriyordu. Bu kurnazlıkla içeriye mevki memuru bile giremedi.

Beyler attılar, attılar, yarım okkalıkları kolayladılar. Üçü de bulut kesildi. Arif Bey rakının ağırlığından kapakları düşen

İÇİNDEKİLER

Eti Senin, Kemiği Benim	7
İlk Orucum	17
Hayat ve Ölüm	22
Çocuklara Yasak	28
Üfürükçülüğüm	33
İnsan Çekiştiren Eski Valzler	40
Mırnay, Mırnay	46
Türkân Hanım'dan Mektup	50
Horoz Ailesi Sinirli Hanımın Mektubu	54
Erkeğin Üstünlük Reçetesi	57
Hanımların Ökçesi - Beylerin Öfkesi	66
Bir Açın Günlüğünden Birkaç Yaprak	72
Yazarlar Nasıl Ölür?	75
Heybeli Yangını	82
Büyük Bir Pişmanlık	85
Kanımızı Emenler	88
Karıncalarla Savaştayım	91
Yenme ve Yenilme Durumu	96
Döşekten Bir Sesleniş	99
Varda, İspanyol Geliyor!	105